Eesti digiteeritud ruumiandmete ja ajalooliste kaartide kasutamine ajaloolise teedevõrgu rekonstrueerimiseks

Valdo Praust

tee- ja mõisaajaloo huviline
Eesti kesk- ja muinasaegse teedevõrgu rekonstruktsioonmudeli autor

valdo.praust@gmail.com

Ettekanne Pärnus
Eesti Geoinformaatika Seltsi aastakonverentsil ESTGIS 2012
30. novembril 2012

Endast

- Olen hariduselt küberneetik ja süsteemiinsener, leiba teenin andmeturbega

- Olen tegelenud hobi korras Eesti mõisatega süvitsi üle 15 aasta — käinud kõik (üle 1300 mõisasüdame) läbi, koostanud mõisaportaali www.mois.ee, kirjutanud kümme mõisateemalist raamatut

- Huvi vanade teede ja vana asustuspildi vastu tekkis mõisaid uurides aastat 10 tagasi. Süstemaatilisemalt hakkasin teeajalooga kõiki võimalikke allikaid (sh kaardiallikaid) kasutades tegelema 5 aastat tagasi

2011 sain ma valmis kogu Eesti magistraalteede muinasaja lõpu ja keskaja rekonstruktsioonmudelid, mille avaldasin lühikujul (60 lk) Maanteemuuseumi 2011.a. aastaraamatus

Eesti teede ajaloo uurimisest

- On uuritud peamiselt viimast 200 aastat, mis on korralikult kaartidega kaetud ja teada
- Ajastust enne 1660-90ndaid aastaid kaardimaterjal ja kõikehõlmav ürikuline materjal puudub, tarvilikud on keerukamad rekonstruktsioonmudelid
- Teede ajalugu enne 18. sajandit on senini väga segane, sellega on tegelenud vaid üksikud (Paul Johansen, Väino Einer, Kalvi Aluve, Tõnu Raid, Martti Veldi)

Käibib väärmüüt,et 20. sajandi alguse teedevõrk kujunes Eestis välja juba muinasajal. **Olen jõudnud järeldusele, et tegelikult kujunes see välja alles 16.-17. sajandil**

Rekonstruktsioonmudelite lähtekohad

1. 17.-19. sajandi teedevõrk vanade kaartide põhjal
2. Asustuse ja asustusajaloo analüüs — külad, muinaslinnused, keskaegsed linnused, kihelkonnakirikud, linnad, mõisad nende dateeringu ja tekke- ja esmamainimisaegadega
3. Praeguse maastiku analüüs (sood, rabad, reljeef)
4. Ajaloolise maastiku analüüs (pms vanadelt kaartidelt) — verstakaardi tegemise ajal 1899 polnud märgatavat melioratsiooni tehtud
5. Vetevõrgu analüüs (koolmekohad jms)
6. Praeguse teedevõrgu süvaanalüüs, sh koos maastiku ja ajaloolise asustuspildiga — ükski tee ei kao jäljetult kõikides oma lõikudes
7. Säilinud jäljed vanadest teedest (tammid, taliteede kõrtsid, läbikaevekohad), mis ei kao lõplikult kunagi
8. Kohapealsed uurimised — kõikide vaadeldavate lõikude kriitilisimad kohad olen läbi käinud

Punktide 1, 3, 4, 5, 6 ja 7 juures on GIS rakendused mänginud allikatena võtmerolli

GIS vahendid allikana, I: Maa-Ameti kaardirakendus

(geoportaal.maaamet.ee):

- Kaasaegsed aerofotod
- Kaasaegsed alus- ja põhikaardid
- LIDARi kõrgusandmete halltoonides varjutuspilt
- Kultuurimälestiste rakenduskiht (koos viitega registrile)
- Pärandkultuuri rakenduskiht (koos viitega materjalidele)
- Ajalooliste topokaartide kiht (1940-70ndate O-ja C-kaardid, 1899.a. verstakaart, 1930ndate 50ne kaart)
- 1930ndate katastrikaart (peal mh. ehitised 1920ndate seisuga ning ka varasemad mõisapiirid)

Üsna samad andmed (sh reljeefkaart) on ka Eesti Geoportaalis (inspire.maaamet.ee), kuid täisekraanil vaatamise võimalusega

GIS vahendid allikana, II: ajaloolised kaardid ja kaardirakendused

- Ajalooarhiivi kaardirakendus (IIPImage klient) – www.ra.ee/kaardid Saadaval enamik 17. sajandi kaarte ja suur osa 18.-19. sajandi kaardipärandit

- Halduspiiride kaardiserver www.eha.ee/kupits

- Tallinna Linnaarhiivi kaardirakendus http://www.tarkvarastuudio.ee/tallinn_linnaarhiiv/

- 1790ndate krahv Mellini atlas - http://www.wdl.org/en/item/2571/zoom/

Kaartide infosüsteem - Otsingu tulemused - Mozilla Firefox

Fail Redigeerimine Vaade Ajalugu Järjehoidjad Tööriistad Abi

Ühendumine... | Kaartide infosüsteem - Otsingu tulemused

www.ra.ee/kaardid/index.php/et/map/search?place=prääma&vmode=grid&q=1

Kaartide infosüsteem

In English

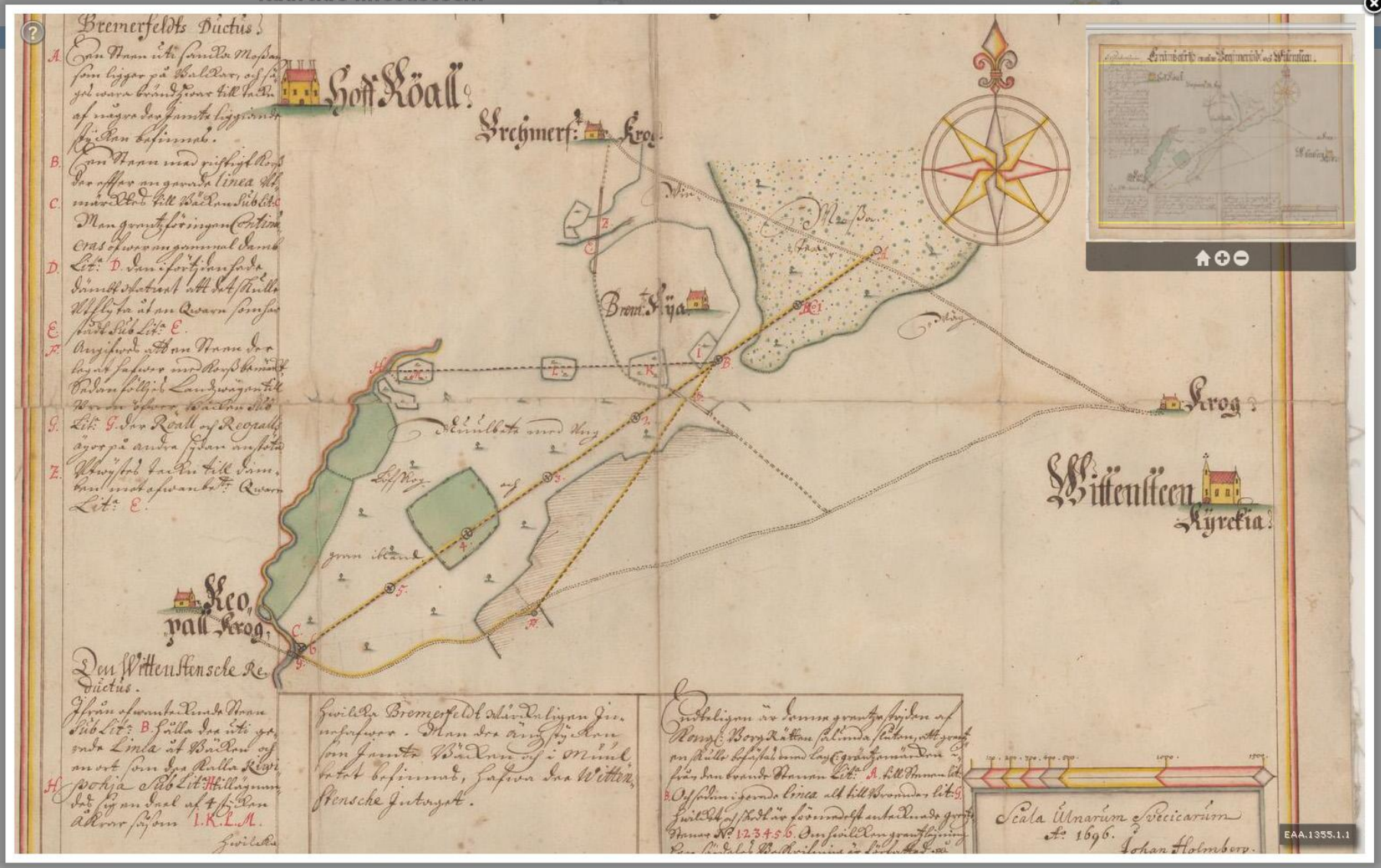

Eesti Ajalooarhiivi IIPImage tehnikal toimiv kaardirakendus

KUPITS - Halduspiiride kaardiserverver - Mozilla Firefox

Fail Redigeerimine Vaade Ajalugu Järjehoidjad Tööriistad Abi

Kaartide infosüsteem - Otsingu tulemused | Atlas of Livonia, or of the Two Governme... | KUPITS - Halduspiiride kaardiserverver

www.eha.ee/kupits/?txtZoomFactor=2&ROSA_CMD=ZOOM_IN&mainmap.x=316&mainmap.y=278&coordDisplay=+E+24%B043%2730%27%27N+58%B021%2700%27%278searchlayer=&searchtext=&layer_st

KUPITS

Halduspiiride kaardiserver

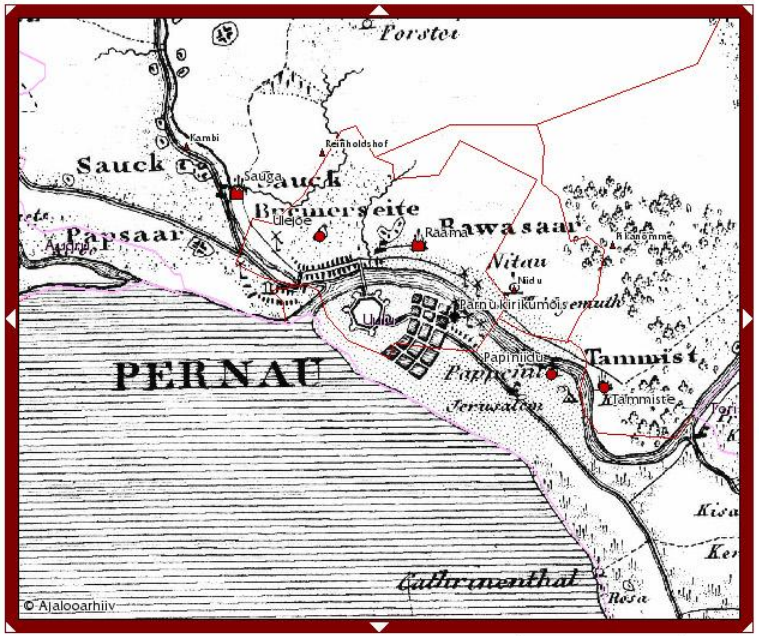

E 24°37'30"N 58°22'30" 1:56 250 0 0.7 1.4 2.1 2.8 km

Tutvustus
Kasutusjuhend

Leppemärgid
- Eramõis
- Riigimõis
- Linnamõis
- Kirikumõis
- Poolmõis
- Karjamõis
- Kõrvalmõis
- Andmed puuduvad
- Kihelkond kuni 1917
- Mõis kuni 1917
- Rasterkaart 1839 - 1882. a

Otsi nime järgi

Vali kiht

Otsi

Kaardikihtide juhtimine

Vali taustkaart

1839 - 1882. a

Näita kaardikihte

Vali kõik Tühista valik

- Kogu grupp: kuni 1917
  - Mõis kuni 1917
  - Kihelkond kuni 1917
  - Maakond kuni 1917
  - Kubermang kuni 1917
  - Mõisasüda kuni 1917
- Kogu grupp: 1922
  - Vald 1922
  - Maakond 1922
- Kogu grupp: 1934
  - Maakond 1934
- Kogu grupp: 1938
  - Vald 1938
  - Maakond 1938
- Kogu grupp: 1959
  - Külanõukogu 1959

Vaata lisaks

Ajalooliste kaartide register

Mõisate register

Valdade register 1866 - 1917

Ajalooarhiiv Powered by MapServer

Halduspiiride kaardiserver KUPITS

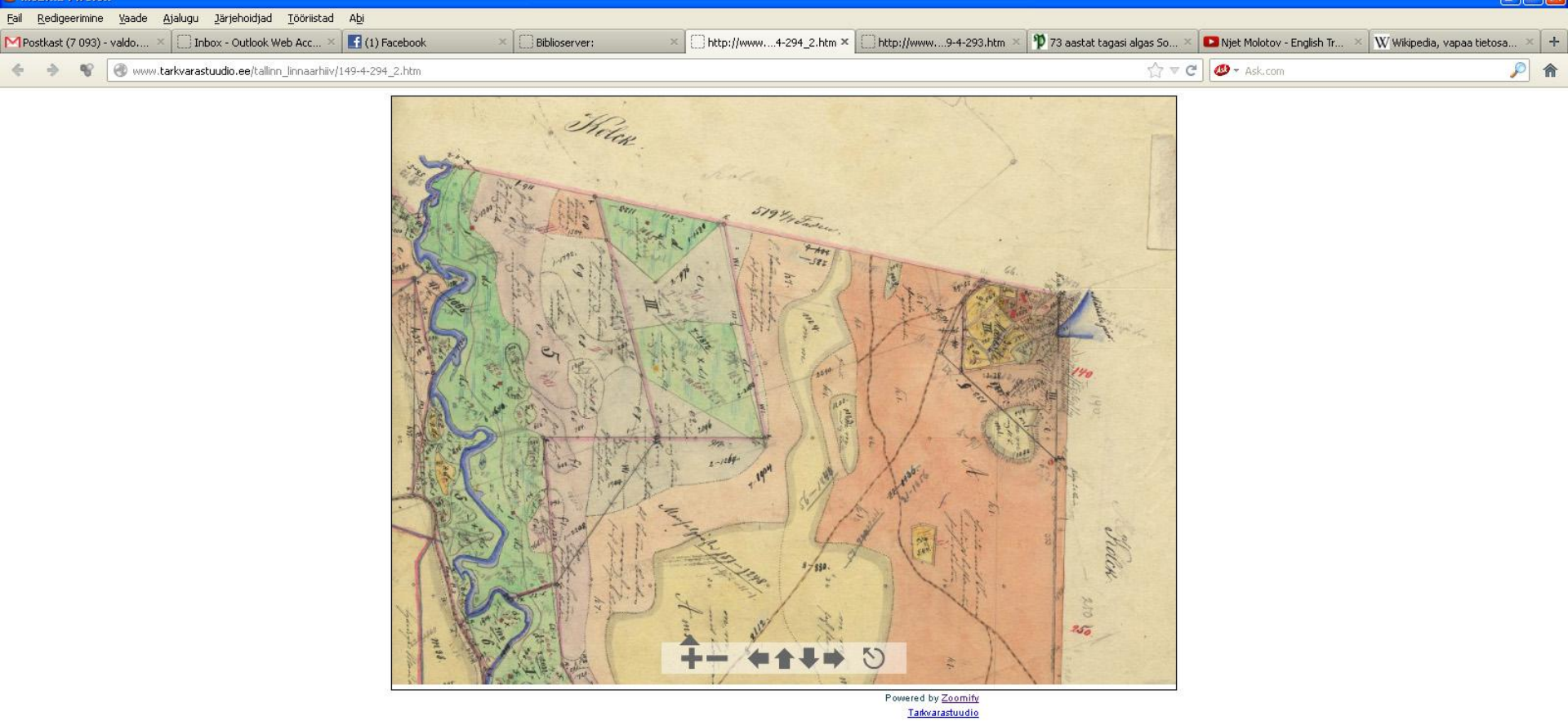

Tallinna Linnaarhiivi kaardirakendus (Zoomify-põhine)

Atlas of Livonia, or of the Two Governments and Duchies Livonia and Estonia, and of the Province of Oesel - World Digital Library - Mozilla Firefox

Fail Redigeerimine Vaade Ajalugu Järjehoidjad Tööriistad Abi

Kaartide infosüsteem - Otsingu tulemused | Atlas of Livonia, or of the Two Governme...

www.wdl.org/en/item/2571/zoom/#group=1&page=8&zoom=4.299816959999998&centerX=0.359482449100176578&centerY=0.3365945254579695

WORLD DIGITAL LIBRARY

← Item Detail

TITLE: Atlas of Livonia, or of the Two Governments and Duchies Livonia and Estonia, and of the Province of Oesel

LIST OF ALL VOLUMES 1

Go to Page 8 | Page 8 / 14 | Zoom | PNG

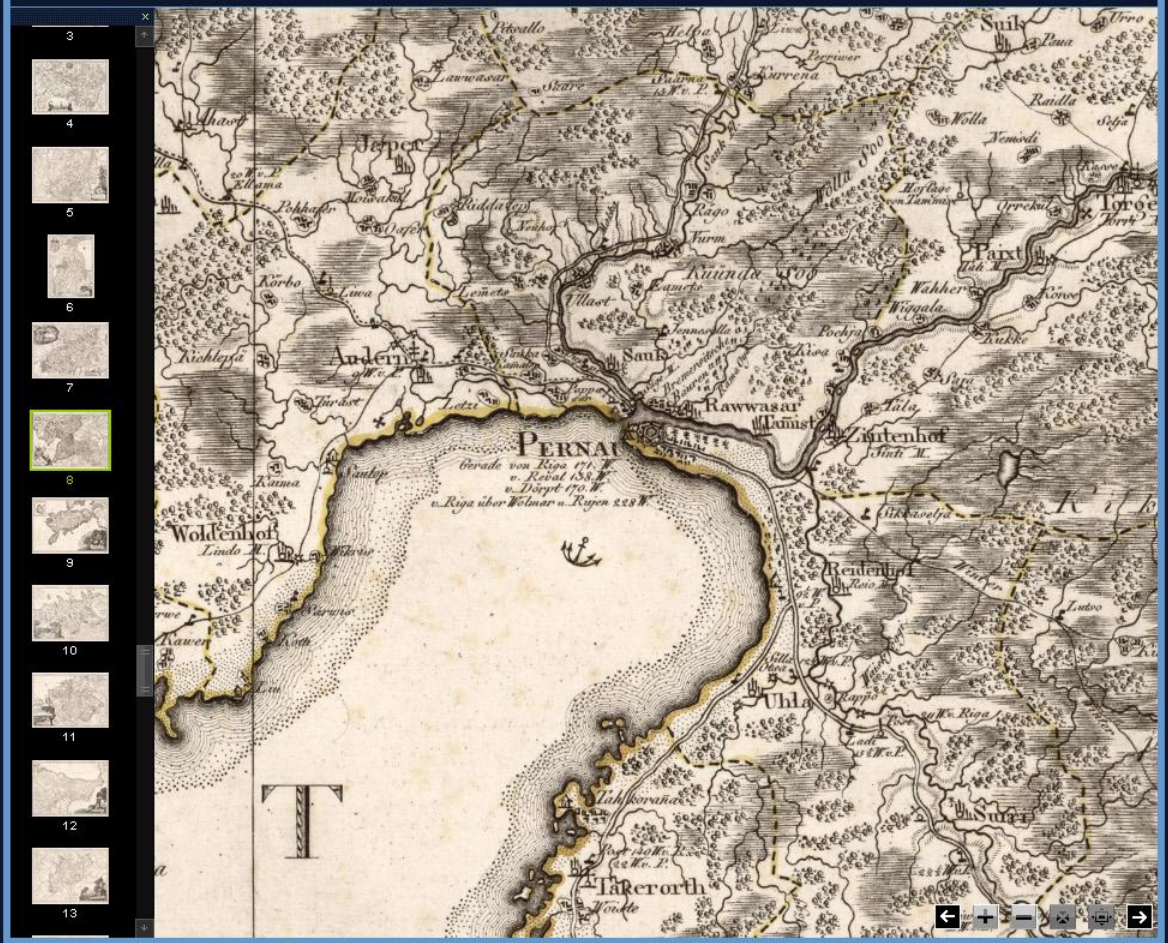

Home | About | Help | Contact | Legal | Follow @WDLorg

With the support of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Word Digital Library Mellini atlase (1790ndad) digivaade

Rekonstruktsioonmudeli järeldused

- Teed ei tekkinud abstraktsetesse kohtadesse, vaid asustatud punktide (külad, linnused, veskid, mõisad, linnad) vahele ja muutusid koos nendega
- Teid oli varasematel aegadel raske ehitada ja teedevõrk püüti teha võimalikult optimaalne ja odav, kuid ka võimalikult lühike
- Teed polnud sirged peamiselt looduslike takistuste kohtades, millest reeglina mindi mööda, mitte ei püütud ületada
- Väikestest soodest püüti mööda minna, kui oli võimalik
- Suurte sooalade korral püüti soode ületuskohad, nn soosillad, teha minimaalse pikkusega või kuludega. Sildade asukoht määras sageli teede kulgemispaiga

Rekonstruktsioonmudeli järeldused

- Mööda püüti minna ka mägedest – välditi paiku, kus oli teed vaja profiilis muuta. Kui vähegi võimalik, mindi ringi, kui ei, tehti läbikaeve. Eriti oluliseks muutus see üleminekul ratsa liikumiselt vankriga liikumisele – nii mitmedki ratsarajad tuli seetõttu hüljata

- Suuremad jõed püüti ületada koolmekohtades, kus oli jõgi madal, kõva põhja ja kallastega

- Kuni 19. sajandini oli Eestis kaks teedevõrku — suvine ja talvine. Taliteed olid algsed, kuid praegune teedevõrk on välja arenenud suvistest (aastaringsetest) teedest

Rekonstruktsioonmudeli järeldused

- Asustusajalooliste andmete võrdlus kaartide, teedevõrgu ja maastikuga lubab oletada, et praegune teedevõrk erineb muinas- ja varakeskaegsest kardinaalselt — kattub vaid kolmandik teedest. Ülejäänud kaks kolmandikku on oluliselt muutunud
- Keskajal säilis arvatavasti enamikes osades muinasaegne teedevõrk (vähemalt kuni 1500.a.), mis veidi täienes
- Oletan, et Rootsi aja algul muutus Eesti teedevõrk märgatavalt. Vahepealne laastav sõdadeperiood ja rahvastiku drastiline kahanemine lagundas keskaegsed teed vast sedavõrd, et Rootsi ajal rajati nad tihti uutesse kohtadesse
- 1700.a. teedevõrk säilis väikeste muudatustega kuni autostumise alguseni, põhijoontes on ta alles tänapäevani

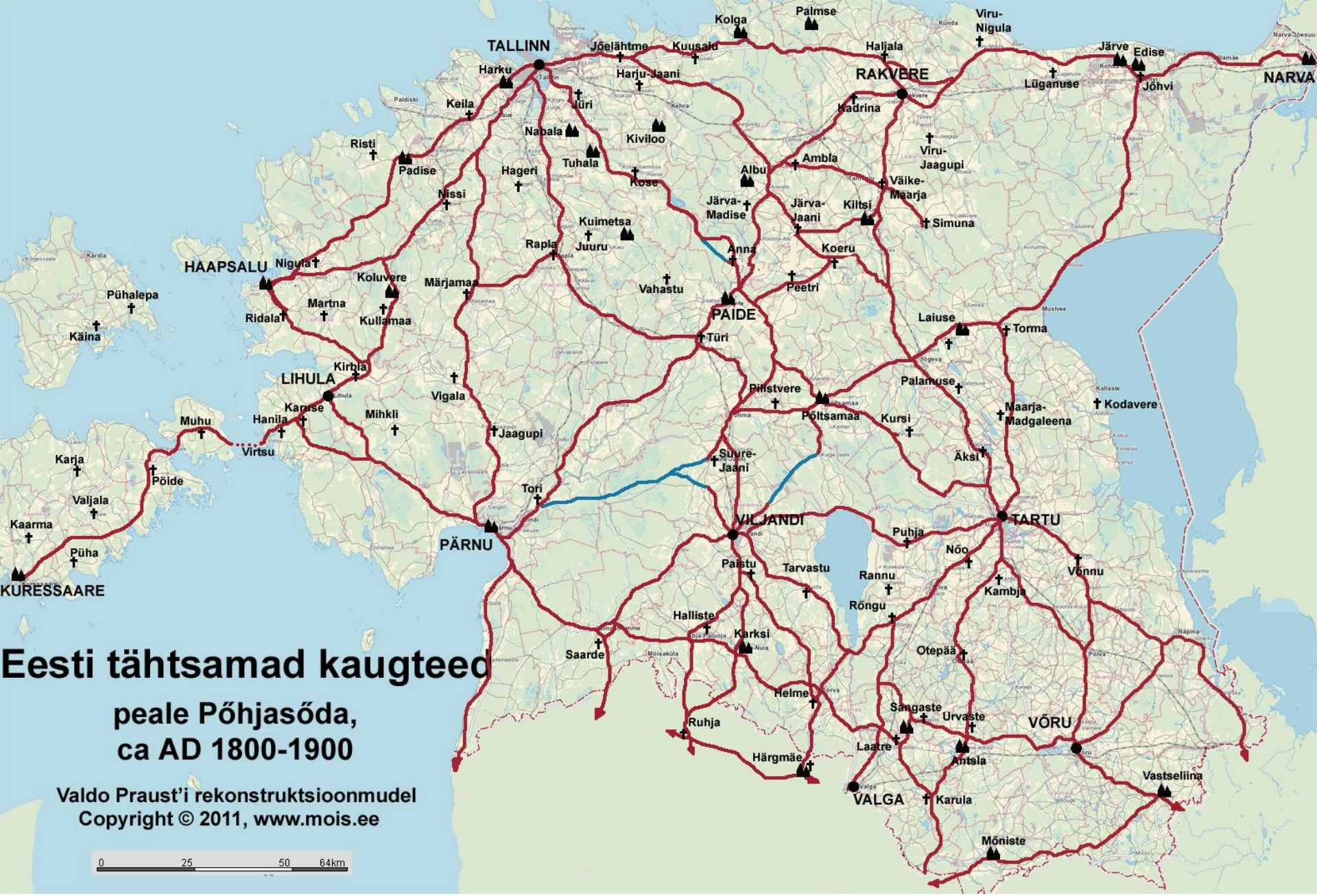
Eesti tähtsamad kaugteed
peale Põhjasőda,
ca AD 1800-1900
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0
25
50
64km
TALLINN
Jőelähtme
Kuusalu
Kolga
Palmse
Viru-Nigula
Haljala
Järve
Edise
Jőhvi
NARVA
Lüganuse
RAKVERE
Kadrina
Harku
Harju-Jaani
Keila
Jüri
Nabala
Kiviloo
Risti
Padise
Hageri
Tuhala
Kose
Ambla
Albu
Viru-Jaagupi
Väike-Maarja
Nissi
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Kuimetsa
Juuru
Rapla
Anna
Koeru
Peetri
HAAPSALU
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Vahastu
Pühalepa
Martna
Ridala
Kullamaa
PAIDE
Käina
Türi
Laiuse
Torma
Kirbla
LIHULA
Vigala
Pilistvere
Palamuse
Kodavere
Karuse
Mihkli
Põltsamaa
Kursi
Maarja-Madgaleena
Muhu
Hanila
Jaagupi
Virtsu
Suure-Jaani
Äksi
Karja
Pöide
Tori
Valjala
VILJANDI
TARTU
Kaarma
PÄRNU
Puhja
Nőo
Vőnnu
Püha
Paistu
Tarvastu
Rannu
Kambja
KURESSAARE
Röngu
Halliste
Karksi
Saarde
Otepää
Helme
Sangaste
Urvaste
VŐRU
Ruhja
Laatre
Antsla
Härgmäe
Vastseliina
VALGA
Karula
Mőniste

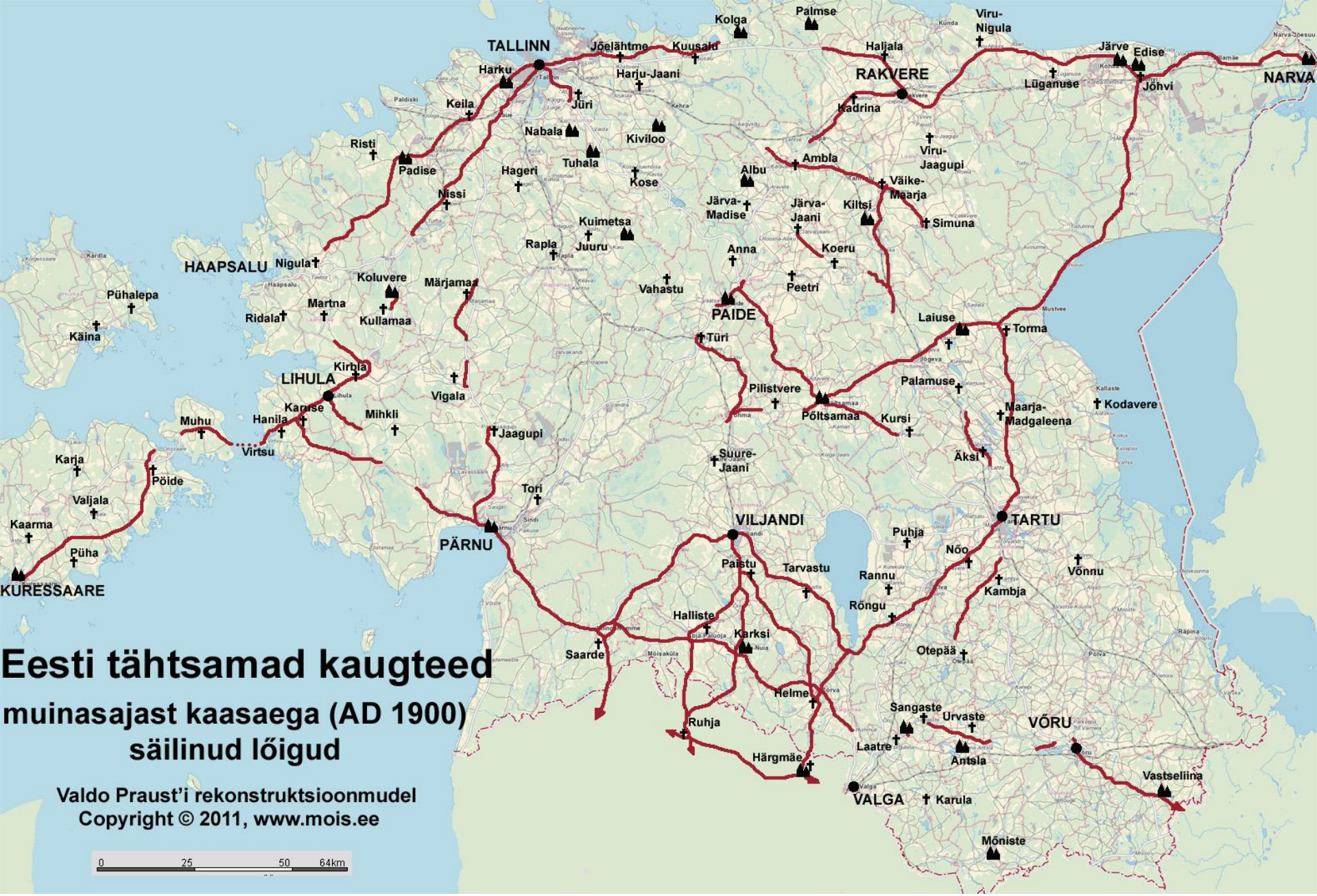
Eesti tähtsamad kaugteed
muinasajast kaasaega (AD 1900)
säilinud lõigud
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Jõelähtme
Kuusalu
Harku
Harju-Jaani
Jüri
Keila
Risti
Padise
Nabala
Kiviloo
Tuhala
Hageri
Kose
Nissi
Kuimetsa
Juuru
Rapla
HAAPSALU
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Pühalepa
Martna
Ridala
Kullamaa
Käina
LIHULA
Kirbla
Karuse
Hanila
Muhu
Virtsu
Mihkli
Vigala
Karja
Pöide
Valjala
Kaarma
Püha
KURESSAARE
Jaagupi
Tori
PÄRNU
Saarde
Kolga
Palmse
Haljala
RAKVERE
Kadrina
Viru-Nigula
Lüganuse
Järve
Edise
Jõhvi
NARVA
Ambla
Albu
Viru-Jaagupi
Väike-Maarja
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Anna
Koeru
Vahastu
Peetri
PAIDE
Türi
Laiuse
Torma
Palamuse
Pilistvere
Põltsamaa
Kursi
Maarja-Madgaleena
Kodavere
Äksi
Suure-Jaani
VILJANDI
Paistu
Tarvastu
Halliste
Karksi
Helme
Ruhja
Härgmäe
VALGA
Karula
Puhja
TARTU
Nõo
Rannu
Kambja
Võnnu
Rõngu
Otepää
Sangaste
Urvaste
Laatre
Antsla
VÕRU
Vastseliina
Mõniste

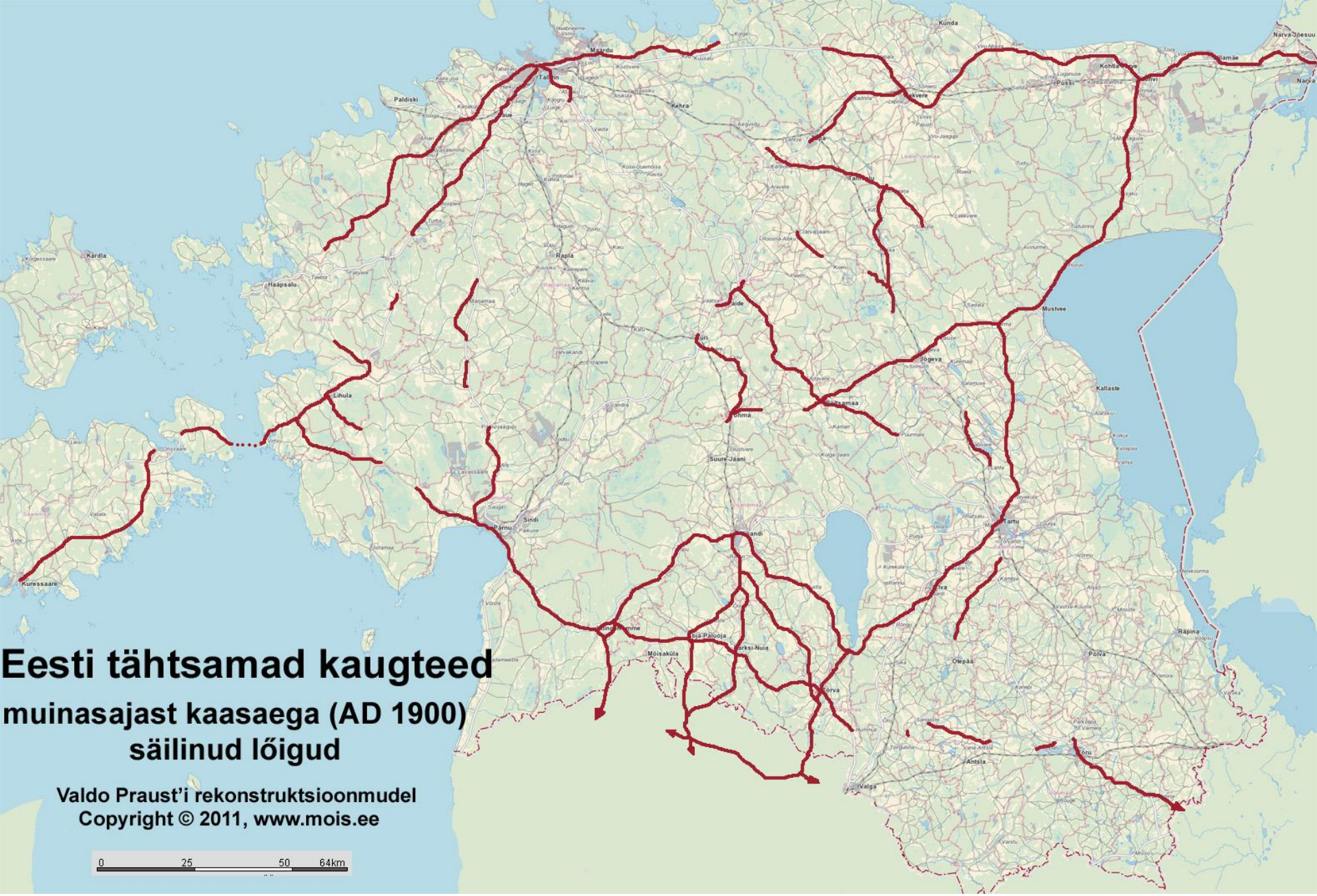
Eesti tähtsamad kaugteed
muinasajast kaasaega (AD 1900)
säilinud lõigud
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0
25
50
64km
Kunda
Narva-Jõesuu
Maardu
Tallinn
Paldiski
Kehra
Kohtla-Järve
Jõhvi
Narva
Rakvere
Kardla
Haapsalu
Rapla
Mustvee
Lihula
Jõgeva
Kallaste
Suure-Jaani
Sindi
Pärnu
Tartu
Kuressaare
Mõisaküla
Võrtsjärv
Rapina
Põlva
Otepää
Võru
Antsla
Valga

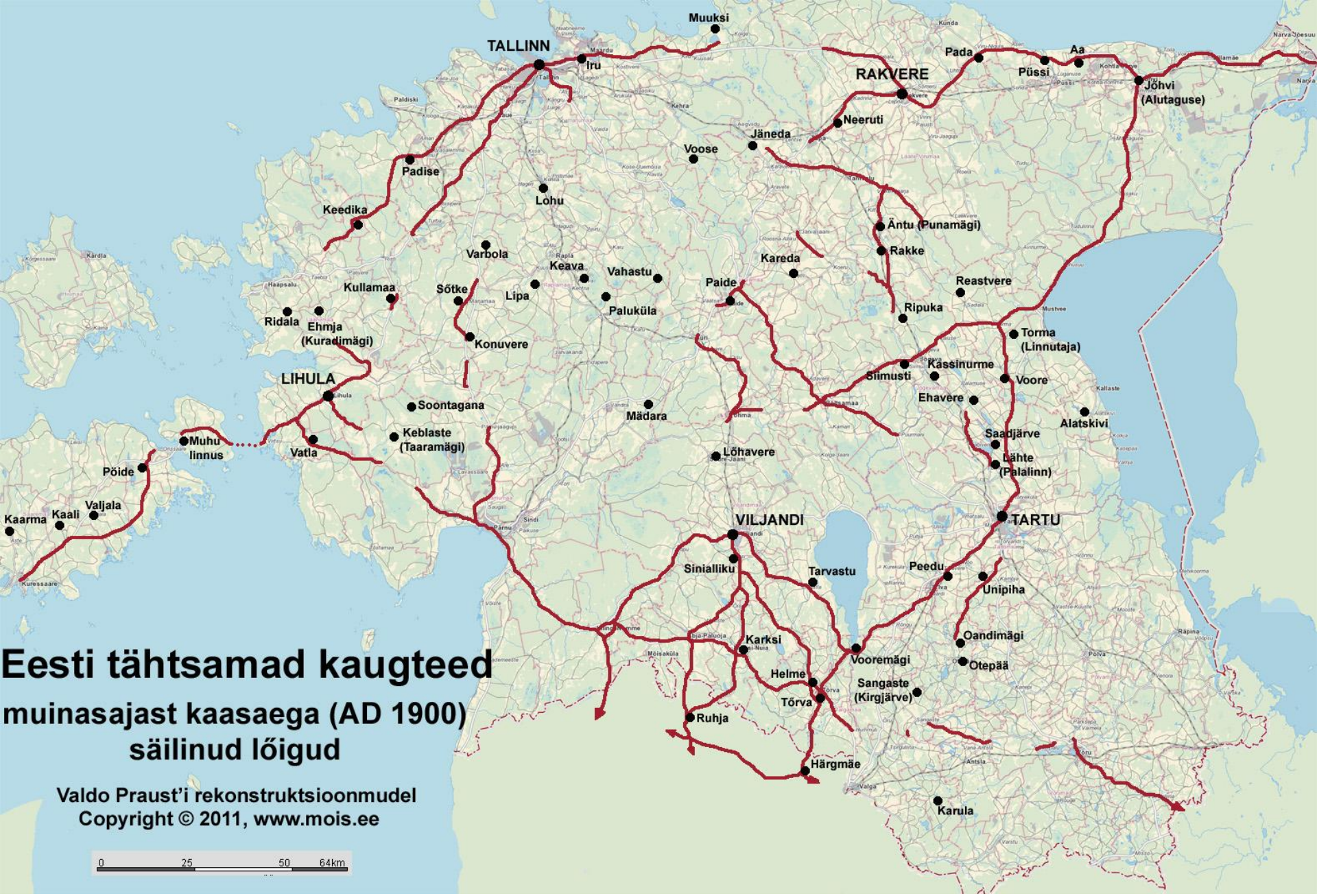
Eesti tähtsamad kaugteed
muinasajast kaasaega (AD 1900)
säilinud lőigud
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Muuksi
Iru
RAKVERE
Pada
Aa
Püssi
Jőhvi (Alutaguse)
Neeruti
Jäneda
Voose
Padise
Lohu
Keedika
Äntu (Punamägi)
Rakke
Kareda
Varbola
Keava
Vahastu
Paide
Reastvere
Kullamaa
Sőtke
Lipa
Paluküla
Ripuka
Ridala
Ehmja (Kuradimägi)
Konuvere
Torma (Linnutaja)
Kassinurme
Siimusti
Voore
LIHULA
Ehavere
Soontagana
Mädara
Alatskivi
Muhu linnus
Keblaste (Taaramägi)
Saadjärve
Vatla
Lőhavere
Lähte (Palalinn)
Pőide
Valjala
Kaarma
Kaali
VILJANDI
TARTU
Siniallikuu
Tarvastu
Peedu
Unipiha
Karksi
Oandimägi
Vooremägi
Otepää
Helme
Sangaste (Kirgjärve)
Tőrva
Ruhja
Härgmäe
Karula

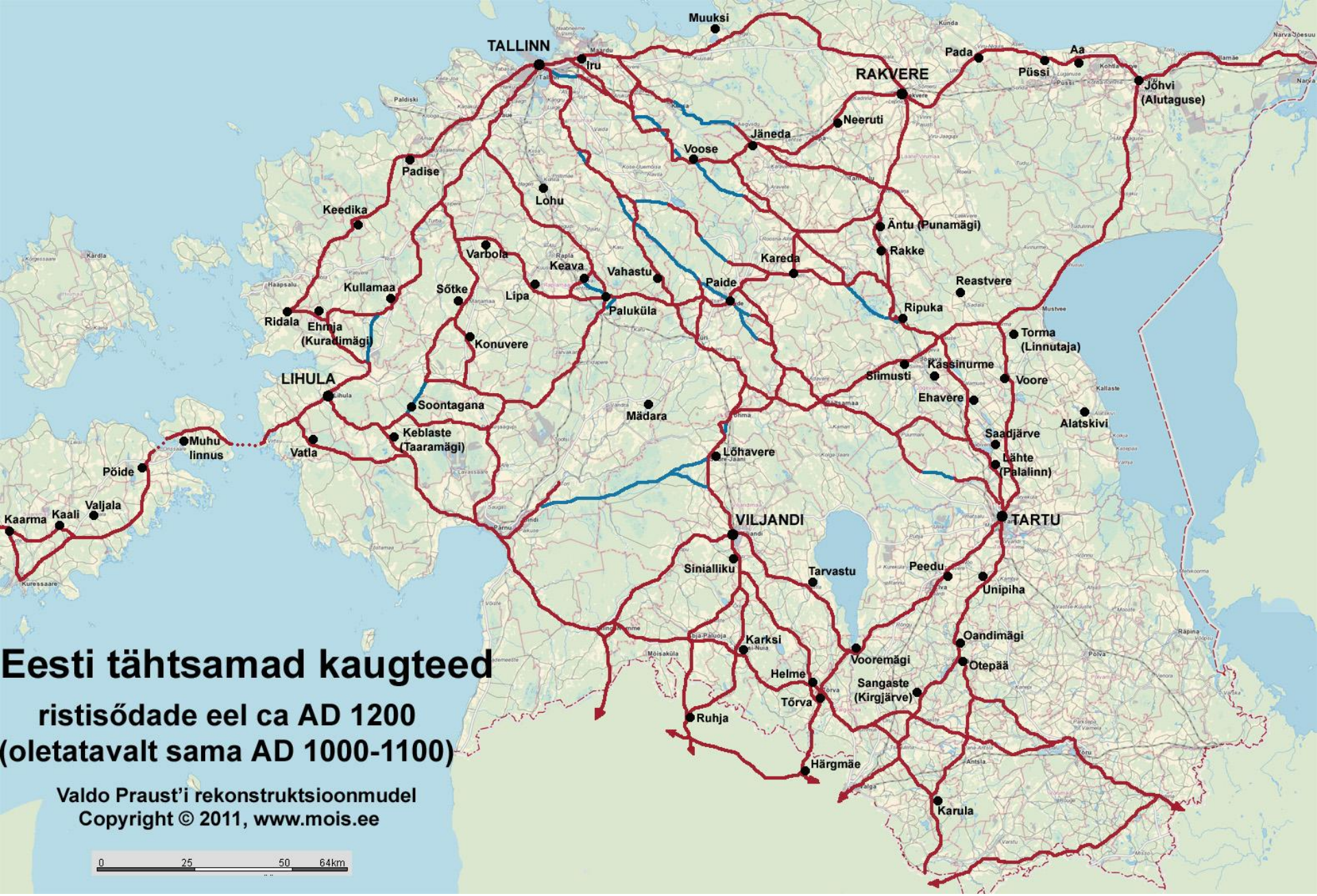

Eesti tähtsamad kaugteed

ristisõdade eel ca AD 1200
(oletatavalt sama AD 1000-1100)

Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel

Copyright © 2011, www.mois.ee

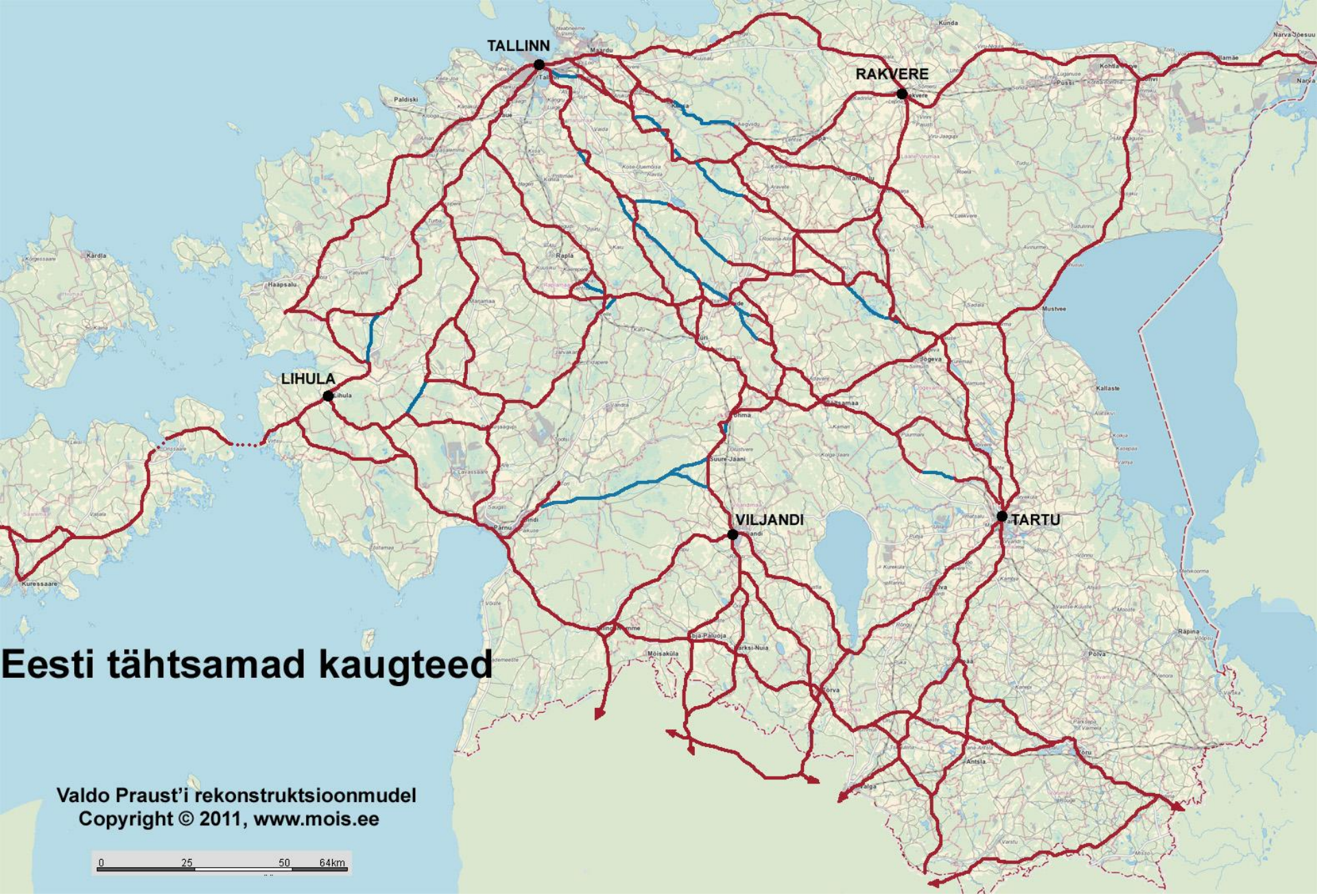
TALLINN
RAKVERE
LIHULA
VILJANDI
TARTU
Eesti tähtsamad kaugteed
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0
25
50
64km

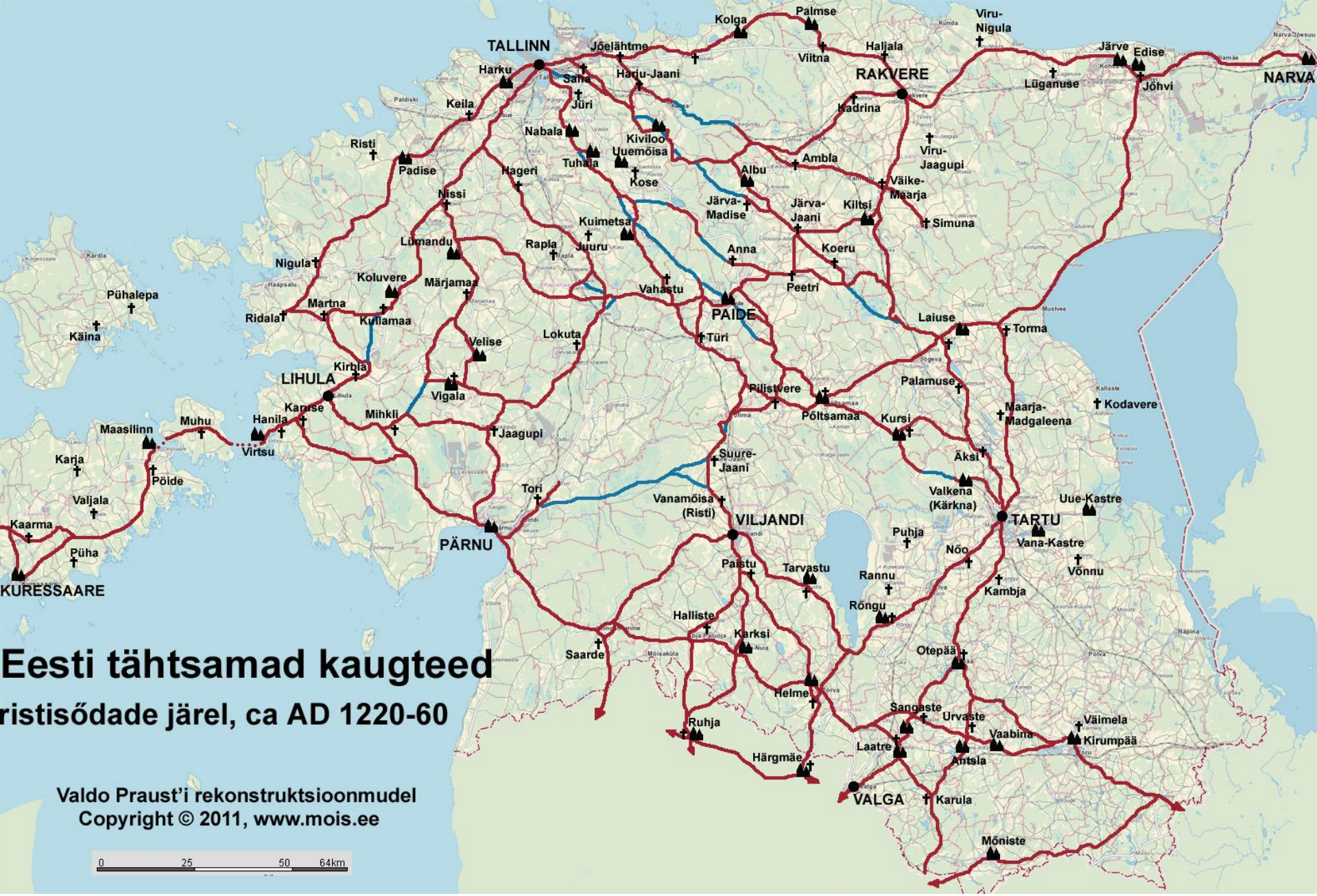
Eesti tähtsamad kaugteed
ristisődade järel, ca AD 1220-60
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Jőelähtme
Harku
Saha
Harju-Jaani
Kolga
Palmse
Viitna
Haljala
RAKVERE
Viru-Nigula
Järve
Edise
Jőhvi
NARVA
Lüganuse
Kadrina
Viru-Jaagupi
Keila
Jüri
Nabala
Kiviloo
Uuemőisa
Tuhala
Kose
Risti
Padise
Hageri
Nissi
Ambla
Albu
Väike-Maarja
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Kuimetsa
Juuru
Rapla
Lümandu
Anna
Koeru
Peetri
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Vahastu
Pühalepa
Käina
Martna
Ridala
Kullamaa
PÄIDE
Laiuse
Torma
Lokuta
Türi
Velise
Kirbla
LIHULA
Vigala
Palamuse
Pilistvere
Kodavere
Karuse
Mihkli
Maasilinn
Muhu
Hanila
Virtsu
Jaagupi
Põltsamaa
Kursi
Maarja-Madgaleena
Äksi
Karja
Suure-Jaani
Pőide
Valjala
Tori
Valkena (Kärkna)
Uue-Kastre
Vanamőisa (Risti)
VILJANDI
TARTU
Kaarma
PÄRNU
Puhja
Vana-Kastre
Nőo
Püha
Võnnu
Paistu
Tarvastu
Rannu
Kambja
KURESSAARE
Röngu
Halliste
Karksi
Saarde
Otepää
Helme
Sangaste
Urvaste
Väimela
Ruhja
Vaabina
Kirumpää
Laatre
Antsla
Härgmäe
VALGA
Karula
Mőniste

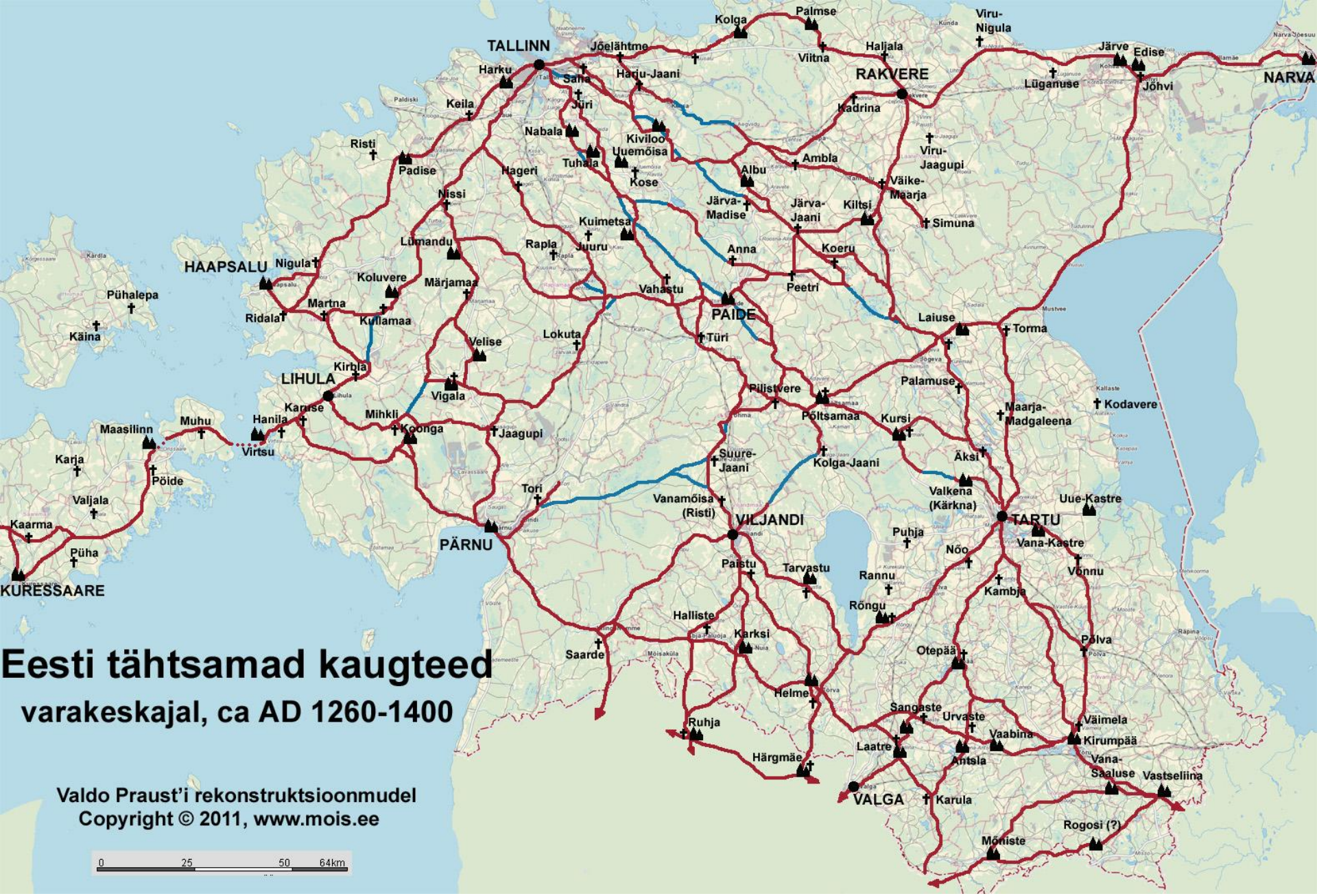
Eesti tähtsamad kaugteed
varakeskajal, ca AD 1260-1400
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Jõelähtme
Harku
Saha
Harju-Jaani
Kolga
Palmse
Viitna
Haljala
Viru-Nigula
RAKVERE
Kadrina
Lüganuse
Järve
Edise
Jõhvi
NARVA
Keila
Jüri
Risti
Padise
Nabala
Tuhala
Kiviloo
Uuemõisa
Kose
Hageri
Nissi
Albu
Ambla
Viru-Jaagupi
Väike-Maarja
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Kuimetsa
Juuru
Rapla
Lümandu
Anna
Koeru
Peetri
HAAPSALU
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Vahastu
Pühalepa
Martna
Ridala
Kullamaa
PAIDE
Laiuse
Torma
Käina
Velise
Lokuta
Türi
Kirbla
LIHULA
Vigala
Palamuse
Pilistvere
Põltsamaa
Kodavere
Karuse
Mihkli
Maasilinn
Muhu
Hanila
Koonga
Jaagupi
Kursi
Maarja-Madgaleena
Virtsu
Karja
Suure-Jaani
Kolga-Jaani
Äksi
Pöide
Valjala
Tori
Vanamõisa (Risti)
Valkena (Kärkna)
Uue-Kastre
Kaarma
VILJANDI
TARTU
PÄRNU
Puhja
Vana-Kastre
Püha
Nõo
Paistu
Tarvastu
Võnnu
KURESSAARE
Rannu
Kambja
Röngu
Halliste
Karksi
Saarde
Pölva
Otepää
Helme
Sangaste
Urvaste
Väimela
Ruhja
Vaabina
Kirumpää
Laatre
Antsla
Härgmäe
Vana-Saaluse
Vastseliina
VALGA
Karula
Rogosi (?)
Mõniste

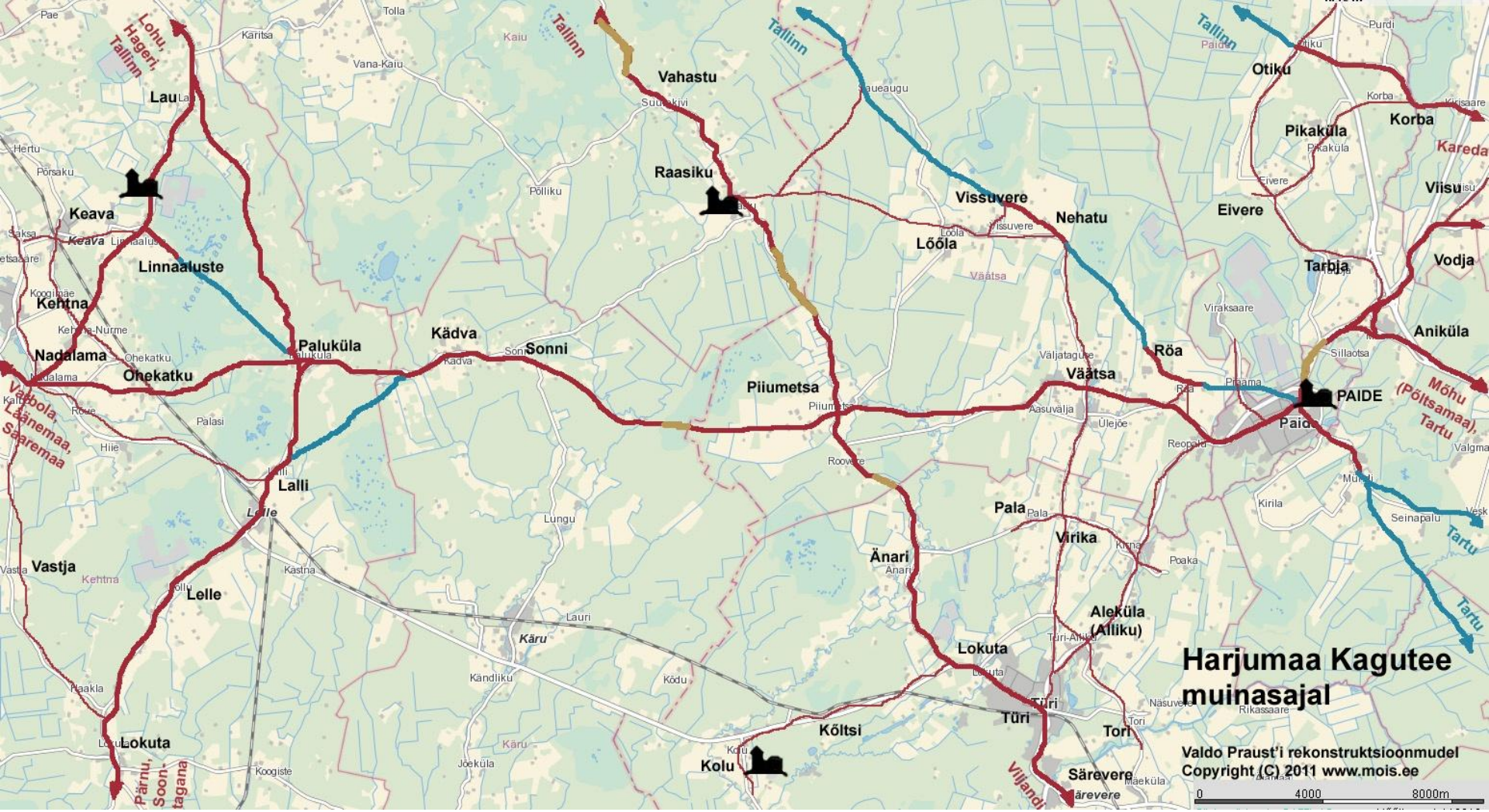
Harjumaa Kagutee muinasajal
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright (C) 2011 www.mois.ee
0
4000
8000m
Lohu, Hageri, Tallinn
Tallinn
Tallinn
Tallinn
Tallinn
Võõbola, Läänemaa, Saaremaa
Pärnu, Soontagana
Viljandi
Möhu (Põltsamaa), Tartu
Tartu
Tartu
Kareda
Lau
Keava
Linnaaluste
Kehtna
Nadalama
Ohekatku
Paluküla
Kädva
Sonni
Vahastu
Raasiku
Piiumetsa
Lalli
Lelle
Vastja
Lokuta
Kolu
Kõltsi
Käru
Änari
Pala
Virika
Türi
Tori
Aleküla (Alliku)
Särevere
Vissuvere
Lõõla
Nehatu
Röa
Väätsa
PAIDE
Paide
Otiku
Pikaküla
Korba
Eivere
Tarbja
Viisu
Vodja
Aniküla

Rumbi teelõigu algus (osalt latt-teena) Piiumetsa 1691.a. kaardilt

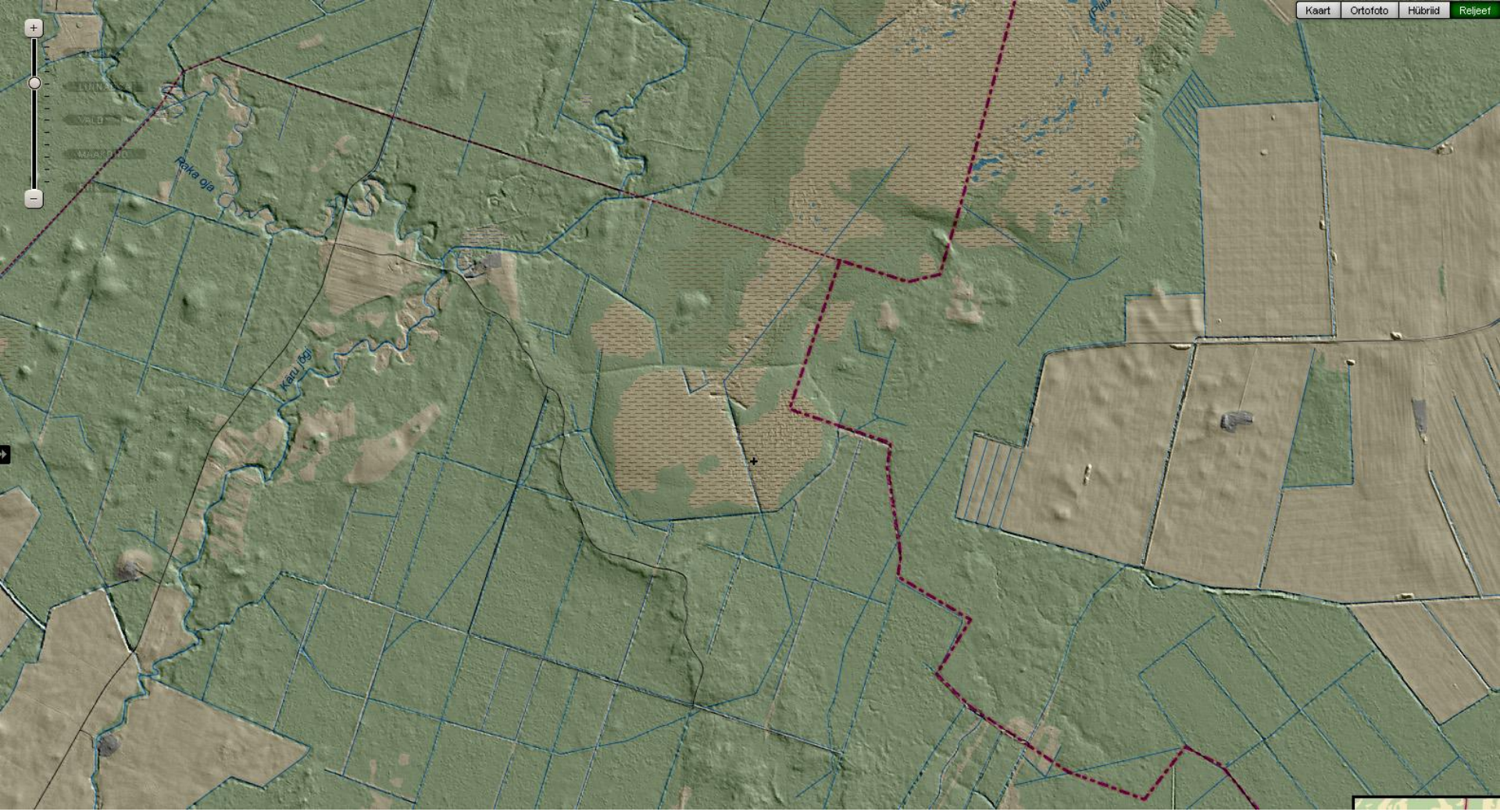

Rumbi teelõigu tamm (930 meetrit, 11.-17. sajand) reljeefkaardil

Suur Harjumaa kagutee: miks?

Ajaloolased on üsna kindlad, et 9.-13. sajandil pääses Harjumaalt (Varbola, Keava ja Lohu muinaslinnused) liikuma kagu suunas, üle Tartu ja Otepää Pihkva aladele.

Ainus võimalik aastaringi läbitav tee Harjumaalt itta ja kagusse, millest looduses ja mälestustes mingeidki märke alles on, sai kulgeda üle Kädva, Rumbi, Piiumetsa ja Paide. Põhja poolt pääses läände suure ringiga Voose, Kõue, Harmi ja Juuru, lõuna poolt veelgi suurema ringiga üle Karksi ja Pärnu Läti piiri äärest

Suur Harjumaa kagutee: millal?

AD 1030 - Kiievi-Vene vürst Jaroslav vallutab Tartu

AD 1054 – Vene vürst Izjaslav Jaroslavitš vallutas (arvat. Tartust lähtudes) Osek Kedipiv'i, mida peetakse Keavaks (*И пакы Изяславъ иде на чюдь, и вся Осекь Кедипивъ, сиречь Сльнца Рука)*

AD 1060-61 – Izjaslav tungis sossoolide (arvat. läänepoolsed eesti hõimud) maale, arvatakse, et Varbolani, kuid lõpptulemusena löödi ka Jurjevist (Tartust) sossoolide poolt välja

AD 1212 – Novgorodi vürst Mstislav piiras 15 tuhandelise väega Varbolat

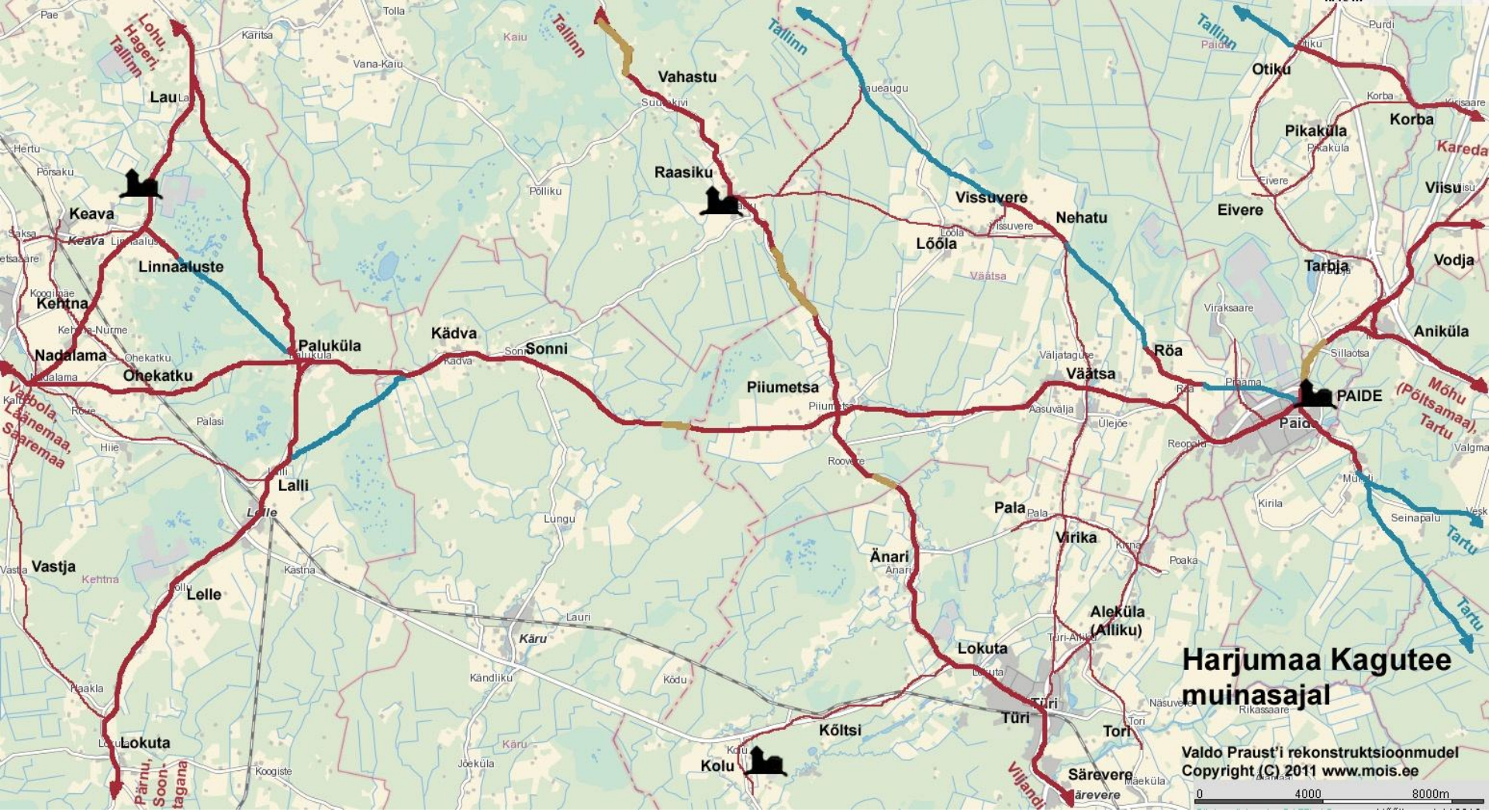
Harjumaa Kagutee muinasajal
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright (C) 2011 www.mois.ee
0
4000
8000m
Lohu, Hageri, Tallinn
Tallinn
Tallinn
Tallinn
Tallinn
Võõbola, Läänemaa, Saaremaa
Pärnu, Soontagana
Viljandi
Möhu (Põltsamaa), Tartu
Tartu
Tartu
Kareda
Lau
Keava
Linnaaluste
Kehtna
Nadalama
Ohekatku
Paluküla
Kädva
Sonni
Vahastu
Raasiku
Piiumetsa
Lalli
Lelle
Vastja
Lokuta
Kolu
Kõltsi
Käru
Änari
Pala
Virika
Türi
Tori
Aleküla (Alliku)
Särevere
Vissuvere
Lõõla
Nehatu
Röa
Väätsa
PAIDE
Paide
Otiku
Pikaküla
Korba
Eivere
Tarbja
Viisu
Vodja
Aniküla

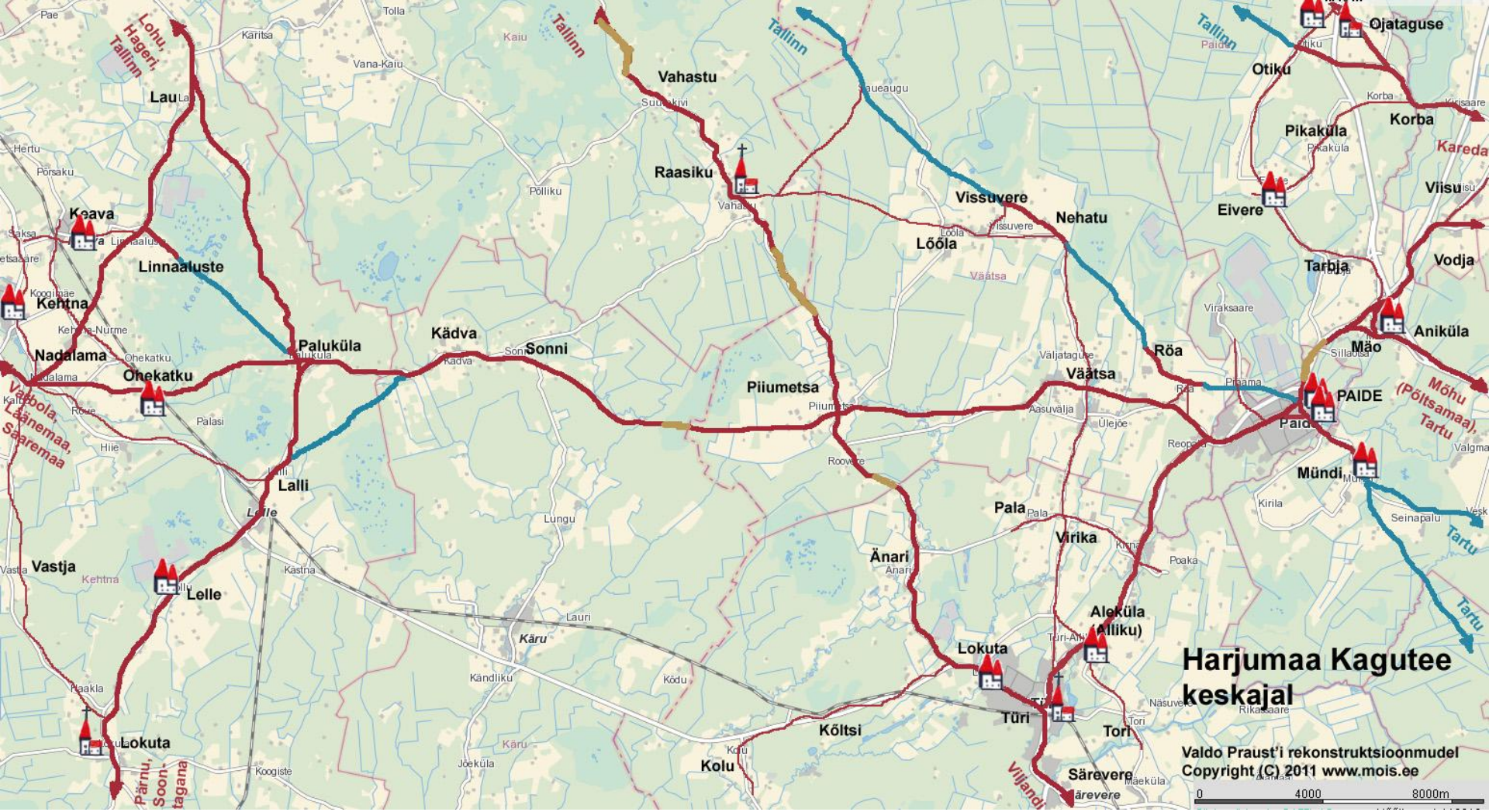
Harjumaa Kagutee keskajal
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright (C) 2011 www.mois.ee
0
4000
8000m
Lohu, Hageri, Tallinn
Tallinn
Tartu
Kareda
Võõbola, Läänemaa, Saaremaa
Mõhu (Põltsamaa), Tartu
Pärnu, Soontagana
Viljandi
Lau
Vahastu
Raasiku
Vissuvere
Nehatu
Lõõla
Otiku
Ojataguse
Korba
Pikaküla
Eivere
Viisu
Tarbja
Vodja
Aniküla
Mäo
PAIDE
Röa
Väätsa
Piiumetsa
Sonni
Kädva
Paluküla
Linnaaluste
Koava
Kehtna
Nadalama
Ohekatku
Lalli
Lelle
Vastja
Lokuta
Kõltsi
Kolu
Türi
Tori
Aleküla (Alliku)
Virika
Pala
Mündi
Änari

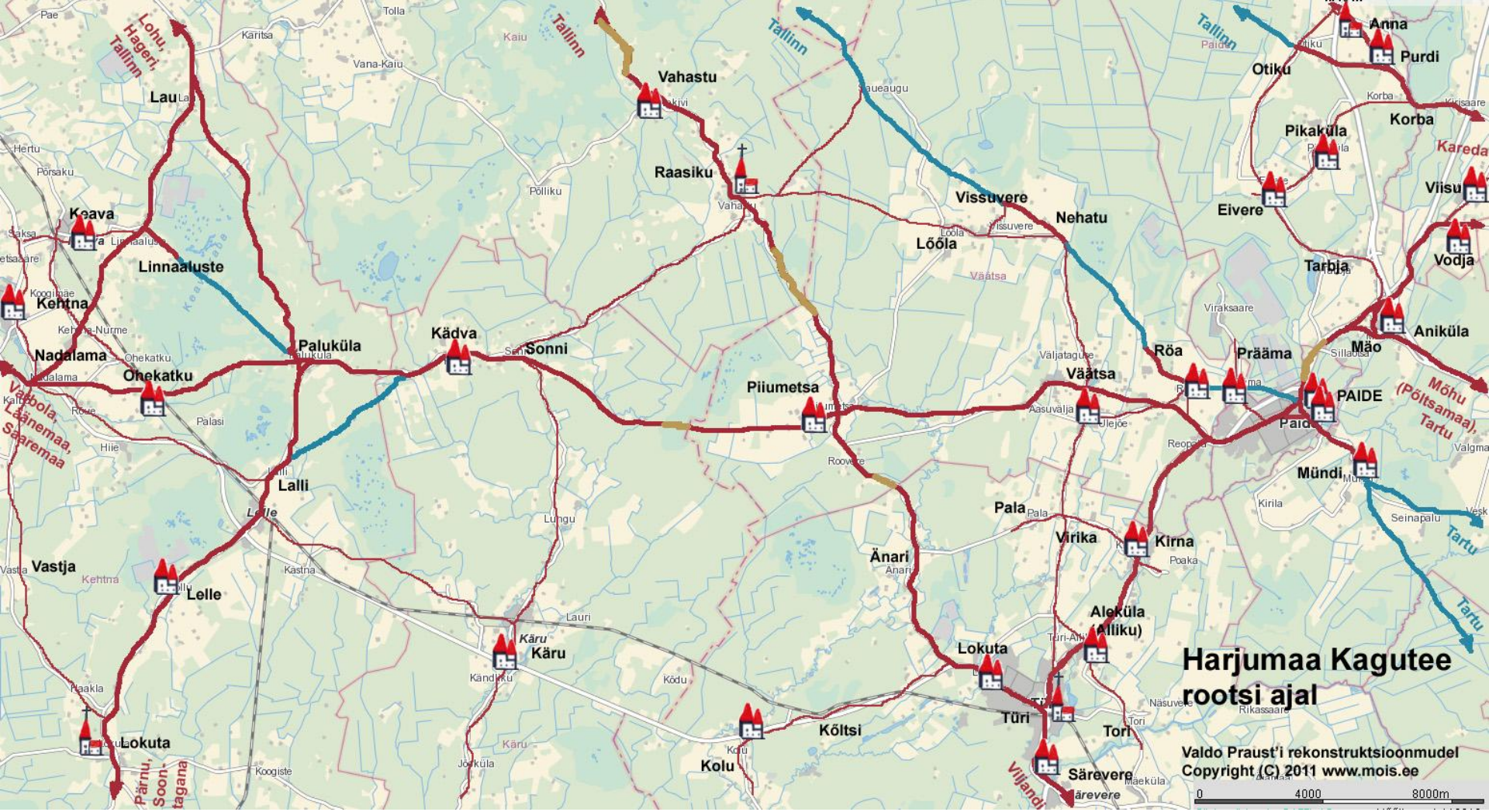
Harjumaa Kagutee
rootsi ajal
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright (C) 2011 www.mois.ee
0
4000
8000m
Lohu, Hageri, Tallinn
Tallinn
Läänemaa, Saaremaa
Pärnu, Soontagana
Viljandi
Tartu
Möhu (Põltsamaa), Tartu
Kareda
Lau
Vahastu
Raasiku
Vissuvere
Nehatu
Lõõla
Anna
Purdi
Otiku
Korba
Pikaküla
Eivere
Viisu
Vodja
Tarbja
Aniküla
Mäo
Prääma
Röa
Väätsa
PAIDE
Mündi
Kirna
Virika
Pala
Änari
Aleküla (Alliku)
Lokuta
Türi
Tori
Kõltsi
Kolu
Käru
Lelle
Lalli
Vastja
Ohekatku
Nadalama
Kehtna
Koava
Linnaaluste
Paluküla
Kädva
Sonni
Piiumetsa
Vaibola

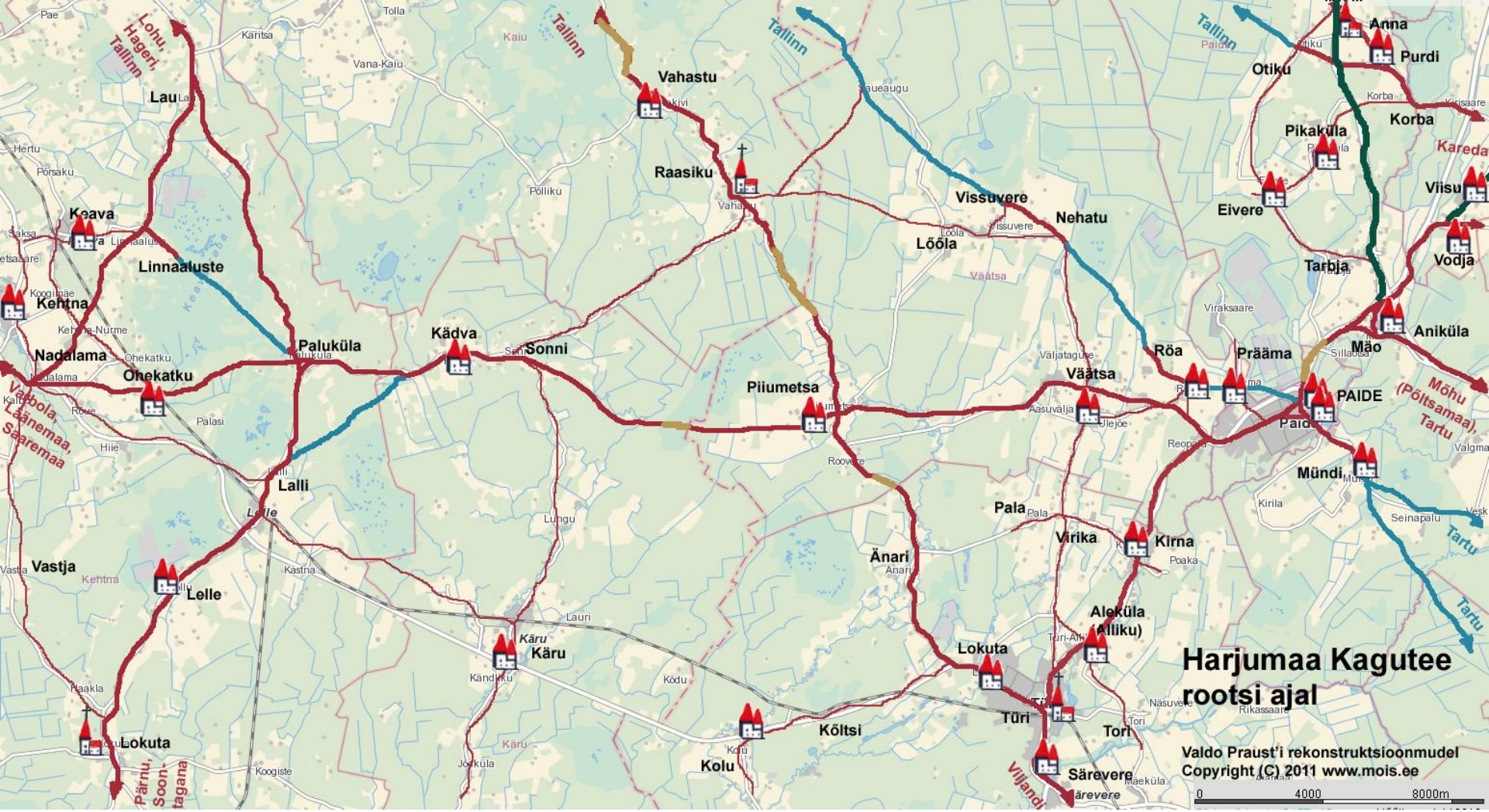
Harjumaa Kagutee
rootsi ajal
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright (C) 2011 www.mois.ee
0
4000
8000m
Lohu, Hageri, Tallinn
Tallinn
Lau
Vahastu
Raasiku
Vissuvere
Nehatu
Lõõla
Anna
Purdi
Otiku
Korba
Pikaküla
Kareda
Viisu
Eivere
Vodja
Tarbja
Aniküla
Mäo
Röa
Prääma
PAIDE
Väätsa
Piiumetsa
Sonni
Kädva
Paluküla
Nadalama
Ohekatku
Kehtna
Koava
Linnaaluste
Vaabola, Läänemaa, Saaremaa
Lalli
Lelle
Vastja
Käru
Lokuta
Kõltsi
Kolu
Türi
Tori
Särevere
Viljandi
Pärnu, Soontagana
Mõhu (Põltsamaa), Tartu
Mündi
Kirna
Virika
Pala
Änari
Aleküla (Alliku)
Tartu

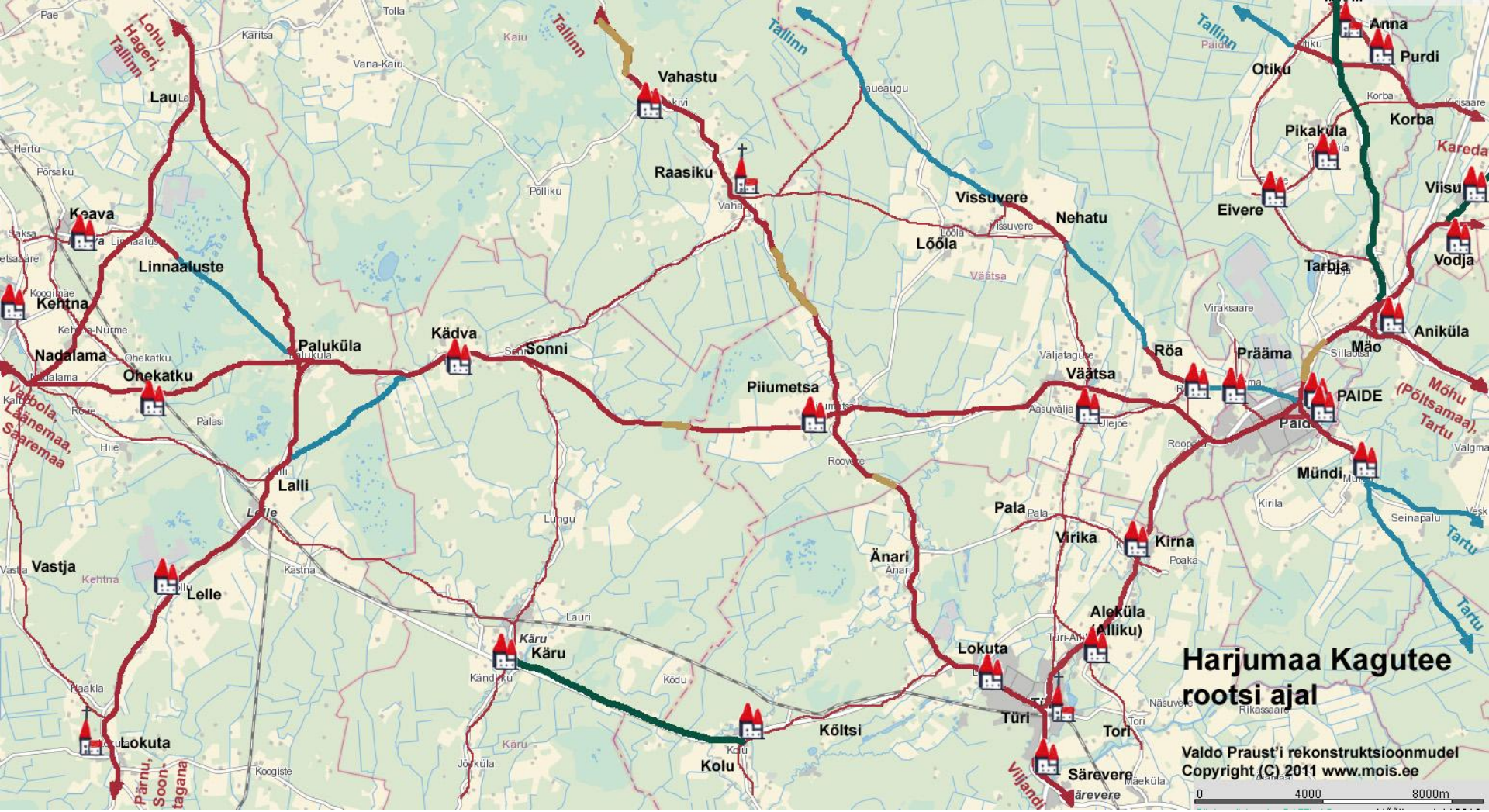
Harjumaa Kagutee
rootsi ajal
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright (C) 2011 www.mois.ee
0
4000
8000m
Lohu, Hageri, Tallinn
Tallinn
Läänemaa, Saaremaa
Pärnu, Soontagana
Viljandi
Tartu
Möhu (Põltsamaa), Tartu
Kareda
Lau
Vahastu
Raasiku
Vissuvere
Nehatu
Lõõla
Anna
Purdi
Otiku
Korba
Pikaküla
Eivere
Viisu
Vodja
Tarbja
Aniküla
Mäo
Röa
Prääma
PAIDE
Väätsa
Piiumetsa
Sonni
Kädva
Paluküla
Ohekatku
Nadalama
Kehtna
Koava
Linnaaluste
Lalli
Lelle
Vastja
Käru
Lokuta
Kõltsi
Kolu
Türi
Tori
Särevere
Aleküla (Alliku)
Kirna
Virika
Pala
Änari
Mündi
Seinapalu

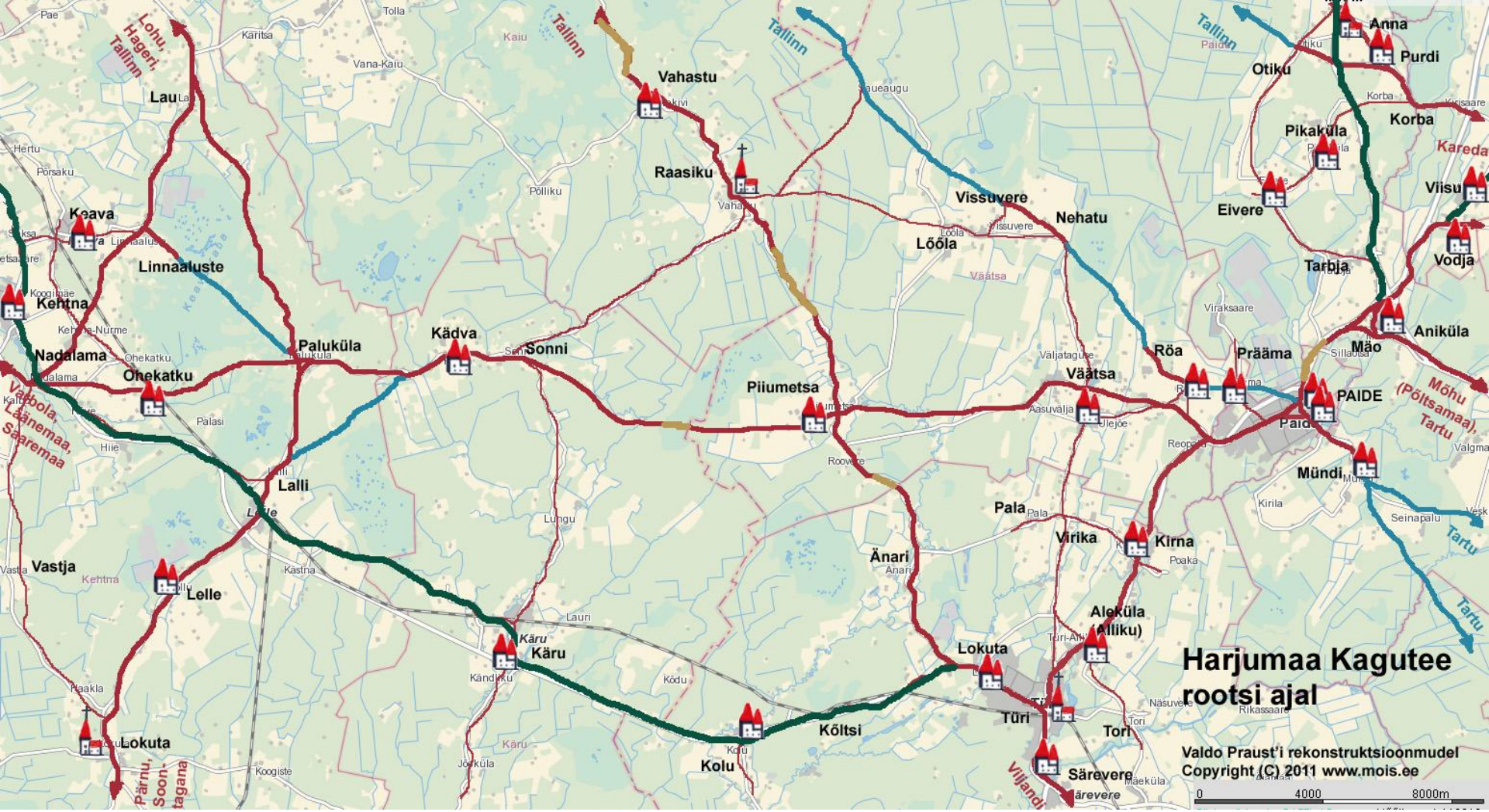
Harjumaa Kagutee
rootsi ajal
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright (C) 2011 www.mois.ee
0
4000
8000m
Lohu, Hageri, Tallinn
Tallinn
Lau
Vahastu
Raasiku
Vissuvere
Nehatu
Lõõla
Anna
Purdi
Otiku
Korba
Pikaküla
Kareda
Viisu
Eivere
Vodja
Tarbja
Aniküla
Mäo
Möhu (Põltsamaa), Tartu
PAIDE
Prääma
Röa
Väätsa
Piiumetsa
Sonni
Kädva
Paluküla
Ohekatku
Nadalama
Kehtna
Linnaaluste
Koava
Võõbola, Läänemaa, Saaremaa
Lalli
Vastja
Lelle
Käru
Lokuta
Kőltsi
Kolu
Türi
Tori
Särevere
Viljandi
Pärnu, Soontagana
Mündi
Kirna
Virika
Pala
Änari
Aleküla (Alliku)
Tartu
Võsu

Rumbi raba läbiv teelõik on selgelt nähtaval tammil, mis peidab endas tõenäoliselt muistset palkteed. Tüüpilisel taliteel täidetud tamm puudub, mis viitab siinse tee aastaringsusele. Samuti on tee 5 meetri laiune, mis viitab suurele maanteele

Rumbi raba läbiv teelõik on selgelt nähtaval tammil, mis peidab endas tõenäoliselt muistset palkteed. Tüüpilisel taliteel täidetud tamm puudub, mis viitab siinse tee aastaringsusele. Samuti on tee 5 meetri laiune, mis viitab suurele maanteele

Suure Harjumaa Kagutee täidetud teetamm läbi Rumbi soo on ka kaasaegsel aerofotol väga hästi näha

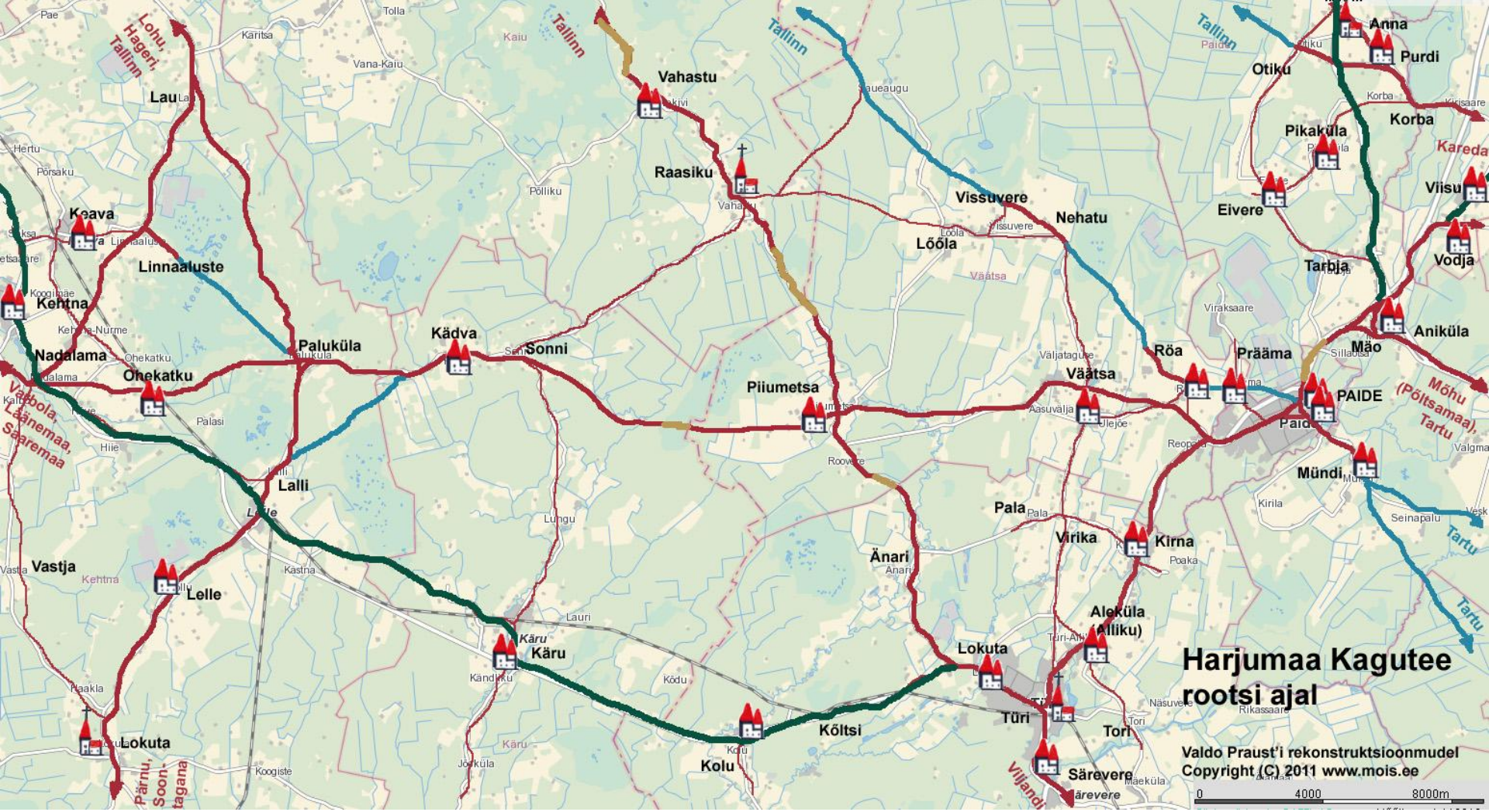
Harjumaa Kagutee
rootsi ajal
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright (C) 2011 www.mois.ee
0
4000
8000m
Lohu, Hageri, Tallinn
Tallinn
Lau
Vahastu
Raasiku
Vissuvere
Nehatu
Lõõla
Anna
Purdi
Otiku
Korba
Pikaküla
Kareda
Viisu
Eivere
Vodja
Tarbja
Aniküla
Mäo
Möhu (Põltsamaa), Tartu
PAIDE
Prääma
Röa
Väätsa
Piiumetsa
Sonni
Kädva
Paluküla
Ohekatku
Nadalama
Kehtna
Linnaaluste
Koava
Võõbola, Läänemaa, Saaremaa
Lalli
Vastja
Lelle
Käru
Lokuta
Kőltsi
Kolu
Türi
Tori
Särevere
Viljandi
Pärnu, Soontagana
Mündi
Kirna
Virika
Pala
Änari
Aleküla (Alliku)
Tartu
Võsu

Keava otsese talitee säilinud jäljed kaasaegsel aerofotol
(tõen. hiljemalt 11. sajand)

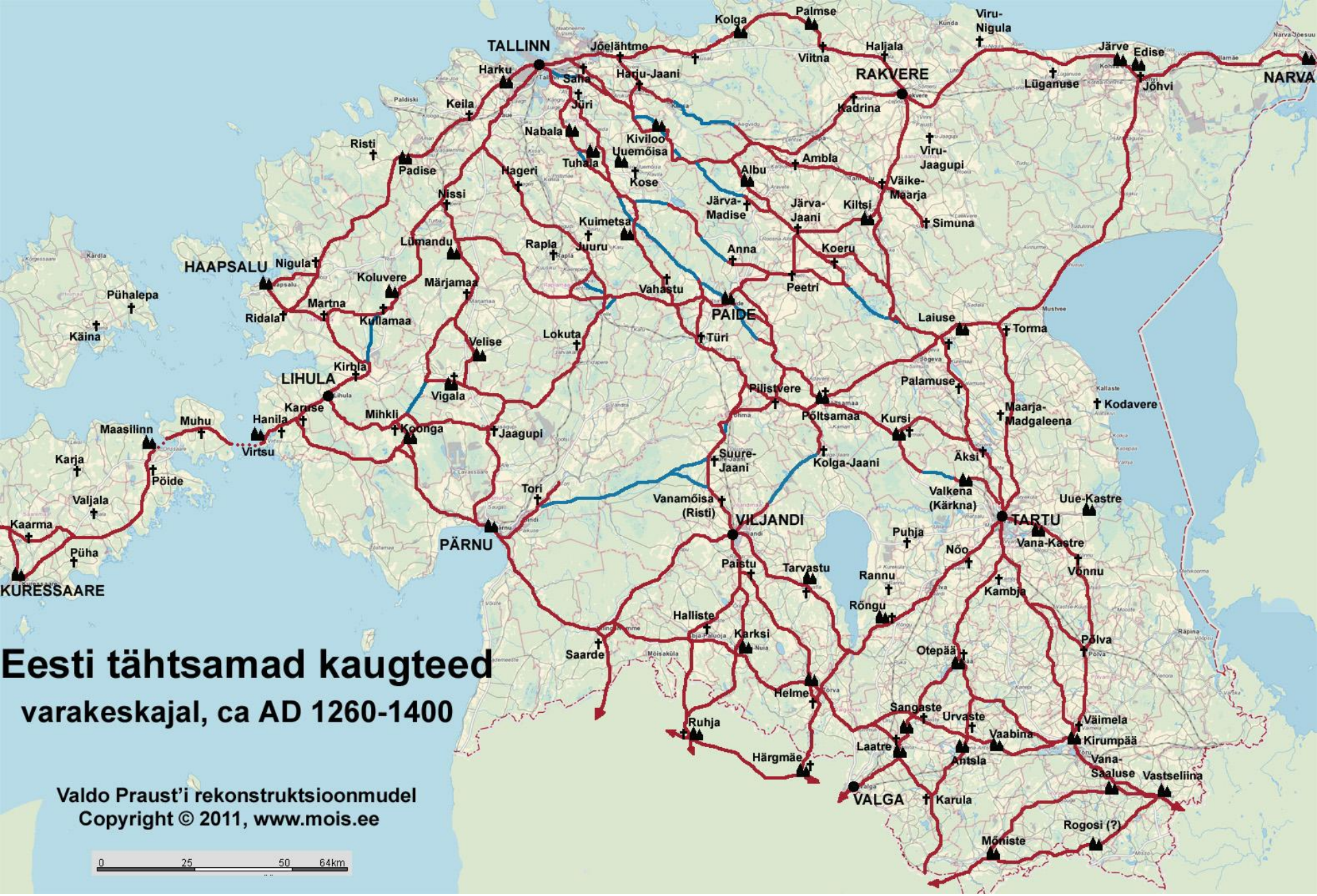
Eesti tähtsamad kaugteed
varakeskajal, ca AD 1260-1400
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Jõelähtme
Harku
Saha
Harju-Jaani
Kolga
Palmse
Viitna
Haljala
Viru-Nigula
RAKVERE
Kadrina
Lüganuse
Järve
Edise
Jõhvi
NARVA
Keila
Jüri
Risti
Padise
Nabala
Tuhala
Kiviloo
Uuemõisa
Kose
Hageri
Nissi
Albu
Ambla
Viru-Jaagupi
Väike-Maarja
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Kuimetsa
Juuru
Rapla
Lümandu
Anna
Koeru
Peetri
HAAPSALU
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Vahastu
Pühalepa
Martna
Ridala
Kullamaa
PAIDE
Laiuse
Torma
Käina
Velise
Lokuta
Türi
Kirbla
LIHULA
Vigala
Palamuse
Pilistvere
Põltsamaa
Kodavere
Karuse
Mihkli
Maasilinn
Muhu
Hanila
Koonga
Jaagupi
Kursi
Maarja-Madgaleena
Virtsu
Karja
Suure-Jaani
Kolga-Jaani
Äksi
Pöide
Valjala
Tori
Vanamõisa (Risti)
Valkena (Kärkna)
Uue-Kastre
Kaarma
VILJANDI
TARTU
PÄRNU
Puhja
Vana-Kastre
Püha
Nõo
Paistu
Tarvastu
Võnnu
KURESSAARE
Rannu
Kambja
Röngu
Halliste
Karksi
Saarde
Pölva
Otepää
Helme
Sangaste
Urvaste
Väimela
Ruhja
Vaabina
Kirumpää
Laatre
Antsla
Härgmäe
Vana-Saaluse
Vastseliina
VALGA
Karula
Rogosi (?)
Mõniste

Tallinna tsistertslaste nunnakloostri valdused Virumaal (Palmses)

- On säilinud 1287.a. läänikiri Tallinna Tsistertslaste Nunnakloostrile
- Selles mainitakse kohti *Palkemas* (Palmse), *Wames* (Võhma) ja *Warkel-Womes* (Vatku)
- On teada, et see kiri kinnitab varasema läänistuse, st nimetatud kohad pidid olemas olema varem
- See kiri on tõestuseks nn "Virumaa põhjamaantee" olemasolust 1287
- Samal 1287.a. läänistati ka 4 adramaad Kaberla (*Gabriel*) külast nunnakloostrile

Tõenäoline on, et juba tollal sai ka Palmse mõis alguse (esmamainitud mõisana küll alles 1510)

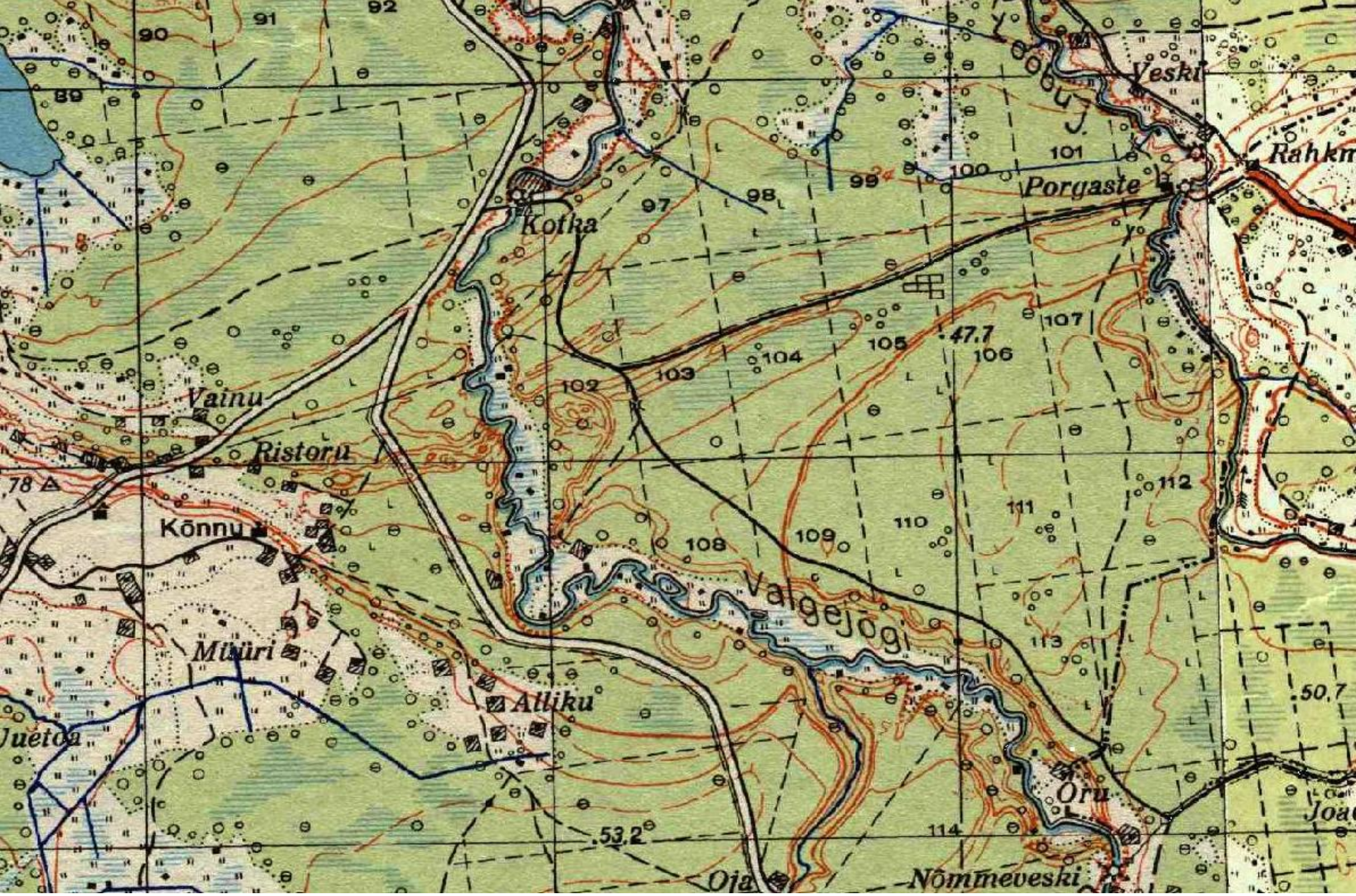

Virusilla ümbrus 1930ndate aastate topokaardilt

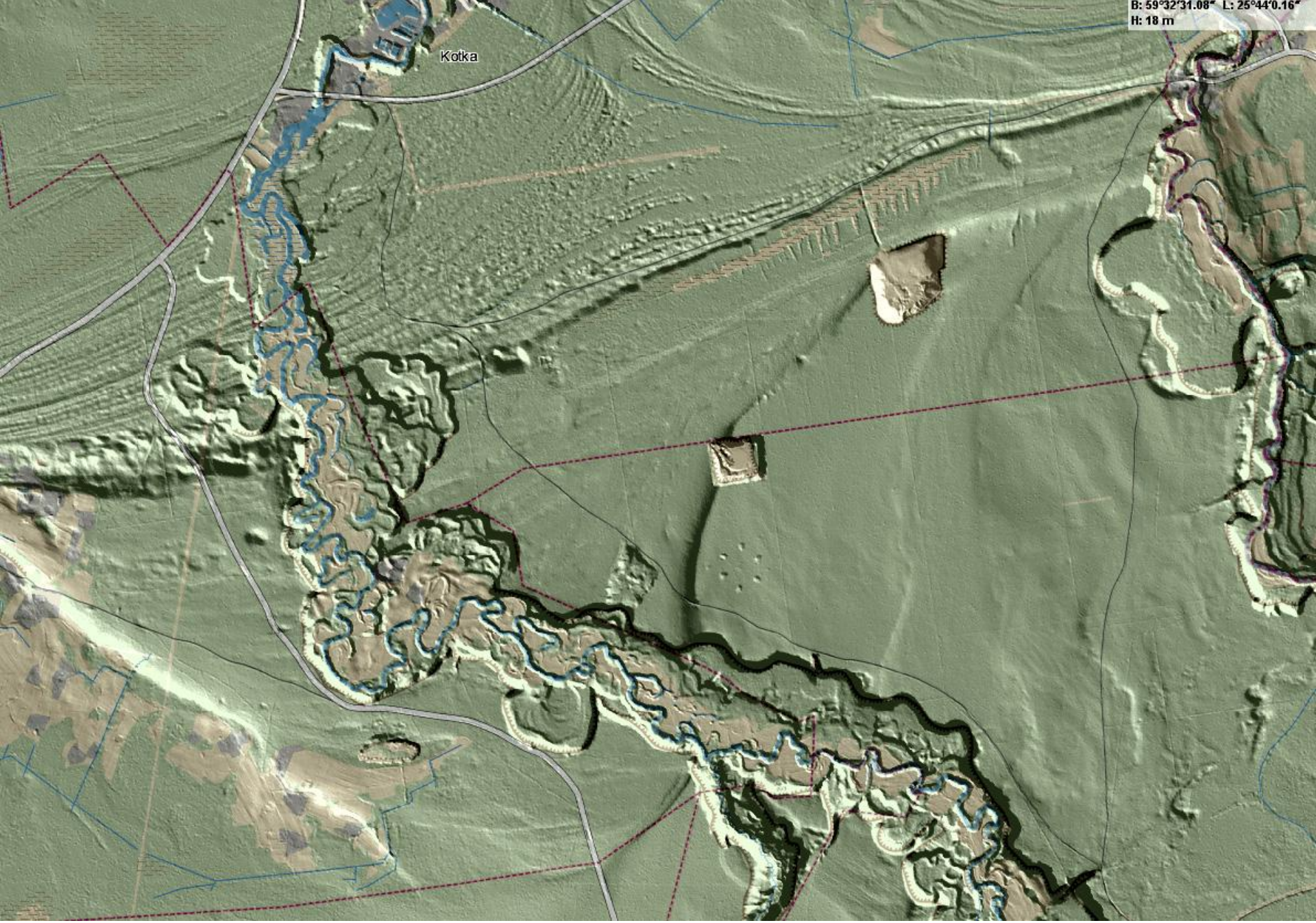

Virusilla ümbrus kaasaegselt LIDARi reljeefikaardilt

Virusild -Tallinna-Rakvere ajaloolise Põhjamaantee Valgejõest üleminekukoht koos jõekalda sissekaevekohaga. Tõen. 13.-17. sajand

Virusilla ümbrus kaasaegselt reljeefikaardilt suurendatult

Virumaa põhjapoolse maantee
(hilisema Tallinna-Narva maantee eelkäija)
kolm eri ajastu trassi Kolga kohal
AD 1000-1700
Kolga laht
Lohja järv
Kotka vesiveski (maantee sillakoht alates 18.-19. saj.)
Rakvere, Palmse, Viitna
Valgejõe põline ületuskoht (koolmekoht, hilisem sild)
Hara soo
(vähemalt kuni 1230)
teesiht
Kolgaküla
Pudisoo
Tsitre
Muuksi muinas-linnus
muinasaegne teesiht
Taga-välja
Pärlijõe kaldad maha
keskaegne teesiht
sillakoht, järsud tugevalt keskajal kaevatud
Kolga vesiveski (arvat. 1230ndad, muistses jõe-ületuskohas)
Kolga kloostrimõis (tõen. enne 1250)
Ulli-allika
Kahala järv
Uuri
(tõen. peale 1250ndaid)
uus rootsiaegne tee Virumaale
Viru raba
Kőnnu
Rakvere, Valgejõe, Loobu
keskaegne teesiht
Kullava
Kalame
Kahala
Tallinn, Kuusalu
(tõen. peale 1650)
0 1 2 3 km
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012

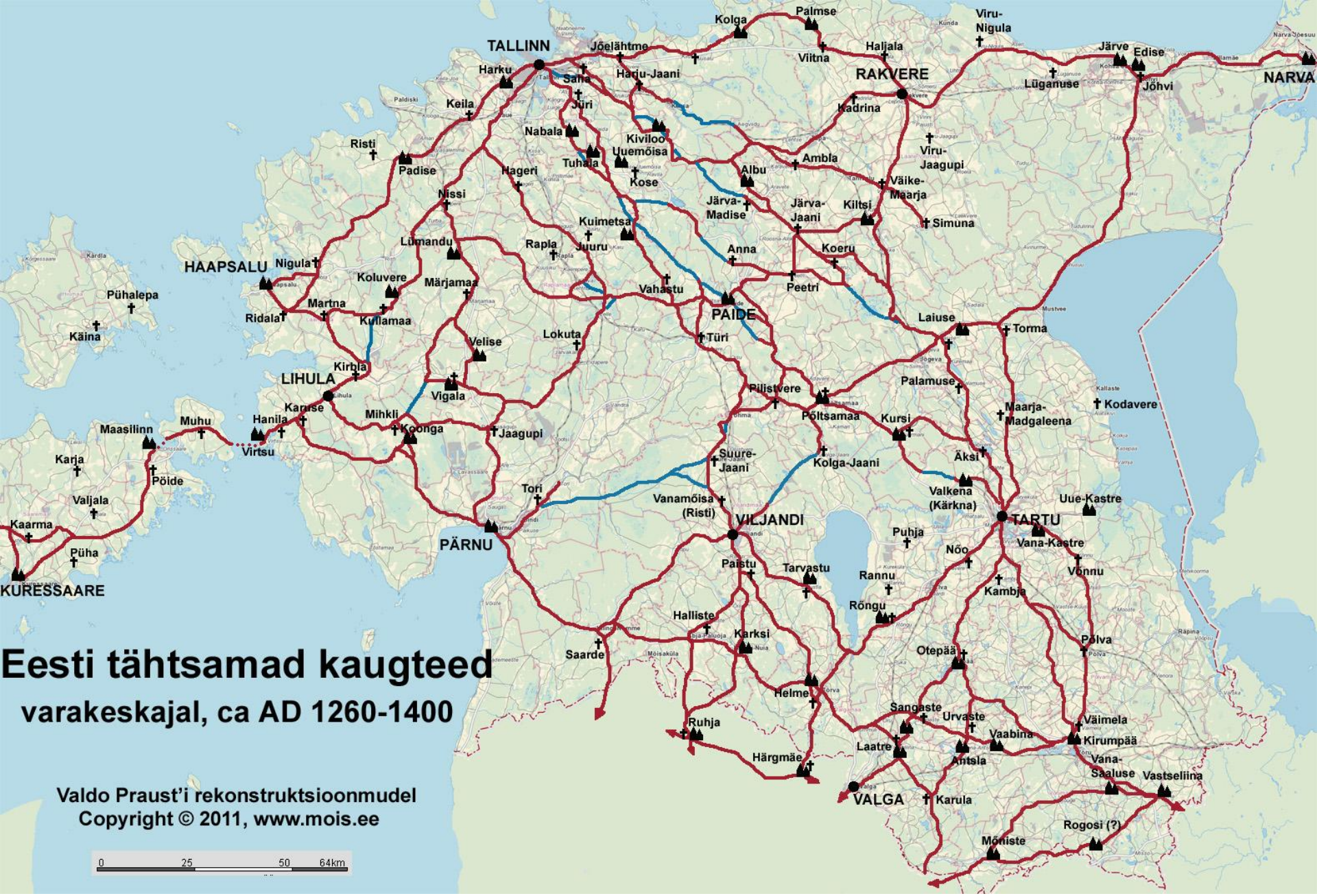
Eesti tähtsamad kaugteed
varakeskajal, ca AD 1260-1400
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Jõelähtme
Harku
Saha
Harju-Jaani
Kolga
Palmse
Viitna
Haljala
Viru-Nigula
RAKVERE
Kadrina
Lüganuse
Järve
Edise
Jõhvi
NARVA
Keila
Jüri
Risti
Padise
Nabala
Tuhala
Kiviloo
Uuemõisa
Kose
Hageri
Nissi
Albu
Ambla
Viru-Jaagupi
Väike-Maarja
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Kuimetsa
Juuru
Rapla
Lümandu
Anna
Koeru
Peetri
HAAPSALU
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Vahastu
Pühalepa
Martna
Ridala
Kullamaa
PAIDE
Laiuse
Torma
Käina
Velise
Lokuta
Türi
Kirbla
LIHULA
Vigala
Palamuse
Pilistvere
Põltsamaa
Kodavere
Karuse
Mihkli
Maasilinn
Muhu
Hanila
Koonga
Jaagupi
Kursi
Maarja-Madgaleena
Virtsu
Karja
Suure-Jaani
Kolga-Jaani
Äksi
Pöide
Valjala
Tori
Vanamõisa (Risti)
Valkena (Kärkna)
Uue-Kastre
Kaarma
VILJANDI
TARTU
PÄRNU
Puhja
Vana-Kastre
Püha
Nõo
Paistu
Tarvastu
Võnnu
KURESSAARE
Rannu
Kambja
Röngu
Halliste
Karksi
Saarde
Pölva
Otepää
Helme
Sangaste
Urvaste
Väimela
Ruhja
Vaabina
Kirumpää
Laatre
Antsla
Härgmäe
Vana-Saaluse
Vastseliina
VALGA
Karula
Rogosi (?)
Mõniste

Maapaju lomp (järveke) koos Suure Virumaa Taliteega Kehra mõisa 1692.a. kaardil

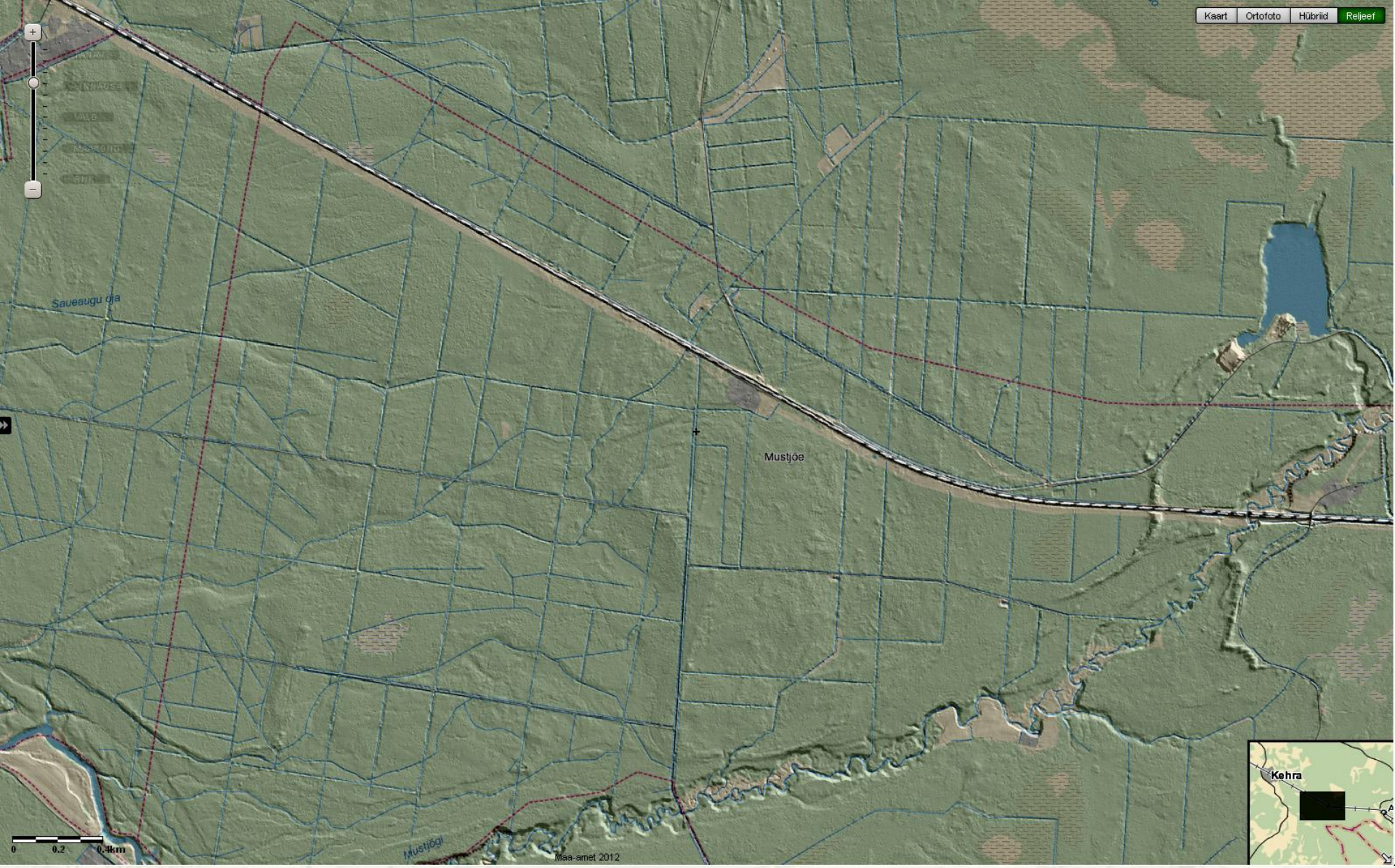

Tallinna-Virumaa Suure talitee lõik Reitevahelt (Arudevahelt, Lahinguväljalt) Mustjõe talikõrtsini on reljeefkaardil selgelt näha. Mitmed lõigud olid hüljatud juba 1899

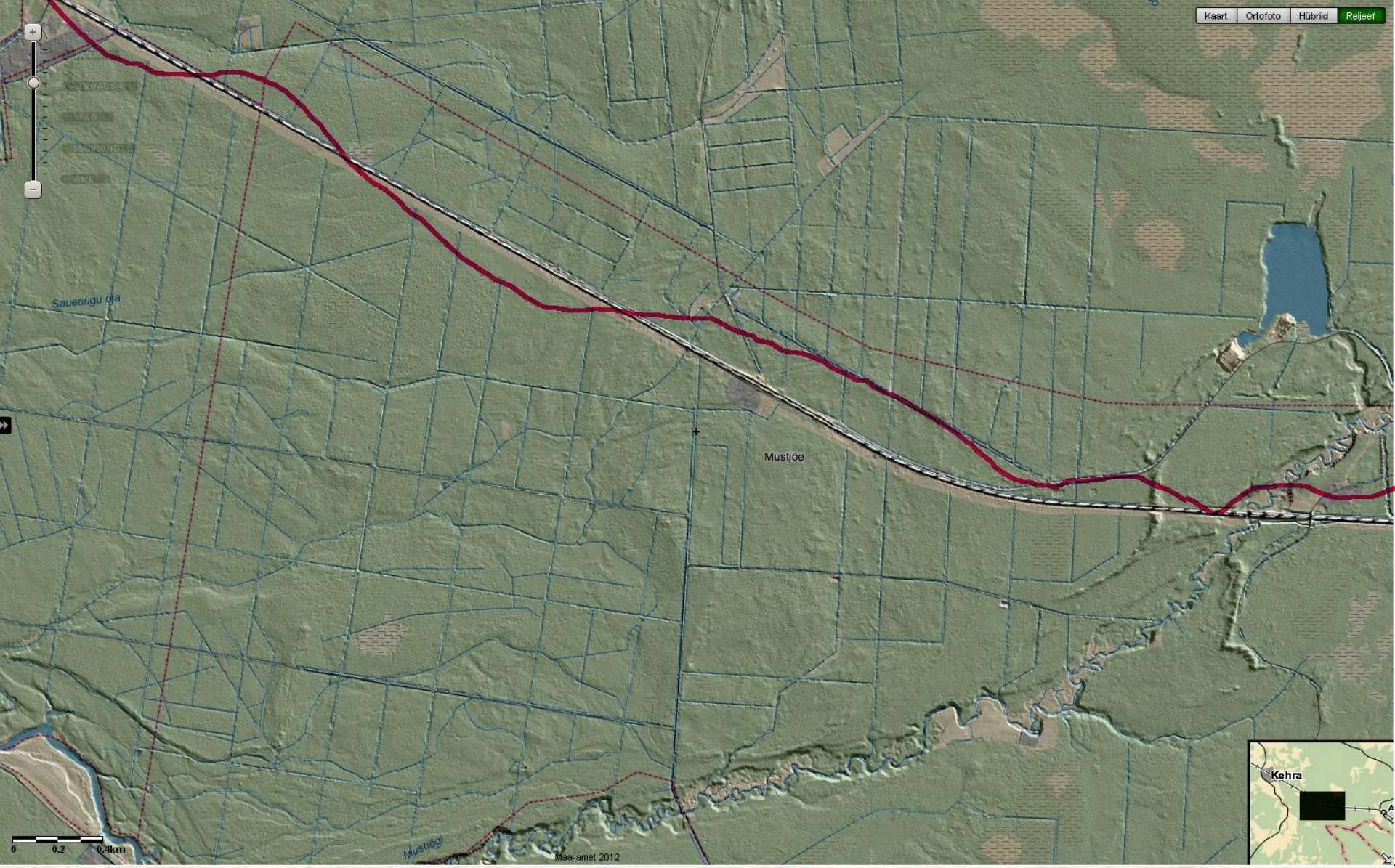

Tallinna-Virumaa Suure talitee lõik Reitevahelt (Arudevahelt, Lahinguväljalt) Mustjõe talikõrtsini on reljeefkaardil selgelt näha. Mitmed lõigud olid hüljatud juba 1899

Aegviidu-Mustjõe lõigul on millalgi püütud taliteest teha suvist teed, ehitades selle tammile. Teetamm kraavist kraavini on 4,8 kuni 5 meetrit lai. Kaasajal on tee põlismetsa kasvanud ja unustatud. Oletatavalt enne 1660.

Atraktiivseim ja paremini säilinud tammil teelõik Maapaju juures ei ole LIDARi kõrguskaardi lähivaatel eriti hästi välja paista. Miks?

Harju-Jaani - Jäneda teed keskajal

Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012

Jõelähtme
Tallinn
Kostivere
Parasmäe
Kuusalu, Kolga, Virumaa
Kaberla
Saunja
Kuusalu, Muuksi
Hirvli
Sigula, Kolga
Jägala
Ristimäe kabel
Tuha kõrts
talitee
Haljava
Sambu
Kitsesilma kõrts
Aavere
Soodla
Raasiku mõis
Harju-Jaani kirik
Ristimäe kabel
Anija
Kõlu
Pirsu
Kaemla
Mägise
Kaersoo
Kihmla
Keskvere
Vaase
Kehra
Ata kõrts
13.-14. saj. tekkinud talimaantee lõunapoolne haru
Parila
Paasiku
Kalesi
Raasiku
Paenurme kõrts
Kehra
Reitevahe (Arudevahe) kõrts
Kaugemäe kõrts
Kaunissaare veskimõis
Perila mõis ja veskimäe kabel
Rätla kõrts
Nipi kõrts
Ükskõrts
Kuusiku kõrts
Konnakõrts
Mustjõe kõrts
Sillaotsa kõrts
suur Virumaale suunduv talvine maantee
Aegviidu kõrts
Urbukse kabel ja kõrts
Nikerjärve kõrts
Pala, Viitna
Perila
Silmsi
Kiviloo mõis
Selja-Nõmme kõrts
Lükati kõrts
Kiviloo
Kirbu kõrts
Pikva
Aunapu
Urvaste
Pikavere
Mallavere
Aruvalla
Jüri, Tallinn
Jüri-Kose talitee
Rookküla
Kaivere
Alavere
Läpi
Lehtse
Jäneda
Jootme, Kadrina, Rakvere
Laudika kõrts
Äigna talikõrts
Pala mõis
Pirsu
Ambla, Väike-Maarja, Simuna
Lenderma
Rasivere
Mõisaaseme (Korjakivi)
suur Virumaale, Järvamaale ja Tartumaale suunduv suvine maantee
Punamäe kõrts
Lehtmetsa
Kreo kõrts
Risti kõrts
Albu, Tartu
Kukevere
Käravete
Voose
Kose
0 2 4 6 km

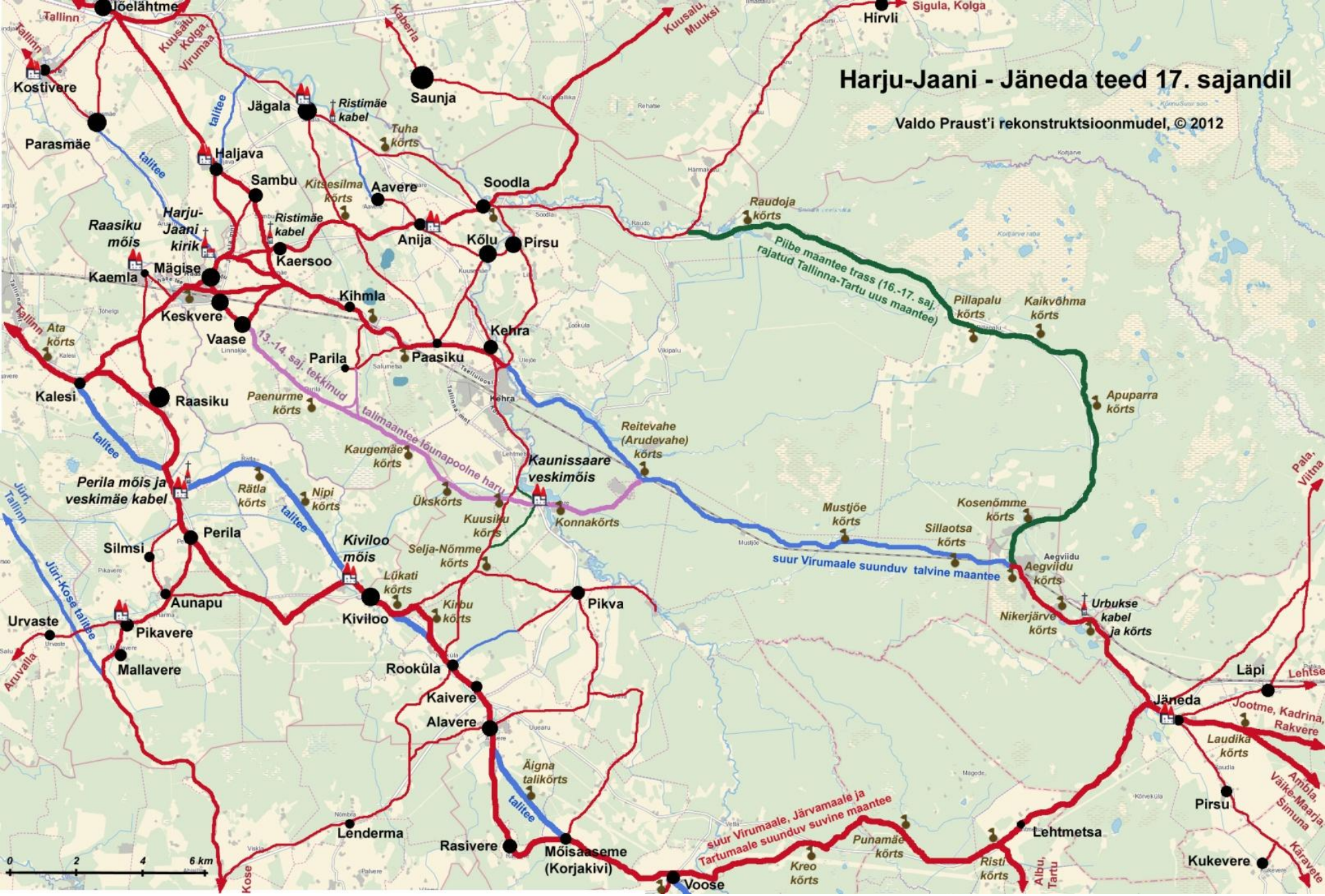
Harju-Jaani - Jäneda teed 17. sajandil
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012
Jõelähtme
Tallinn
Kostivere
Parasmäe
Kuusalu, Kolga, Virumaa
Kaberla
Saunja
Kuusalu, Muuksi
Hirvli
Sigula, Kolga
Jägala
Ristimäe kabel
Tuha kõrts
Haljava
Sambu
Kitsesilma kõrts
Aavere
Soodla
Raasiku mõis
Harju-Jaani kirik
Ristimäe kabel
Anija
Kõlu
Pirsu
Kaersoo
Kaemla
Mägise
Kihmla
Keskvere
Vaase
Ata kõrts
Kehra
Parila
Paasiku
13.-14. saj. tekkinud talimaantee lõunapoolne haru
Kalesi
Raasiku
Paenurme kõrts
Kaugemäe kõrts
Kaunissaare veskimõis
Konnakõrts
Reitevahe (Arudevahe) kõrts
Raudoja kõrts
Piibe maantee trass (16.-17. saj. rajatud Tallinna-Tartu uus maantee)
Pillapalu kõrts
Kaikvõhma kõrts
Apuparra kõrts
Perila mõis ja veskimäe kabel
Rätla kõrts
Nipi kõrts
Ükskõrts
Kuusiku kõrts
Selja-Nõmme kõrts
Mustjõe kõrts
Kosenõmme kõrts
Sillaotsa kõrts
Aegviidu kõrts
Urbukse kabel ja kõrts
Nikerjärve kõrts
Perila
Silmsi
Kiviloo mõis
Lükati kõrts
Kiviloo
Kirbu kõrts
Pikva
Aunapu
Urvaste
Pikavere
Mallavere
Rookõla
Kaivere
Alavere
Äigna talikõrts
Läpi
Jäneda
Jootme, Kadrina, Rakvere
Laudika kõrts
Pirsu
Lehtmetsa
Kukevere
Punamäe kõrts
Risti kõrts
Kreo kõrts
Lenderma
Rasivere
Mõisaaseme (Korjakivi)
Voose
suur Virumaale suunduv talvine maantee
suur Virumaale, Järvamaale ja Tartumaale suunduv suvine maantee
talitee
Jüri, Tallinn
Jüri-Kose talitee
Aruvälla
Kose
Pala, Viitna
Lehtse
Ambla, Väike-Maarja, Simuna
Käravete
Albu, Tartu
0 2 4 6 km

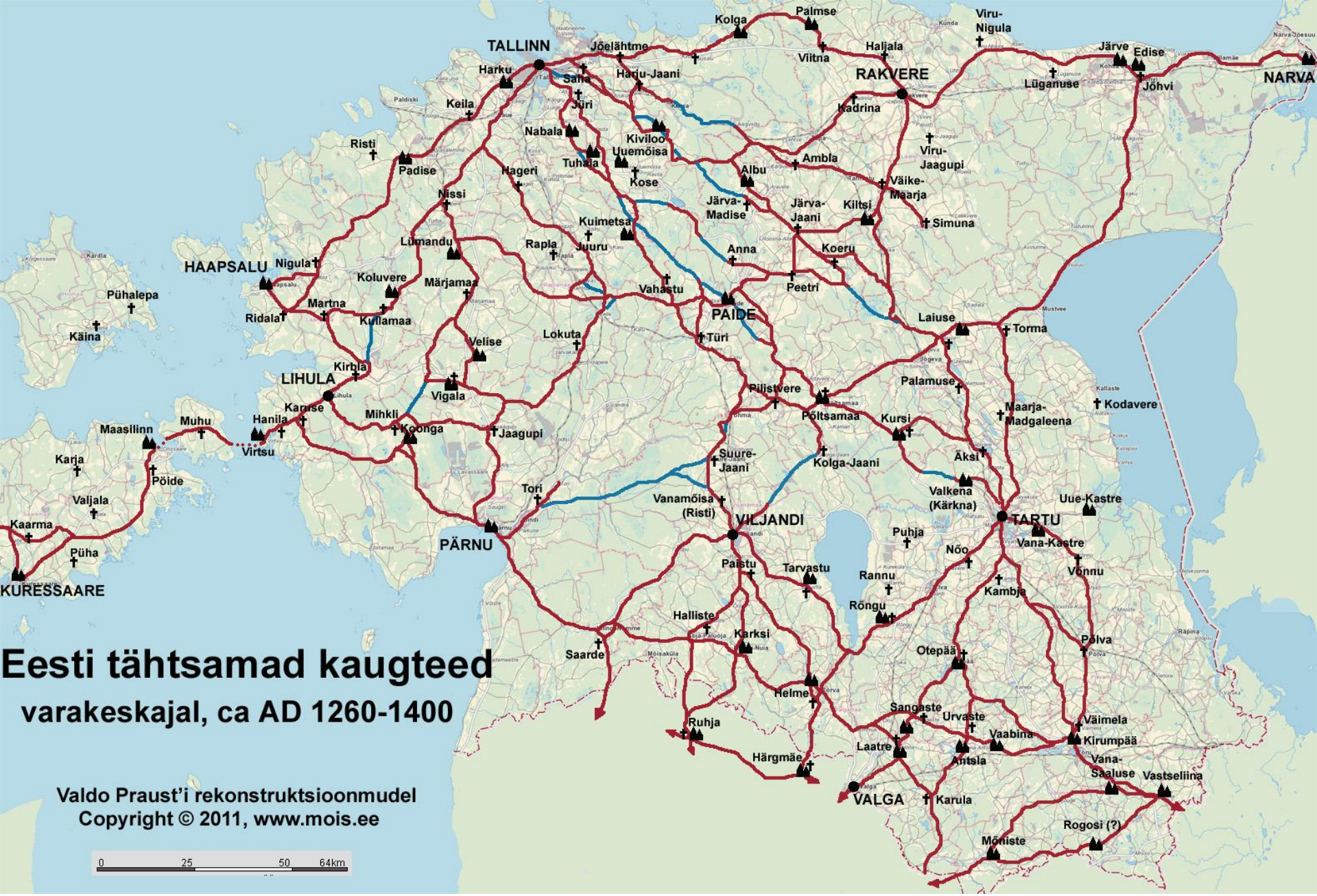
Eesti tähtsamad kaugteed
varakeskajal, ca AD 1260-1400
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Jõelähtme
Harku
Saha
Harju-Jaani
Kolga
Palmse
Viitna
Haljala
Viru-Nigula
RAKVERE
Kadrina
Lüganuse
Järve
Edise
Jõhvi
NARVA
Keila
Jüri
Risti
Padise
Nabala
Tuhala
Kiviloo
Uuemõisa
Kose
Hageri
Nissi
Albu
Ambla
Viru-Jaagupi
Väike-Maarja
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Kuimetsa
Juuru
Rapla
Lümandu
Anna
Koeru
Peetri
HAAPSALU
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Vahastu
Pühalepa
Martna
Ridala
Kullamaa
PAIDE
Laiuse
Torma
Käina
Velise
Lokuta
Türi
Kirbla
LIHULA
Vigala
Palamuse
Pilistvere
Põltsamaa
Kodavere
Karuse
Mihkli
Maasilinn
Muhu
Hanila
Koonga
Jaagupi
Kursi
Maarja-Madgaleena
Virtsu
Karja
Suure-Jaani
Kolga-Jaani
Äksi
Pöide
Valjala
Tori
Vanamõisa (Risti)
Valkena (Kärkna)
Uue-Kastre
Kaarma
VILJANDI
TARTU
PÄRNU
Puhja
Vana-Kastre
Püha
Nõo
Paistu
Tarvastu
Võnnu
KURESSAARE
Rannu
Kambja
Röngu
Halliste
Karksi
Saarde
Pölva
Otepää
Helme
Sangaste
Urvaste
Väimela
Ruhja
Vaabina
Kirumpää
Laatre
Antsla
Härgmäe
Vana-Saaluse
Vastseliina
VALGA
Karula
Rogosi (?)
Mõniste

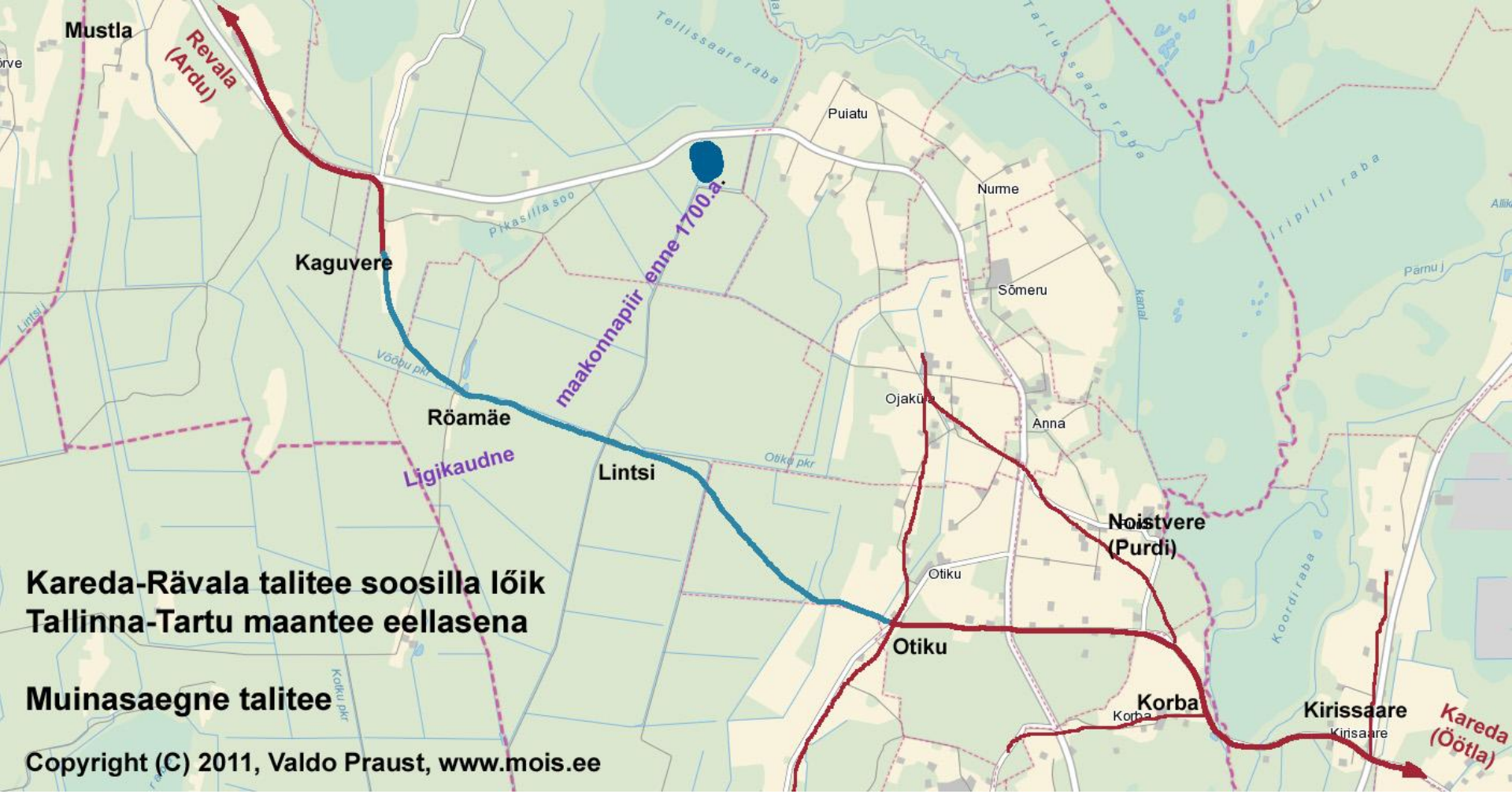
Kareda-Rävala talitee soosilla lőik
Tallinna-Tartu maantee eellasena
Muinasaegne talitee
Copyright (C) 2011, Valdo Praust, www.mois.ee
Mustla
Revala (Ardu)
Kaguvere
Röamäe
Lintsi
Ligikaudne
maakonnapiir enne 1700.a.
Puiatu
Nurme
Sõmeru
Ojaküla
Anna
Noistvere (Purdi)
Otiku
Korba
Kirissaare
Kareda (Öötla)
Tellissaare raba
Tartlussaare raba
Iripilli raba
Koordi raba
Pikasilla soo
Võõbu pkr
Otiku pkr
Kolku pkr
Lintsi j
Pärnu j
kanal

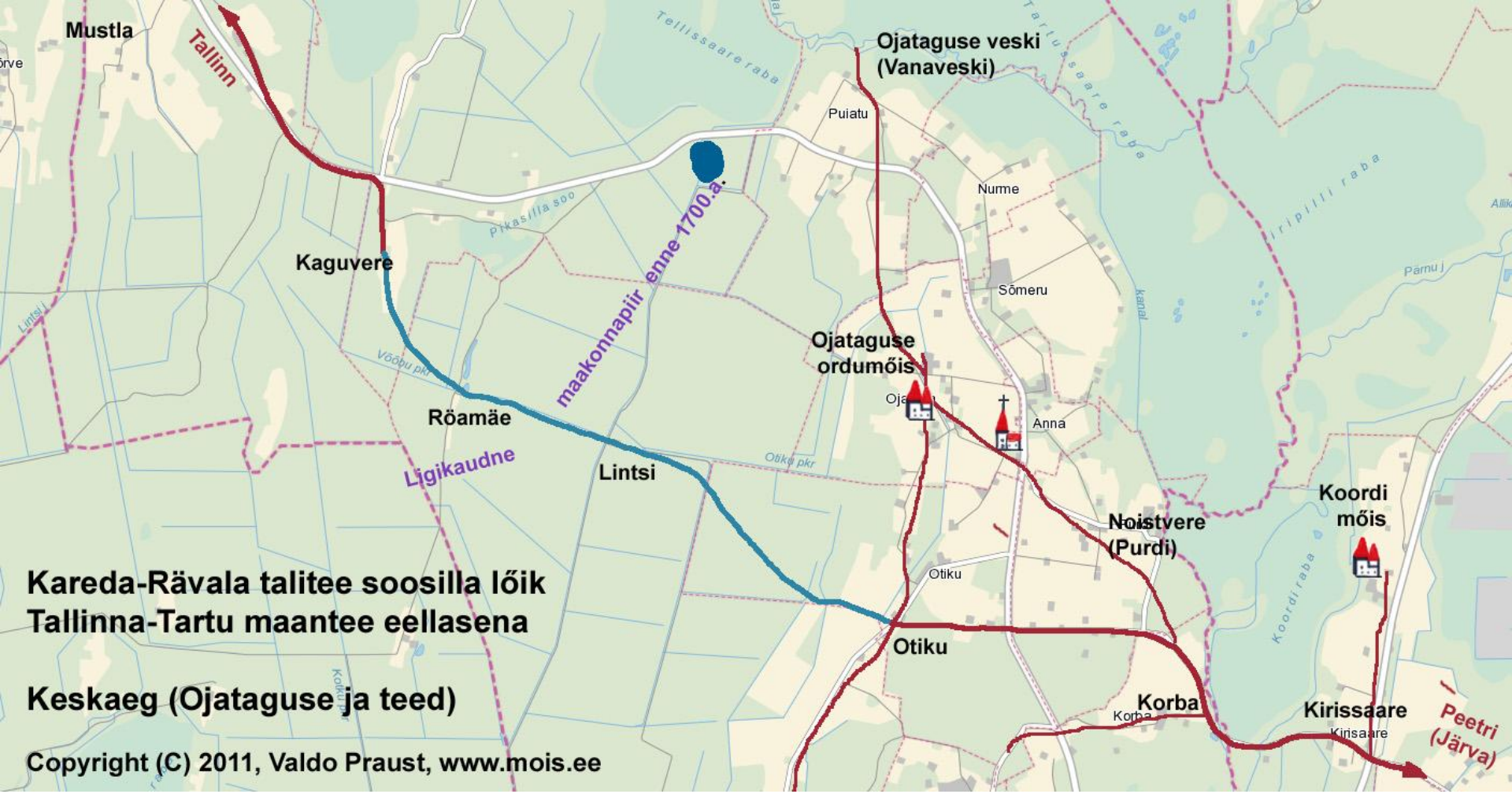
Mustla
Tallinn
Kaguvere
Pikasilla soo
Tellissaare raba
Ojataguse veski
(Vanaveski)
Puiatu
Nurme
Sõmeru
Tarlussaare raba
Iripilli raba
Pärnu j
kanal
maakonnapiir enne 1700.a.
Ojataguse
ordumõis
Anna
Röamäe
Võõbu pkr
Ligikaudne
Lintsi
Otiku pkr
Noistvere
(Purdi)
Koordi
mõis
Koordi raba
Otiku
Korba
Kirissaare
Peetri
(Järva)
Kareda-Rävala talitee soosilla lõik
Tallinna-Tartu maantee eellasena
Keskaeg (Ojataguse ja teed)
Copyright (C) 2011, Valdo Praust, www.mois.ee

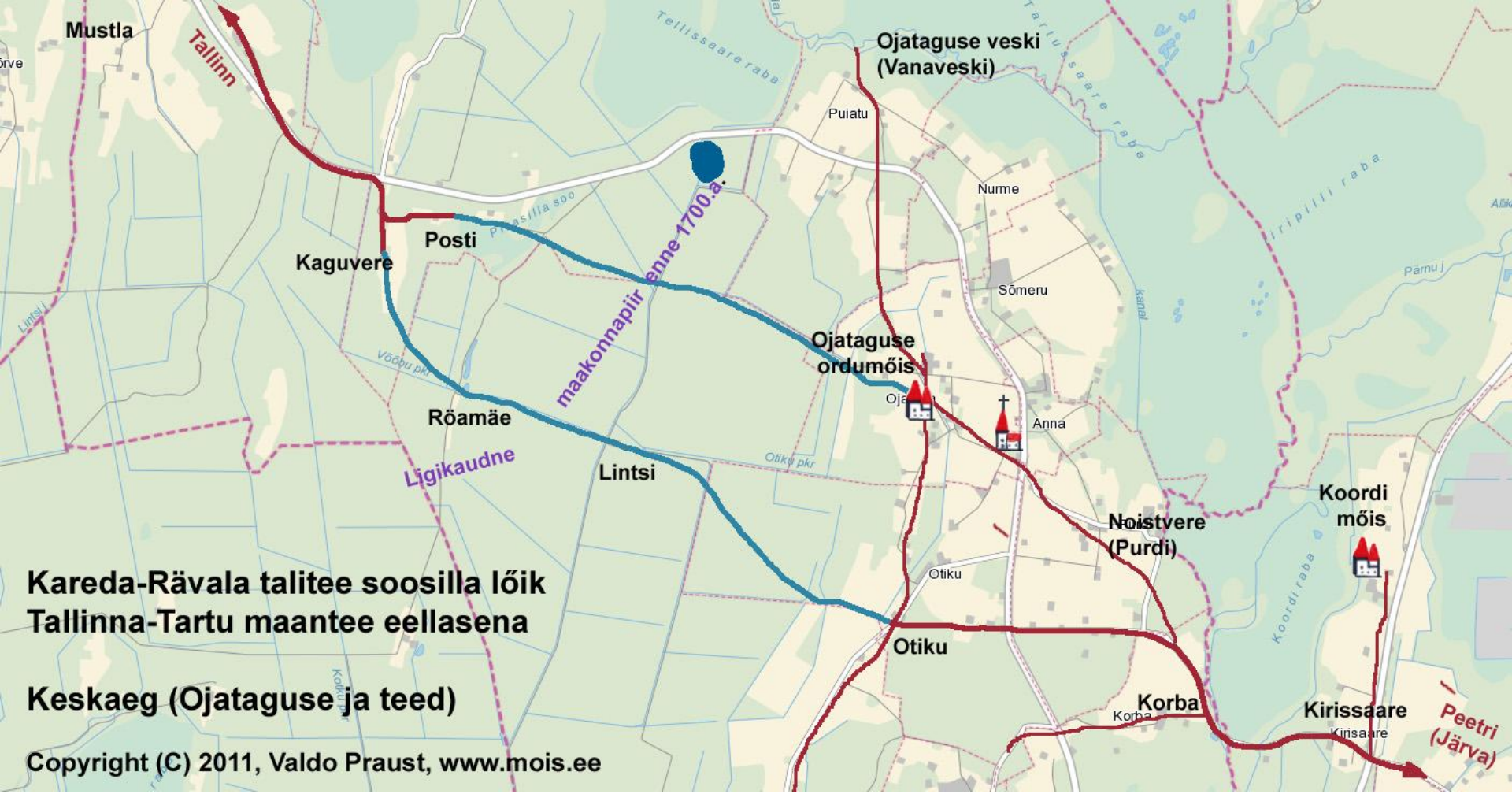
Mustla
Tallinn
Tellissaare raba
Ojataguse veski
(Vanaveski)
Puiatu
Nurme
Posti
Kaguvere
maakonnapiir enne 1700.a.
Sõmeru
Ojataguse
ordumőis
Anna
Röamäe
Ligikaudne
Lintsi
Otiku pkr
Koordi
mőis
Noistvere
(Purdi)
Otiku
Otiku
Korba
Kirissaare
Peetri
(Järva)
Koordi raba
Kareda-Rävala talitee soosilla lőik
Tallinna-Tartu maantee eellasena
Keskaeg (Ojataguse ja teed)
Copyright (C) 2011, Valdo Praust, www.mois.ee

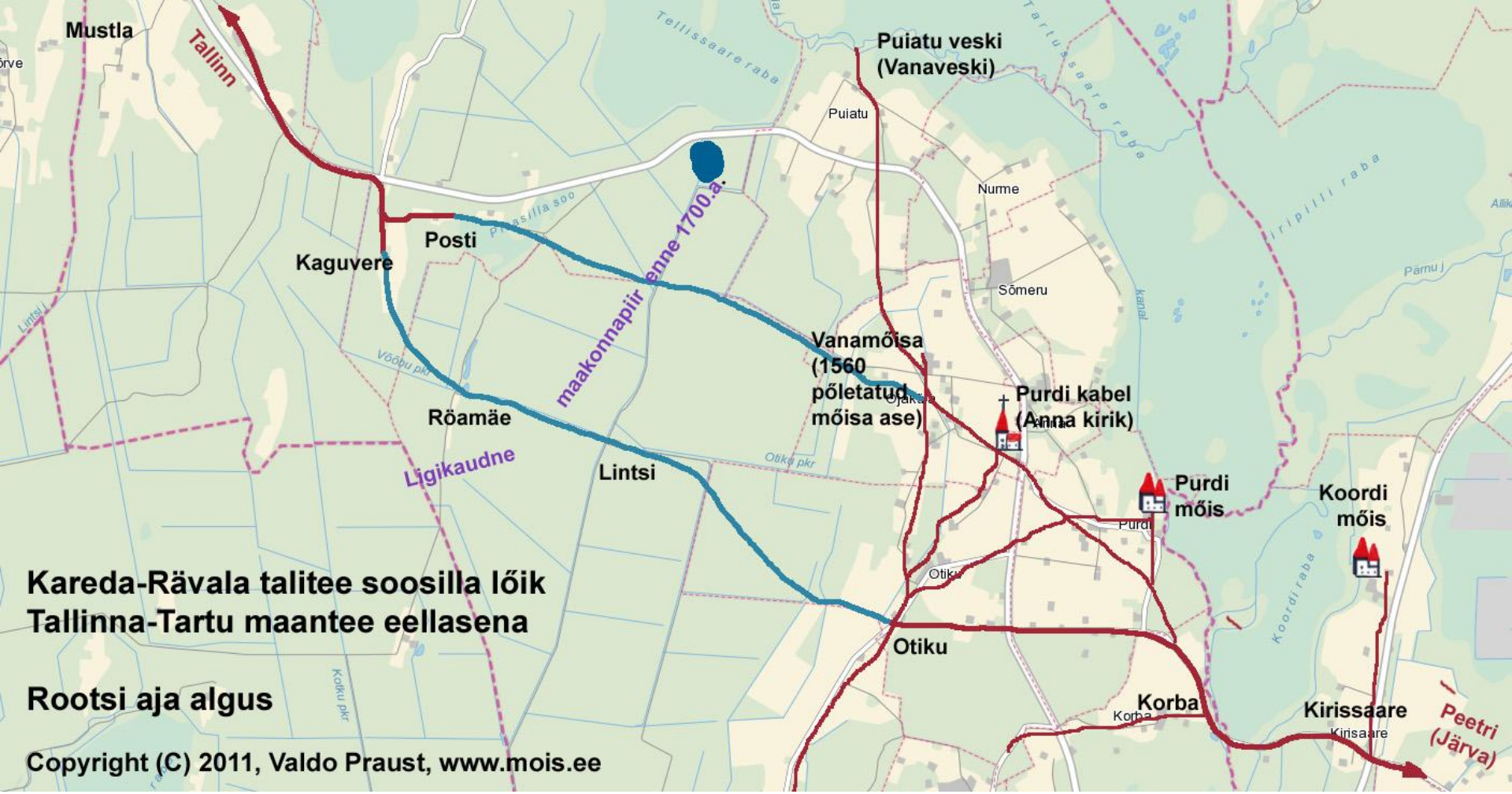
Mustla
Tallinn
Tellissaare raba
Puiatu veski
(Vanaveski)
Puiatu
Tartusaare raba
Nurme
Iripiiti raba
Posti
Kaguvere
maakonnapiir enne 1700.a.
Sõmeru
Vanamõisa
(1560
põletatud
mõisa ase)
Purdi kabel
(Anna kirik)
Röamäe
Ligikaudne
Lintsi
Purdi
mõis
Koordi
mõis
Otiku
Korba
Kirissaare
Peetri
(Järva)
Kareda-Rävala talitee soosilla lõik
Tallinna-Tartu maantee eellasena
Rootsi aja algus
Copyright (C) 2011, Valdo Praust, www.mois.ee

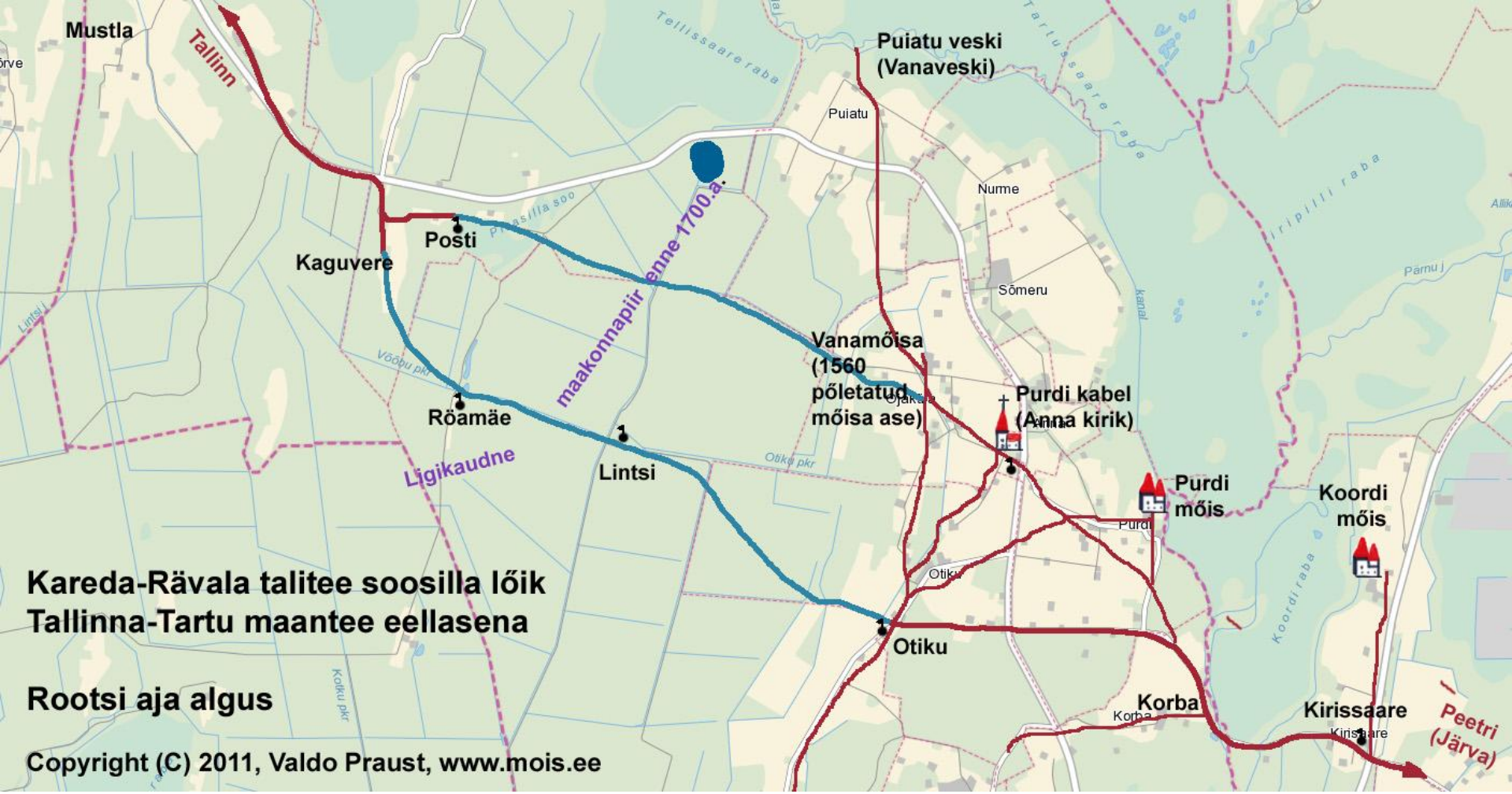
Mustla
Tallinn
Puiatu veski
(Vanaveski)
Puiatu
Nurme
Posti
Kaguvere
maakonnapiir enne 1700.a.
Vanamõisa
(1560
põletatud
mõisa ase)
Purdi kabel
(Anna kirik)
Purdi
mõis
Koordi
mõis
Röamäe
Lõigikaudne
Lintsi
Otiku
Korba
Kirissaare
Peetri
(Järva)
Kareda-Rävala talitee soosilla lõik
Tallinna-Tartu maantee eellasena
Rootsi aja algus
Copyright (C) 2011, Valdo Praust, www.mois.ee

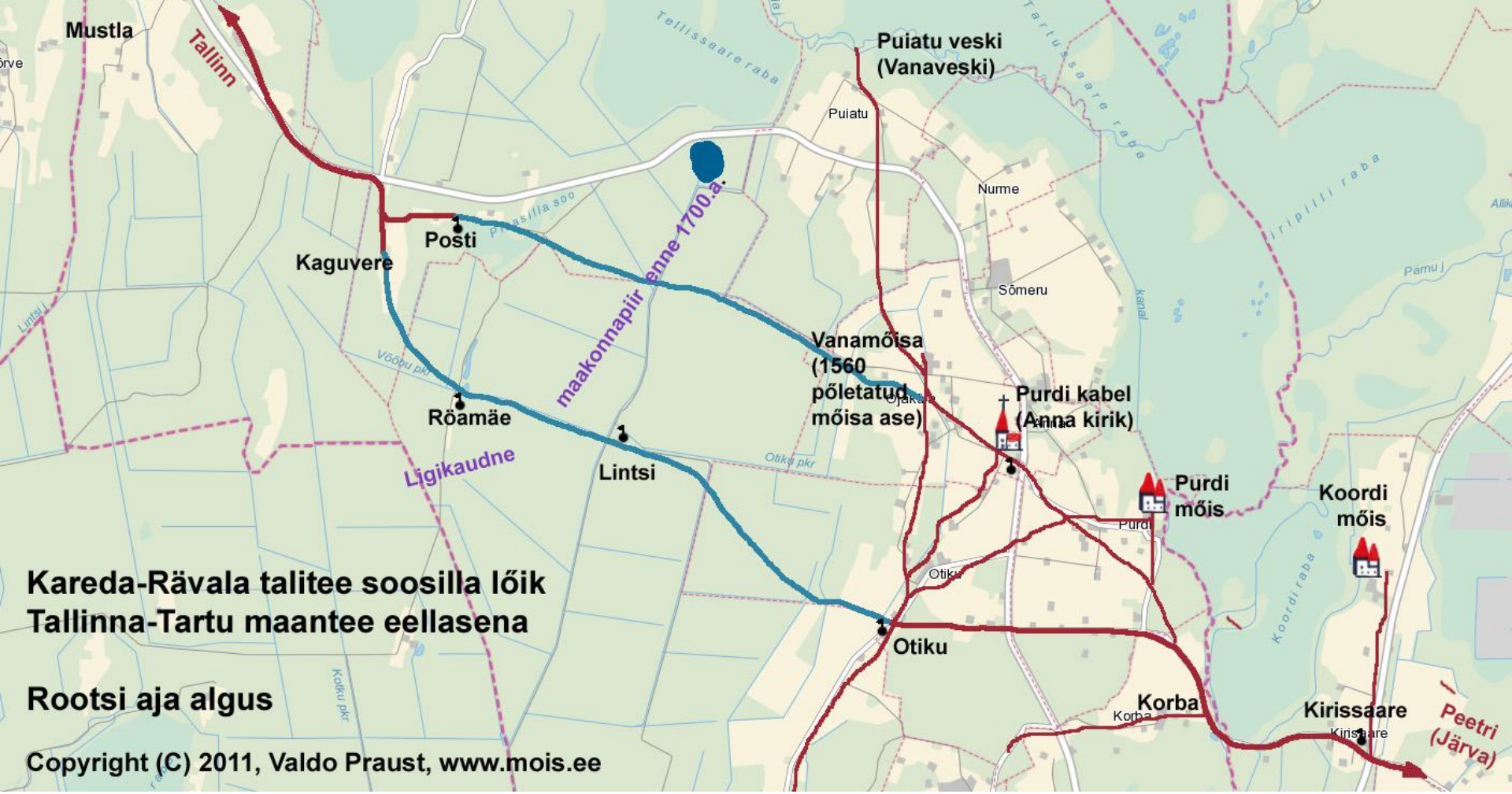
Mustla
Tallinn
Puiatu veski
(Vanaveski)
Puiatu
Nurme
Posti
Kaguvere
maakonnapiir enne 1700.a.
Vanamõisa
(1560
põletatud
mõisa ase)
Purdi kabel
(Anna kirik)
Purdi
mõis
Koordi
mõis
Röamäe
Lõigikaudne
Lintsi
Otiku
Korba
Kirissaare
Peetri
(Järva)
Kareda-Rävala talitee soosilla lõik
Tallinna-Tartu maantee eellasena
Rootsi aja algus
Copyright (C) 2011, Valdo Praust, www.mois.ee

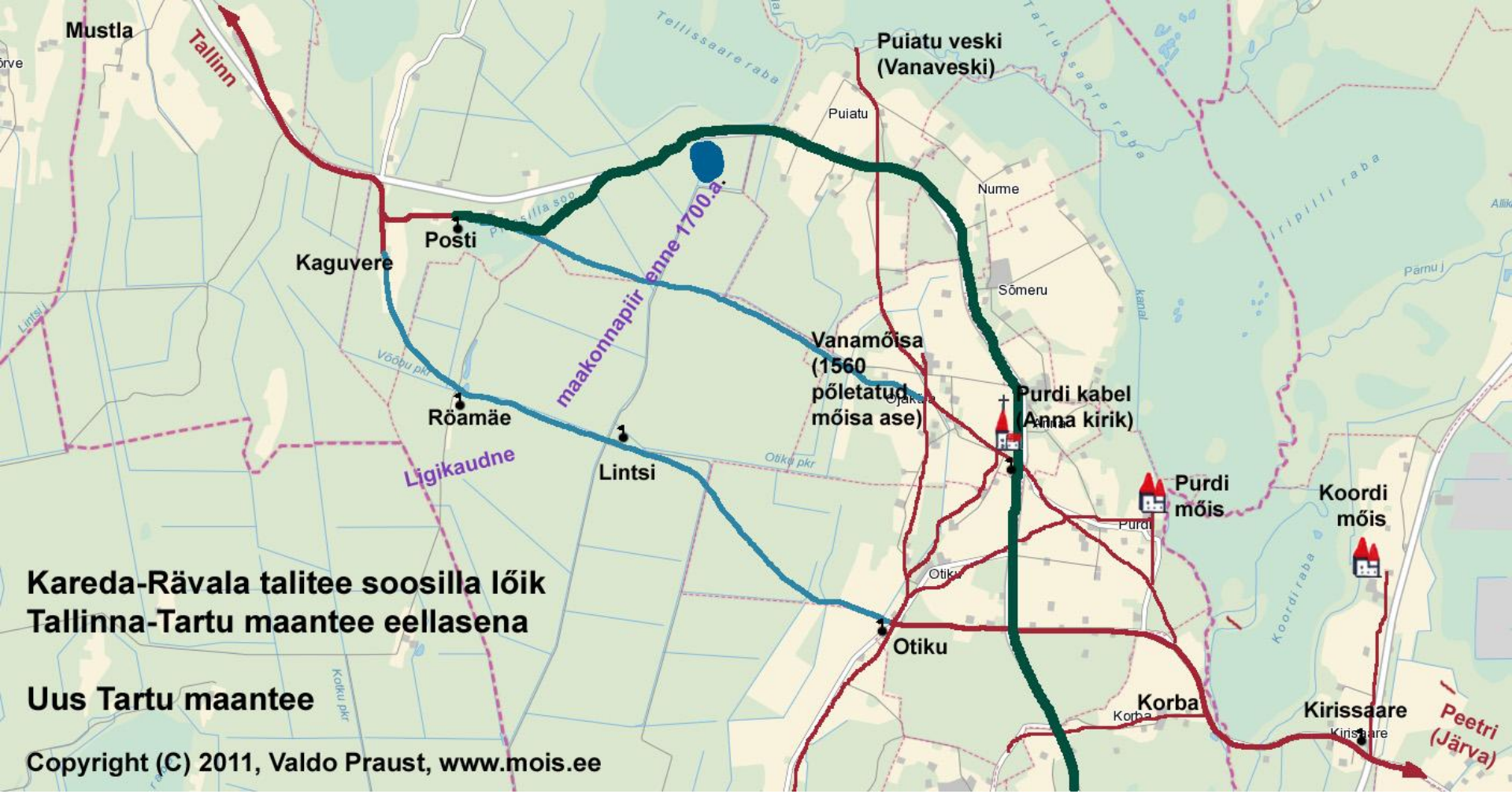
Mustla
Tallinn
Puiatu veski
(Vanaveski)
Puiatu
Nurme
Sõmeru
Posti
Kaguvere
maakonnapiir enne 1700.a.
Vanamõisa
(1560
põletatud
mõisa ase)
Purdi kabel
(Anna kirik)
Röamäe
Lõigikaudne
Lintsi
Purdi
mõis
Koordi
mõis
Otiku
Korba
Kirissaare
Peetri
(Järva)
Kareda-Rävala talitee soosilla lõik
Tallinna-Tartu maantee eellasena
Uus Tartu maantee
Copyright (C) 2011, Valdo Praust, www.mois.ee

Kaguvere-Röamäe talitee lõigu jälg looduses (aerofotolt). Maastikul käies pole enam seda märgata

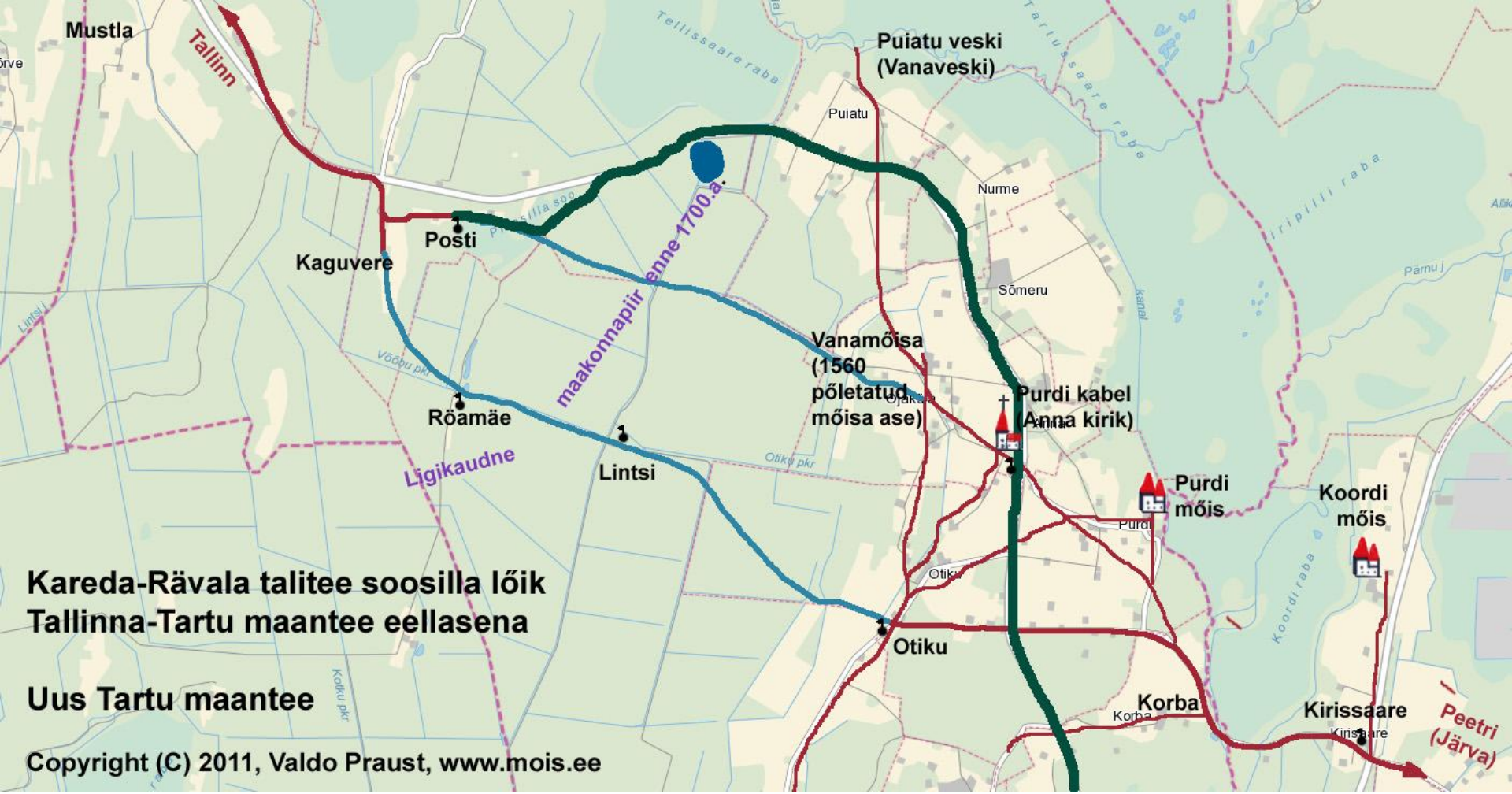
Mustla
Tallinn
Puiatu veski
(Vanaveski)
Puiatu
Nurme
Sõmeru
Posti
Kaguvere
maakonnapiir enne 1700.a.
Vanamõisa
(1560
põletatud
mõisa ase)
Purdi kabel
(Anna kirik)
Röamäe
Lõigikaudne
Lintsi
Purdi
mõis
Koordi
mõis
Otiku
Korba
Kirissaare
Peetri
(Järva)
Kareda-Rävala talitee soosilla lõik
Tallinna-Tartu maantee eellasena
Uus Tartu maantee
Copyright (C) 2011, Valdo Praust, www.mois.ee

Tallinna-Tartu maantee
(enne 17. sajandit
Tallinna-Kareda talitee)
üleminek ulatuslikust soisest
alast Harju- ja Järvamaa piiril
ca AD 1000-1700
Nõmmeri
Tallinn, Ardu
Härjasilla maantee-kõrts
Vanamõisa
Mustla-Nõmme maanteekõrts
soo sild
Võõbu
Mustla vana maanteekõrts
Mustla
Mustla uus maanteekõrts
Saarnakõrve
Puiatu vesiveski
(Ojataguse ordumõisa,
hiljem Purdi mõisa veski)
rootsiaegne pikk soosildade
lõik üle soosaarte keti
Puiatu
Nurmsi
Sillaotsa maantee-kõrts
Ussisoo järv
(praegu kuivaks
lastud)
Sõmeru
Kaguvere
Posti maantee-kõrts
talitee Ojataguse haru (keskaegne)
rootsiaegne suur maantee
Röamäe talikõrts
kohalik talitee
Põiatu
Lintsi talikõrts
Ojataguse ordumõis
(hävis 1560)
Anna kirik (oletatav
keskaegne Ojataguse kabel)
Anna kiriku-kõrts
Purdi mõis
(rajat. peale 1560)
kohalik talitee
muinasaegse Revala-Kareda talitee
talviti läbitav lõik
Otiku
Noistvere
Koordi mõis
(rajat. enne
1483)
Leedu
Korba
Kiris-saare
Korba vesiveski
(Koordi mõisa veski)
Pikaküla
Põltsamaa
Tartu, Mäo,
Kareda
Heledaga on tähistatud taliteed,
punktireaga rootsiaegne soosildade lõik
Punktiiriga on tähistatud rootsiaegne maantee,
mis rajati oletatavalt
olemasolevate kohalike teelõikude baasil
0 1 2 3 km
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012

Lintsi-Otiku talitee lõigu jälg looduses (aerofotolt). Lintsi poolne ots pole maastikul praktiliselt enam märgatav

Tallinna-Tartu maantee
(enne 17. sajandit
Tallinna-Kareda talitee)
üleminek ulatuslikust soisest
alast Harju- ja Järvamaa piiril
ca AD 1000-1700
Nõmmeri
Tallinn, Ardu
Härjasilla maantee-kõrts
Vanamõisa
Mustla-Nõmme maanteekõrts
soo sild
Võõbu
Mustla vana maanteekõrts
Mustla
Mustla uus maanteekõrts
Saarnakõrve
Puiatu vesiveski
(Ojataguse ordumõisa,
hiljem Purdi mõisa veski)
rootsiaegne pikk soosildade
lõik üle soosaarte keti
Puiatu
Nurmsi
Sillaotsa maantee-kõrts
Ussisoo järv
(praegu kuivaks
lastud)
Sõmeru
Kaguvere
Posti maantee-kõrts
talitee Ojataguse haru (keskaegne)
rootsiaegne suur maantee
Röamäe talikõrts
kohalik talitee
Põiatu
Lintsi talikõrts
Ojataguse ordumõis
(hävis 1560)
Anna kirik (oletatav
keskaegne Ojataguse kabel)
Anna kiriku-kõrts
Purdi mõis
(rajat. peale 1560)
kohalik talitee
muinasaegse Revala-Kareda talitee
talviti läbitav lõik
Otiku
Noistvere
Koordi mõis
(rajat. enne
1483)
Leedu
Korba
Kiris-saare
Korba vesiveski
(Koordi mõisa veski)
Pikaküla
Põltsamaa
Tartu, Mäo,
Kareda
Heledaga on tähistatud taliteed,
punktireaga rootsiaegne soosildade lõik
Punktiiriga on tähistatud rootsiaegne maantee,
mis rajati oletatavalt
olemasolevate kohalike teelõikude baasil
0 1 2 3 km
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012

Praktiliselt hääbunud teejälg. Posti-Ojataguse lõik kaasaegselt aerofotolt.
Siiski ikka veel veidi märgatav

Tallinna-Tartu maantee
(enne 17. sajandit
Tallinna-Kareda talitee)
üleminek ulatuslikust soisest
alast Harju- ja Järvamaa piiril
ca AD 1000-1700
Nõmmeri
Tallinn, Ardu
Härjasilla maantee-kõrts
Vanamõisa
Mustla-Nõmme maanteekõrts
soo sild
Võõbu
Mustla vana maanteekõrts
Mustla
Mustla uus maanteekõrts
Saarnakõrve
Puiatu vesiveski
(Ojataguse ordumõisa,
hiljem Purdi mõisa veski)
rootsiaegne pikk soosildade
lõik üle soosaarte keti
Puiatu
Nurmsi
Sillaotsa maantee-kõrts
Ussisoo järv
(praegu kuivaks
lastud)
Sõmeru
Kaguvere
Posti maantee-kõrts
talitee Ojataguse haru (keskaegne)
rootsiaegne suur maantee
Röamäe talikõrts
kohalik talitee
Põiatu
Lintsi talikõrts
Ojataguse ordumõis
(hävis 1560)
Anna kirik (oletatav
keskaegne Ojataguse kabel)
Anna kiriku-kõrts
Purdi mõis
(rajat. peale 1560)
kohalik talitee
muinasaegse Revala-Kareda talitee
talviti läbitav lõik
Otiku
Noistvere
Koordi mõis
(rajat. enne
1483)
Leedu
Korba
Kiris-saare
Korba vesiveski
(Koordi mõisa veski)
Pikaküla
Põltsamaa
Tartu, Mäo,
Kareda
Heledaga on tähistatud taliteed,
punktireaga rootsiaegne soosildade lõik
Punktiiriga on tähistatud rootsiaegne maantee,
mis rajati oletatavalt
olemasolevate kohalike teelõikude baasil
0 1 2 3 km
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012

Pika Ussisoo-Matsimäe soosilla reljeef

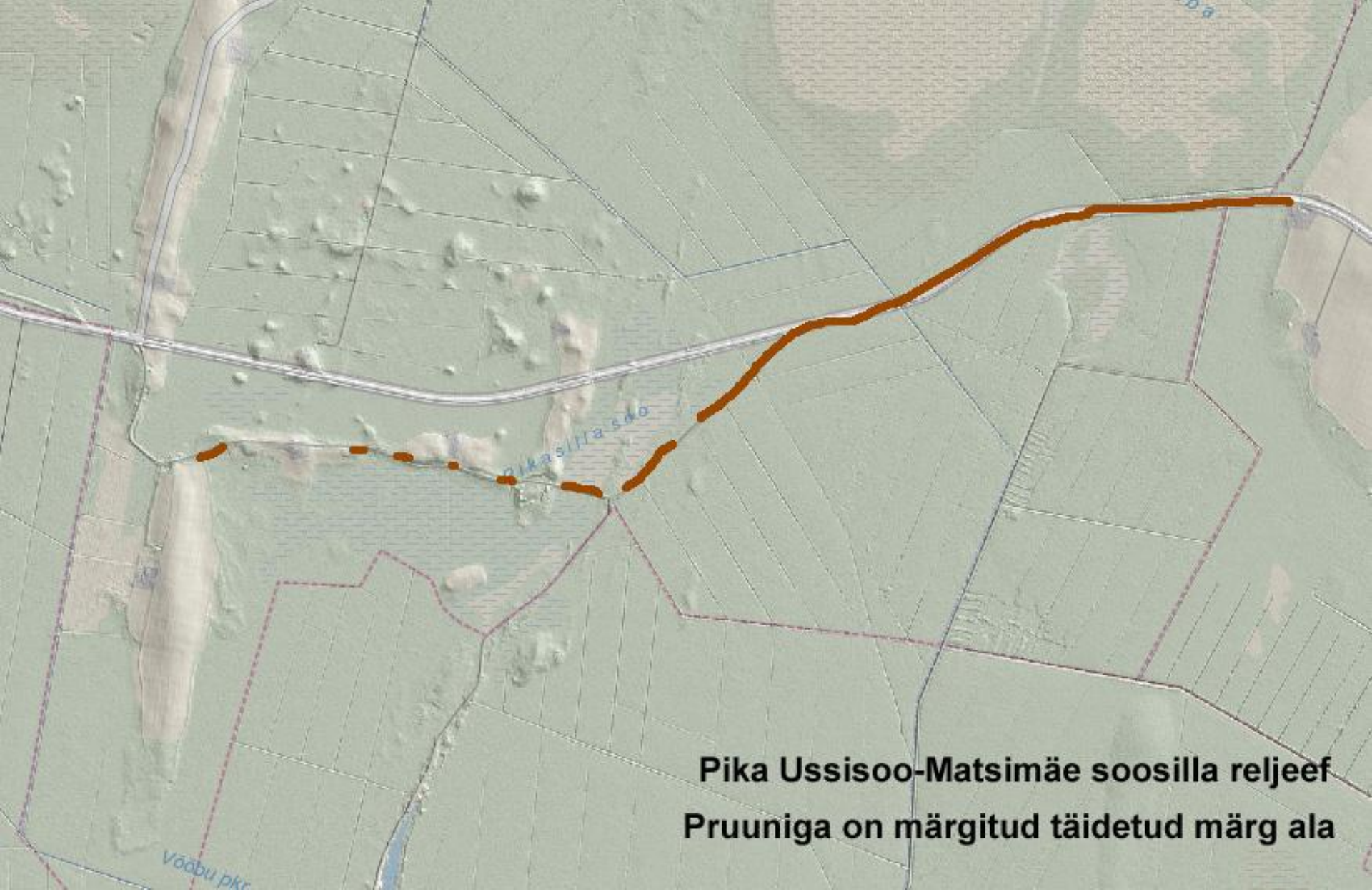
Pika Ussisoo-Matsimäe soosilla reljeef
Pruuniga on märgitud täidetud märg ala

Lage soo Pika Silla kohal, Posti (Matsimäe) ja Pikasilla/Ussisoo/Puiatu vahel.
Foto vanalt teetrassilt

Tallinna-Tartu maantee
(enne 17. sajandit
Tallinna-Kareda talitee)
üleminek ulatuslikust soisest
alast Harju- ja Järvamaa piiril
ca AD 1000-1700
Nõmmeri
Tallinn, Ardu
Härjasilla maantee-kõrts
Vanamõisa
Mustla-Nõmme maanteekõrts
soo sild
Võõbu
Mustla vana maanteekõrts
Mustla
Mustla uus maanteekõrts
Saarnakõrve
Puiatu vesiveski
(Ojataguse ordumõisa,
hiljem Purdi mõisa veski)
rootsiaegne pikk soosildade
lõik üle soosaarte keti
Puiatu
Nurmsi
Sillaotsa maantee-kõrts
Ussisoo järv
(praegu kuivaks
lastud)
Sõmeru
Kaguvere
Posti maantee-kõrts
talitee Ojataguse haru (keskaegne)
rootsiaegne suur maantee
Röamäe talikõrts
kohalik talitee
Põiatu
Lintsi talikõrts
Ojataguse ordumõis
(hävis 1560)
Anna kirik (oletatav
keskaegne Ojataguse kabel)
Anna kiriku-kõrts
Purdi mõis
(rajat. peale 1560)
kohalik talitee
muinasaegse Revala-Kareda talitee
talviti läbitav lõik
Otiku
Noistvere
Koordi mõis
(rajat. enne
1483)
Leedu
Korba
Kiris-saare
Korba vesiveski
(Koordi mõisa veski)
Pikaküla
Põltsamaa
Tartu, Mäo,
Kareda
Heledaga on tähistatud taliteed,
punktireaga rootsiaegne soosildade lõik
Punktiiriga on tähistatud rootsiaegne maantee,
mis rajati oletatavalt
olemasolevate kohalike teelõikude baasil
0 1 2 3 km
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012

Teedevőrk Järvamaa ja Tartumaa vahel muinasaja lőpul ja keskajal ca AD 1200-1550

Heledaga on tähistatud taliteed,
samuti reljeefi tőttu vankriga läbimatud ratsarajad,
Tee laius vastab oletatavale kasutustihedusele
Näidatud on külad ja muinaslinnused,
samuti kihelkonnakirikud ning keskaegsed mőisad
Punktidega on tähistatud rootsiaegne teeőgvendus Kärdel

Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012

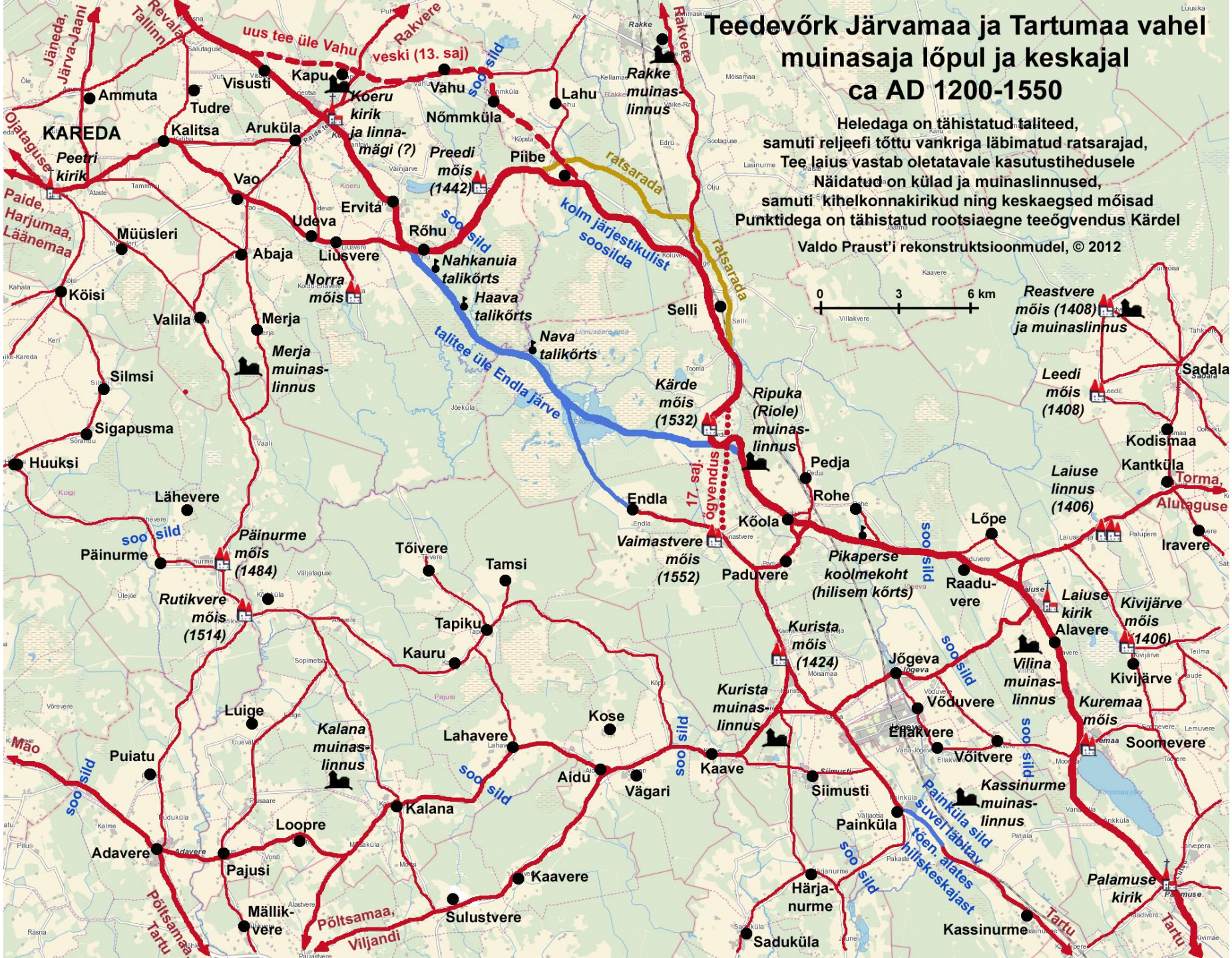

Tallinna-Tartu tee erinevad harud Kärde ja Ripuka juures ca AD 1200-1900

Heledaga on tähistatud taliteed, samuti ratsarada
Punktidega on tähistatud rootsiaegne teelőik, mis tekkis mäe järsu kagukülje läbikaevamisel

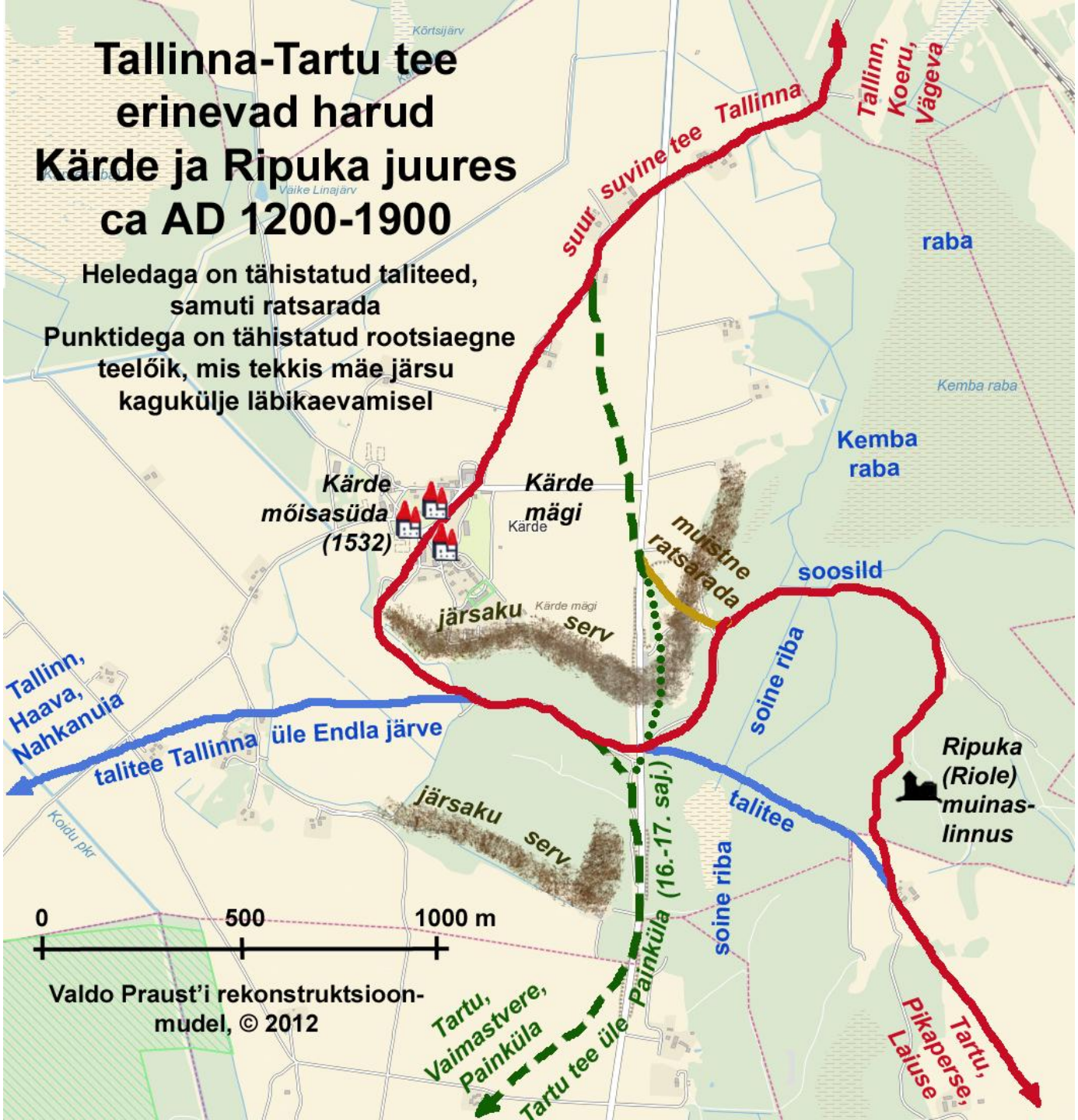

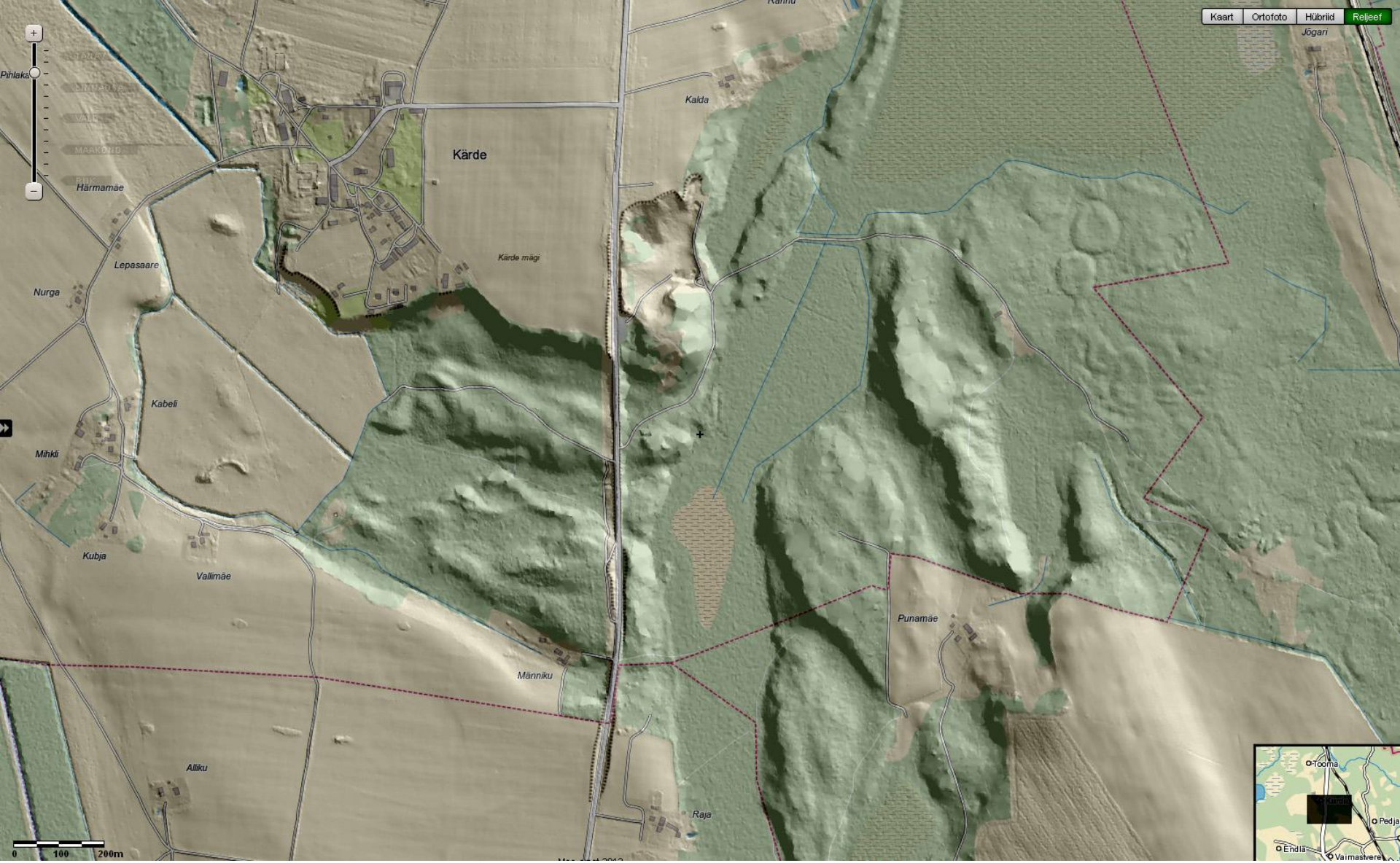

Kärde-Ripuka kandi reljeef. Soisel ribal on imehästi näha talitee tekitatud jälg. Kohapeal käies tulid nähtavale ka läbikaevekohad

Soosild Ripuka linnamäe ja Laiuse mäe vahel. Oletatav muinasaegne Tallinna-Tartu suvine muinastee on kõrgel tammil

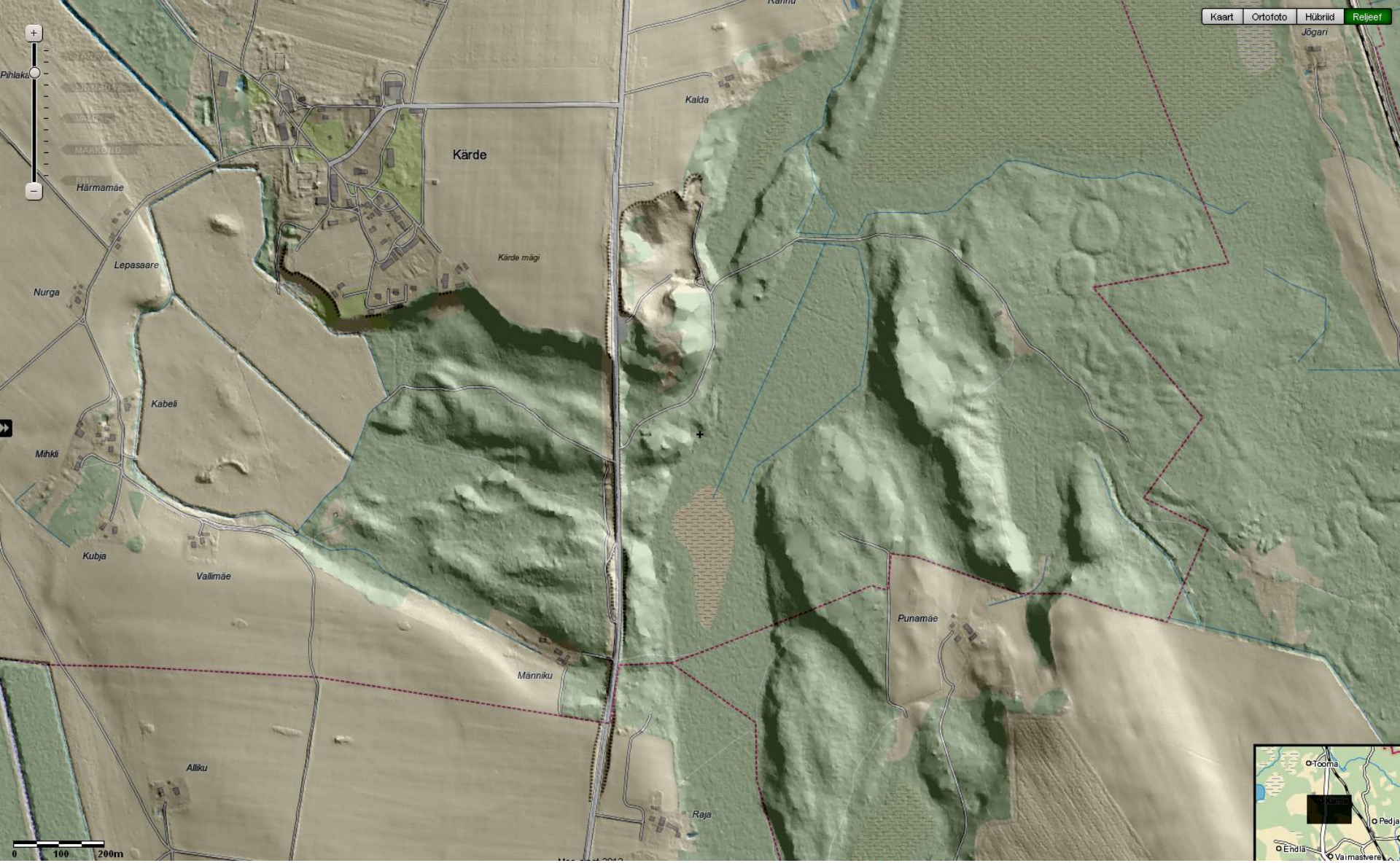

Kärde-Ripuka kandi reljeef. Soisel ribal on imehästi näha talitee tekitatud jälg. Kohapeal käies tulid nähtavale ka läbikaevekohad

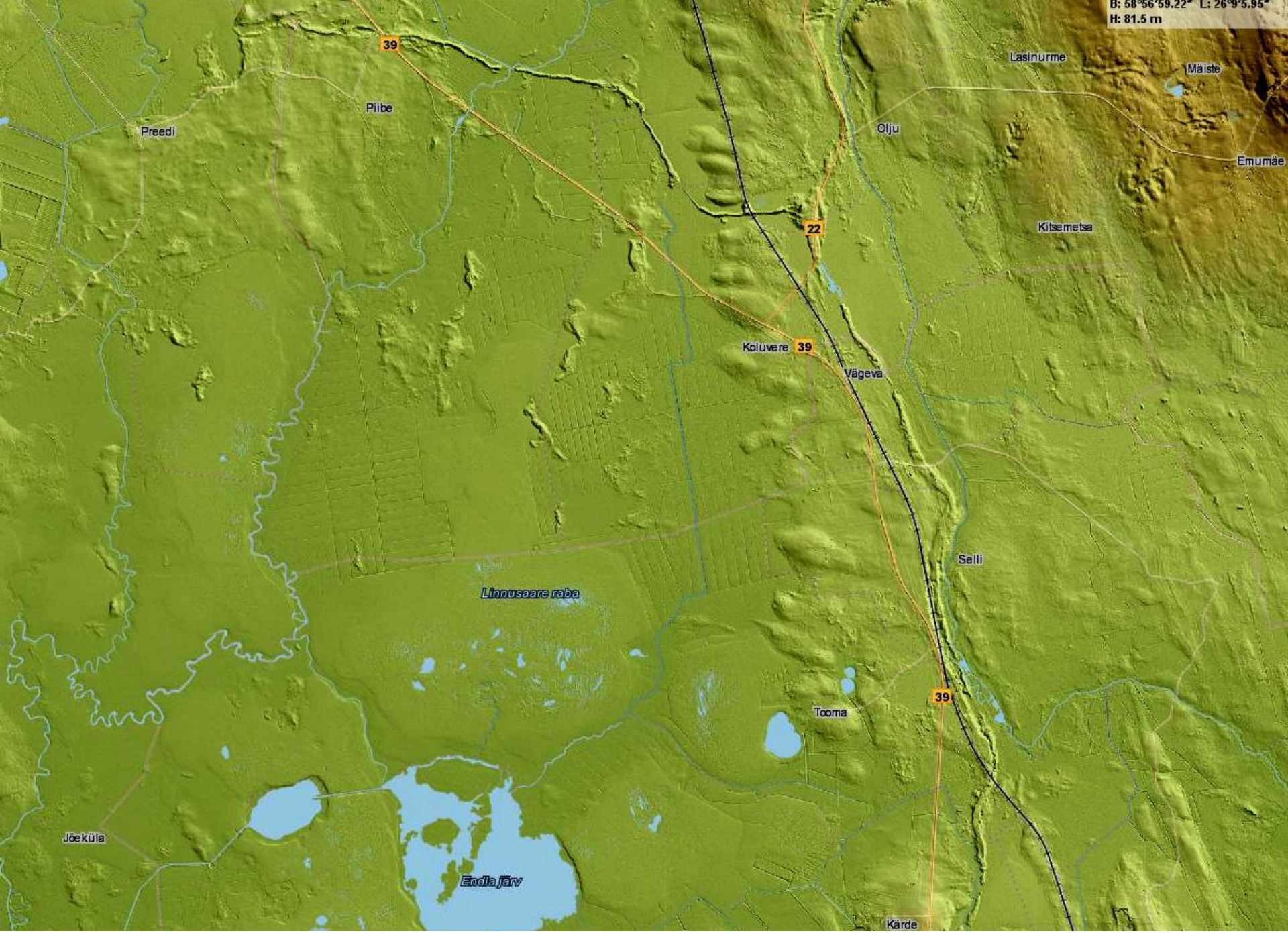
B: 58°56'59.22" L: 26°9'5.95"
H: 81.5 m
39
Lasinurme
Mäiste
Piibe
Preedi
Olju
Emumäe
22
Kitsemetsa
Koluvere
39
Vägeva
Selli
Linnusaare raba
39
Tooma
Jõeküla
Endla järv
Kärde

Tallinna-Tartu tee erinevad harud Kärde ja Ripuka juures ca AD 1200-1900

Heledaga on tähistatud taliteed, samuti ratsarada
Punktidega on tähistatud rootsiaegne teelőik, mis tekkis mäe järsu kagukülje läbikaevamisel

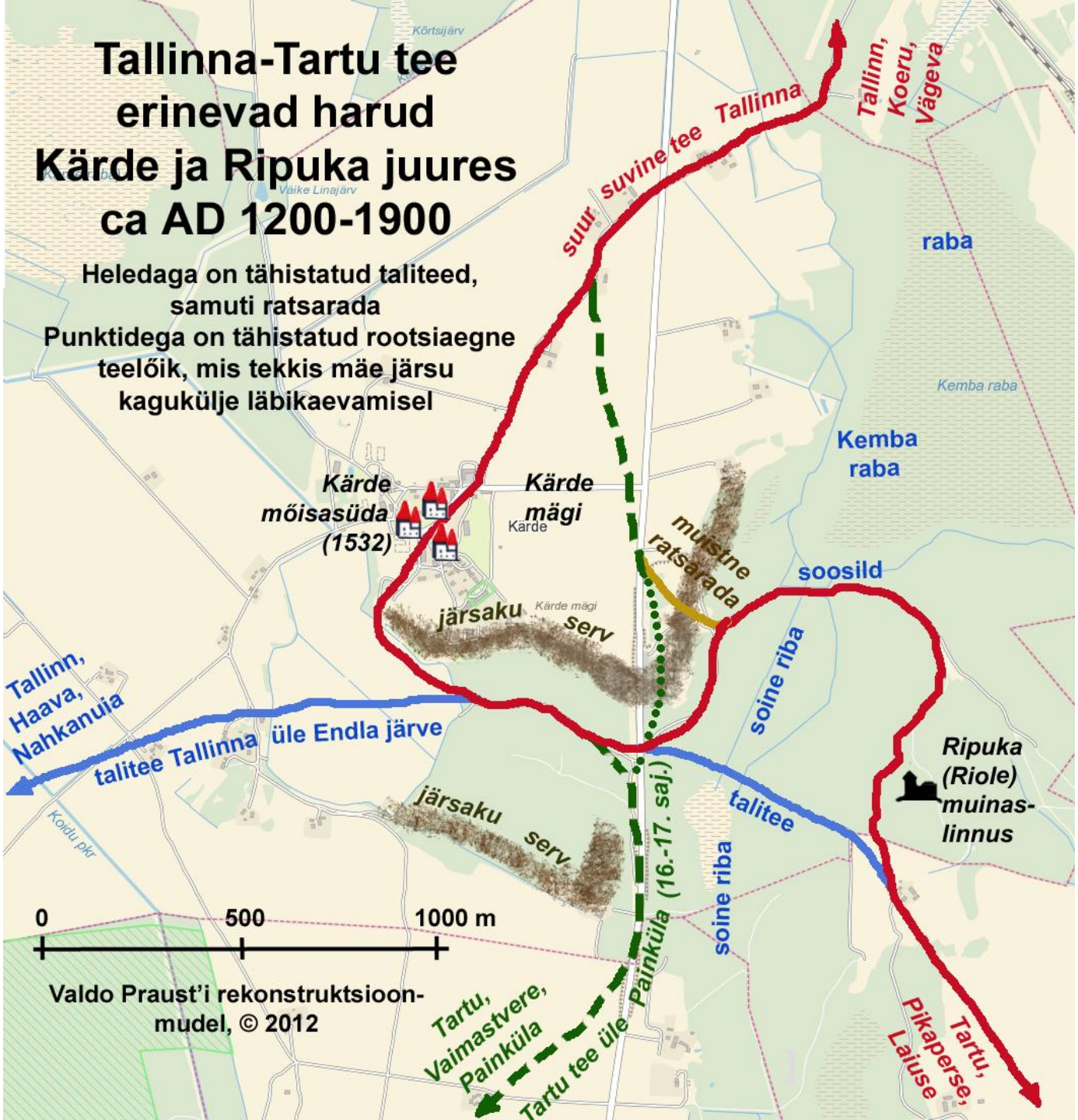

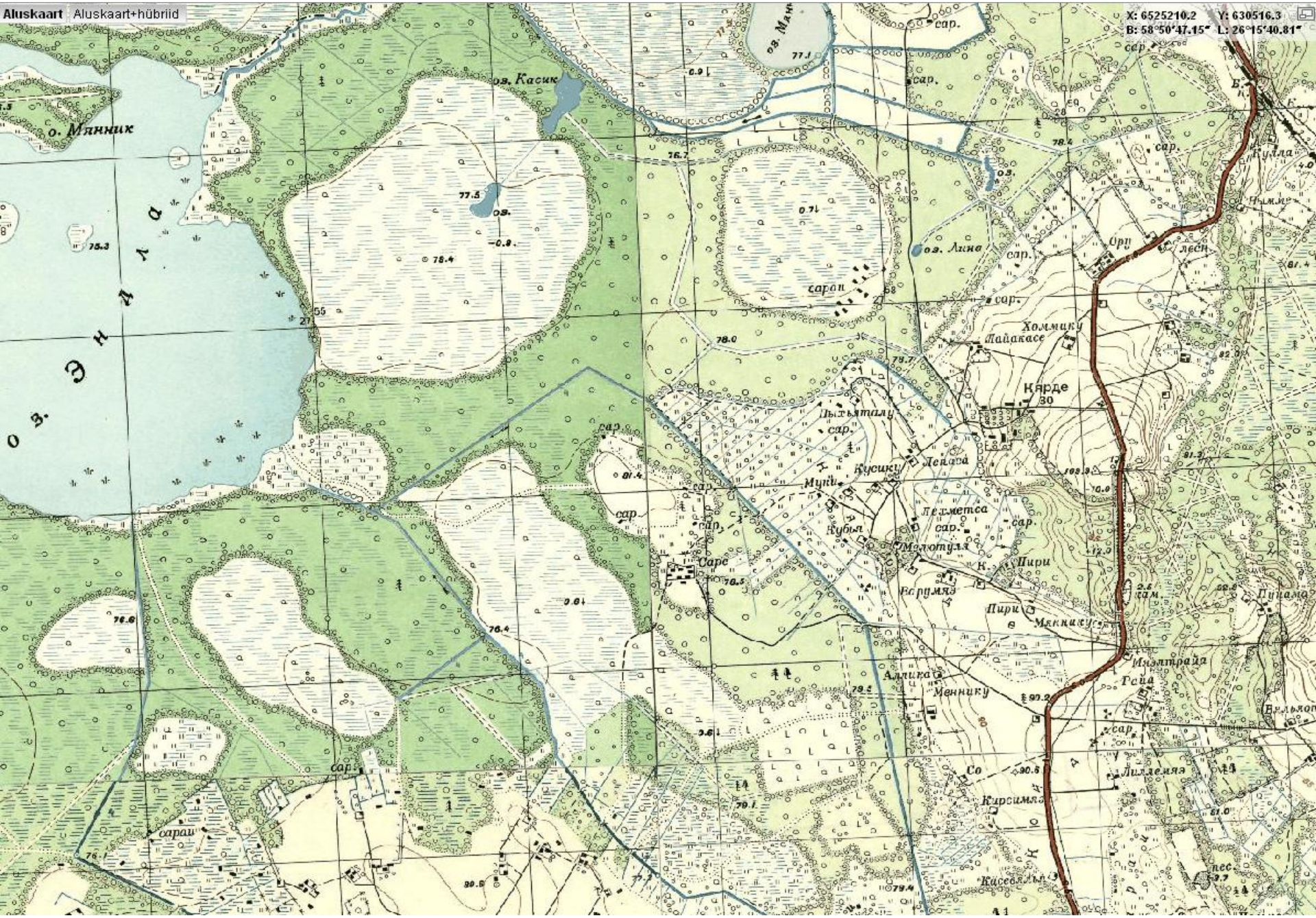

Endla järve ületavad taliteed 1940ndate O-seeria kaardil

Verstakaardil (1899) on näha talitee Saare-Kärde lõik, muid lõike mitte

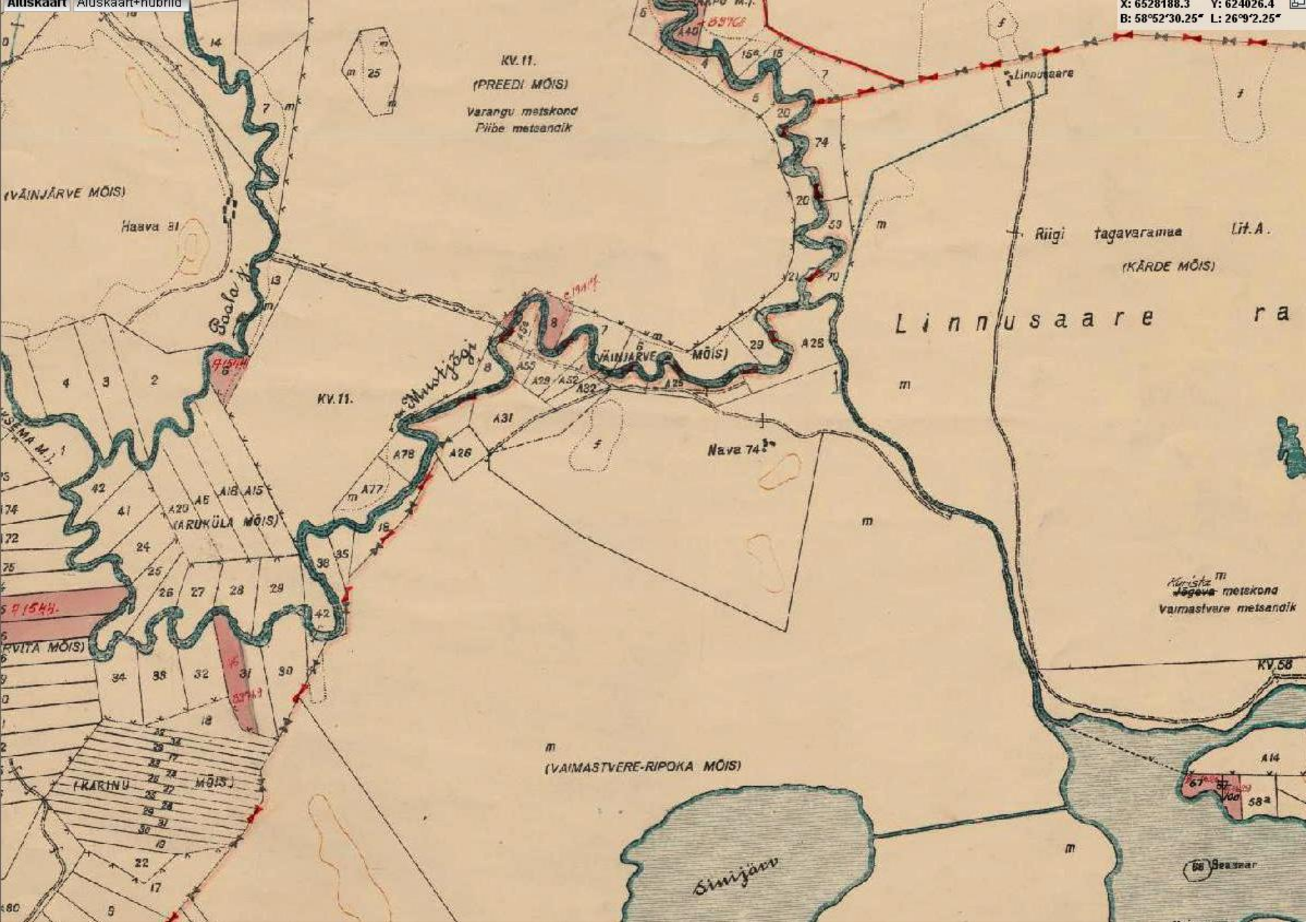

Haava-Nava talitee lõik 1930ndate katastrikaardilt

Haava-Nava talitee lõigu jälg kaasaegsel aerofotol

Teedevőrk Järvamaa ja Tartumaa vahel muinasaja lőpul ja keskajal ca AD 1200-1550

Heledaga on tähistatud taliteed,
samuti reljeefi tőttu vankriga läbimatud ratsarajad,
Tee laius vastab oletatavale kasutustihedusele
Näidatud on külad ja muinaslinnused,
samuti kihelkonnakirikud ning keskaegsed mőisad
Punktidega on tähistatud rootsiaegne teeőgvendus Kärdel

Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel, © 2012

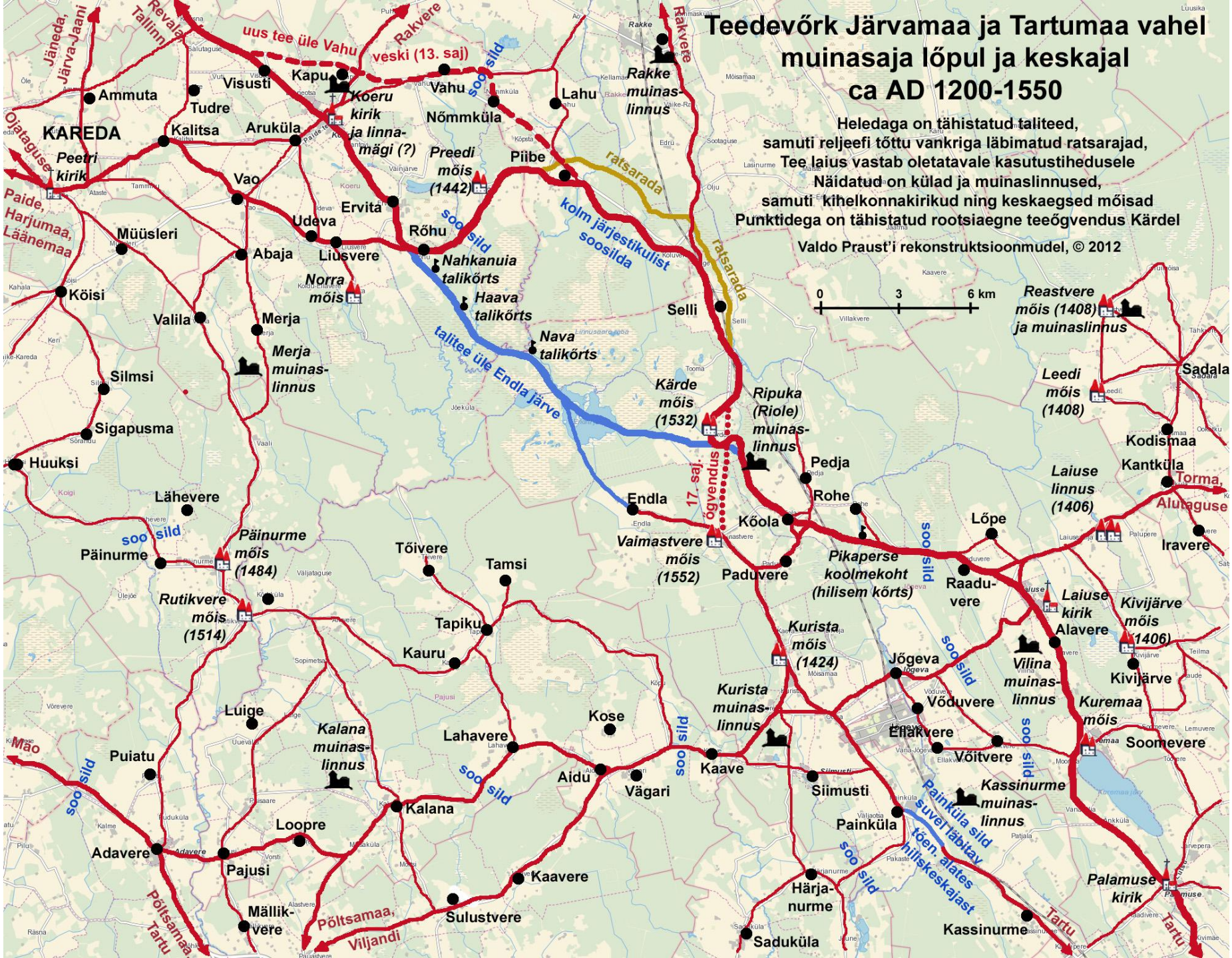

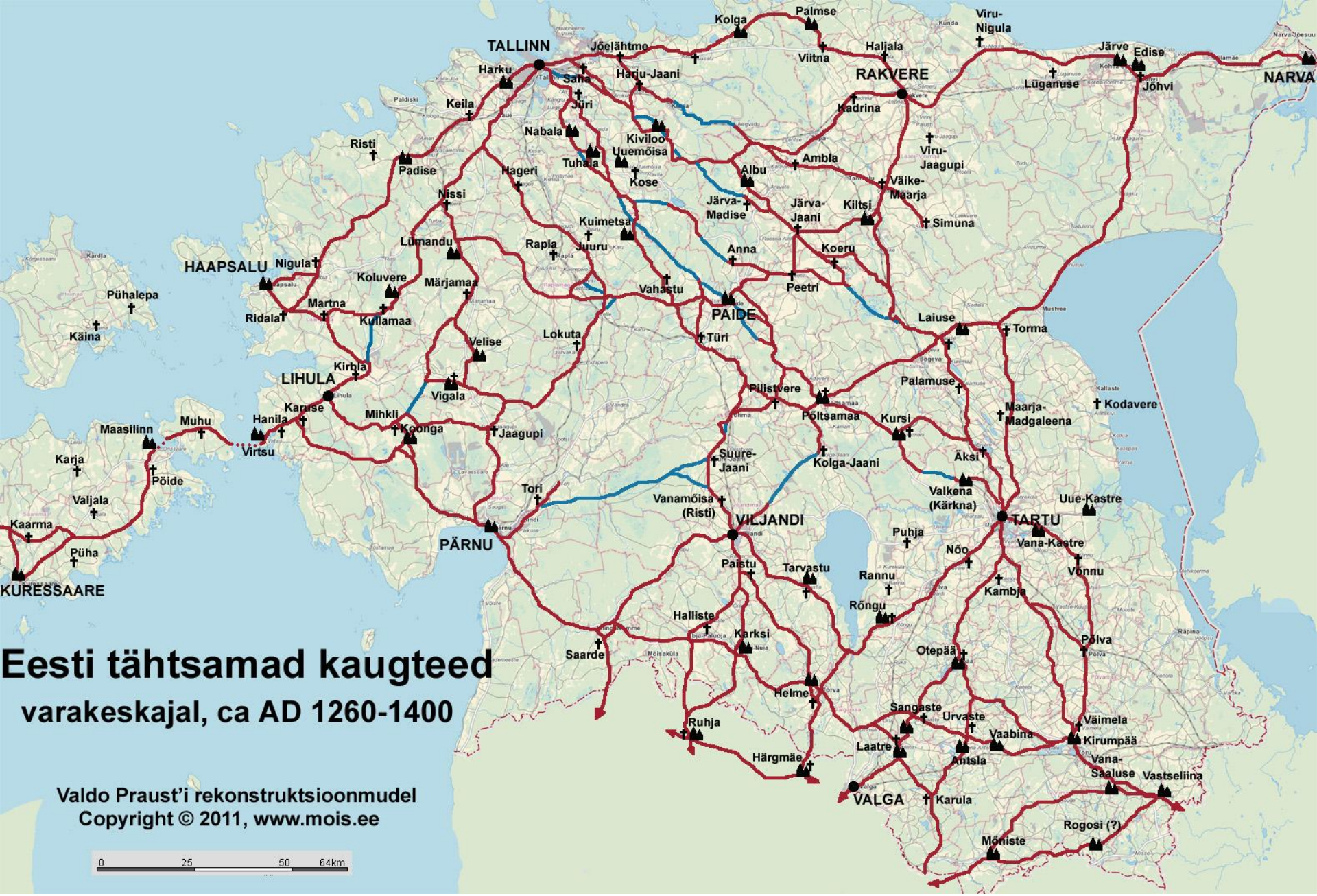
Eesti tähtsamad kaugteed
varakeskajal, ca AD 1260-1400
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Jõelähtme
Harku
Saha
Harju-Jaani
Kolga
Palmse
Viitna
Haljala
Viru-Nigula
RAKVERE
Kadrina
Lüganuse
Järve
Edise
Jõhvi
NARVA
Keila
Jüri
Risti
Padise
Nabala
Tuhala
Kiviloo
Uuemõisa
Kose
Hageri
Nissi
Albu
Ambla
Viru-Jaagupi
Väike-Maarja
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Kuimetsa
Juuru
Rapla
Lümandu
Anna
Koeru
Peetri
HAAPSALU
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Vahastu
Pühalepa
Martna
Ridala
Kullamaa
PAIDE
Laiuse
Torma
Käina
Velise
Lokuta
Türi
Kirbla
LIHULA
Vigala
Palamuse
Pilistvere
Põltsamaa
Kodavere
Karuse
Mihkli
Maasilinn
Muhu
Hanila
Koonga
Jaagupi
Kursi
Maarja-Madgaleena
Virtsu
Karja
Suure-Jaani
Kolga-Jaani
Äksi
Pöide
Valjala
Tori
Vanamõisa (Risti)
Valkena (Kärkna)
Uue-Kastre
Kaarma
VILJANDI
TARTU
PÄRNU
Puhja
Vana-Kastre
Püha
Nõo
Paistu
Tarvastu
Võnnu
KURESSAARE
Rannu
Kambja
Röngu
Halliste
Karksi
Saarde
Pölva
Otepää
Helme
Sangaste
Urvaste
Väimela
Ruhja
Vaabina
Kirumpää
Laatre
Antsla
Härgmäe
Vana-Saaluse
Vastseliina
VALGA
Karula
Rogosi (?)
Mõniste

Kiive kõrtsi vundament (hoone oli kadunud juba 1844) on reljeefkaardil suurepäraselt näha. Kuna hoone pole orienteeritud praeguse maantee järgi, tekkis mul oletus, et keskaegne tee käis teist trassi pidi

Arvatavalt keskaegne Pärnu-Lihula tee 5,1 meetri laiune tamm (200 m pikkuse sooriba ületuskoht) Sõnniku küla taga. Hüljatud kaugteena tõen. 17. sajandil

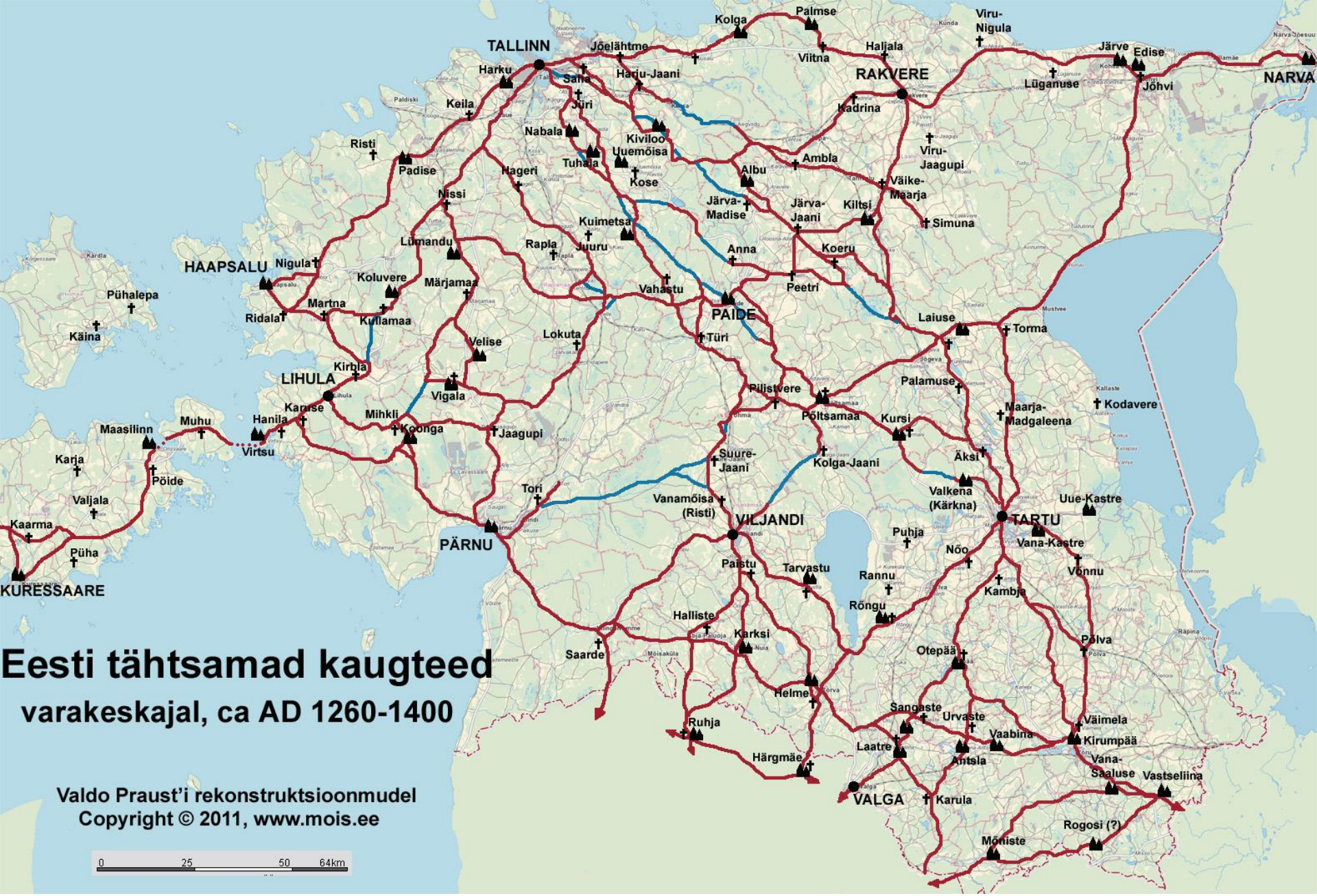
Eesti tähtsamad kaugteed
varakeskajal, ca AD 1260-1400
Valdo Praust'i rekonstruktsioonmudel
Copyright © 2011, www.mois.ee
0 25 50 64km
TALLINN
Jõelähtme
Harku
Saha
Harju-Jaani
Kolga
Palmse
Viitna
Haljala
Viru-Nigula
RAKVERE
Kadrina
Lüganuse
Järve
Edise
Jõhvi
NARVA
Keila
Jüri
Risti
Padise
Nabala
Tuhala
Kiviloo
Uuemõisa
Kose
Hageri
Nissi
Albu
Ambla
Viru-Jaagupi
Väike-Maarja
Järva-Madise
Järva-Jaani
Kiltsi
Simuna
Kuimetsa
Juuru
Rapla
Lümandu
Anna
Koeru
Peetri
HAAPSALU
Nigula
Koluvere
Märjamaa
Vahastu
Pühalepa
Martna
Ridala
Kullamaa
PAIDE
Laiuse
Torma
Käina
Velise
Lokuta
Türi
Kirbla
LIHULA
Vigala
Palamuse
Pilistvere
Põltsamaa
Kodavere
Karuse
Mihkli
Maasilinn
Muhu
Hanila
Koonga
Jaagupi
Kursi
Maarja-Madgaleena
Virtsu
Karja
Suure-Jaani
Kolga-Jaani
Äksi
Pöide
Valjala
Tori
Vanamõisa (Risti)
Valkena (Kärkna)
Uue-Kastre
Kaarma
VILJANDI
TARTU
PÄRNU
Puhja
Vana-Kastre
Püha
Nõo
Paistu
Tarvastu
Võnnu
KURESSAARE
Rannu
Kambja
Röngu
Halliste
Karksi
Saarde
Pölva
Otepää
Helme
Sangaste
Urvaste
Väimela
Ruhja
Vaabina
Kirumpää
Laatre
Antsla
Härgmäe
Vana-Saaluse
Vastseliina
VALGA
Karula
Rogosi (?)
Mõniste

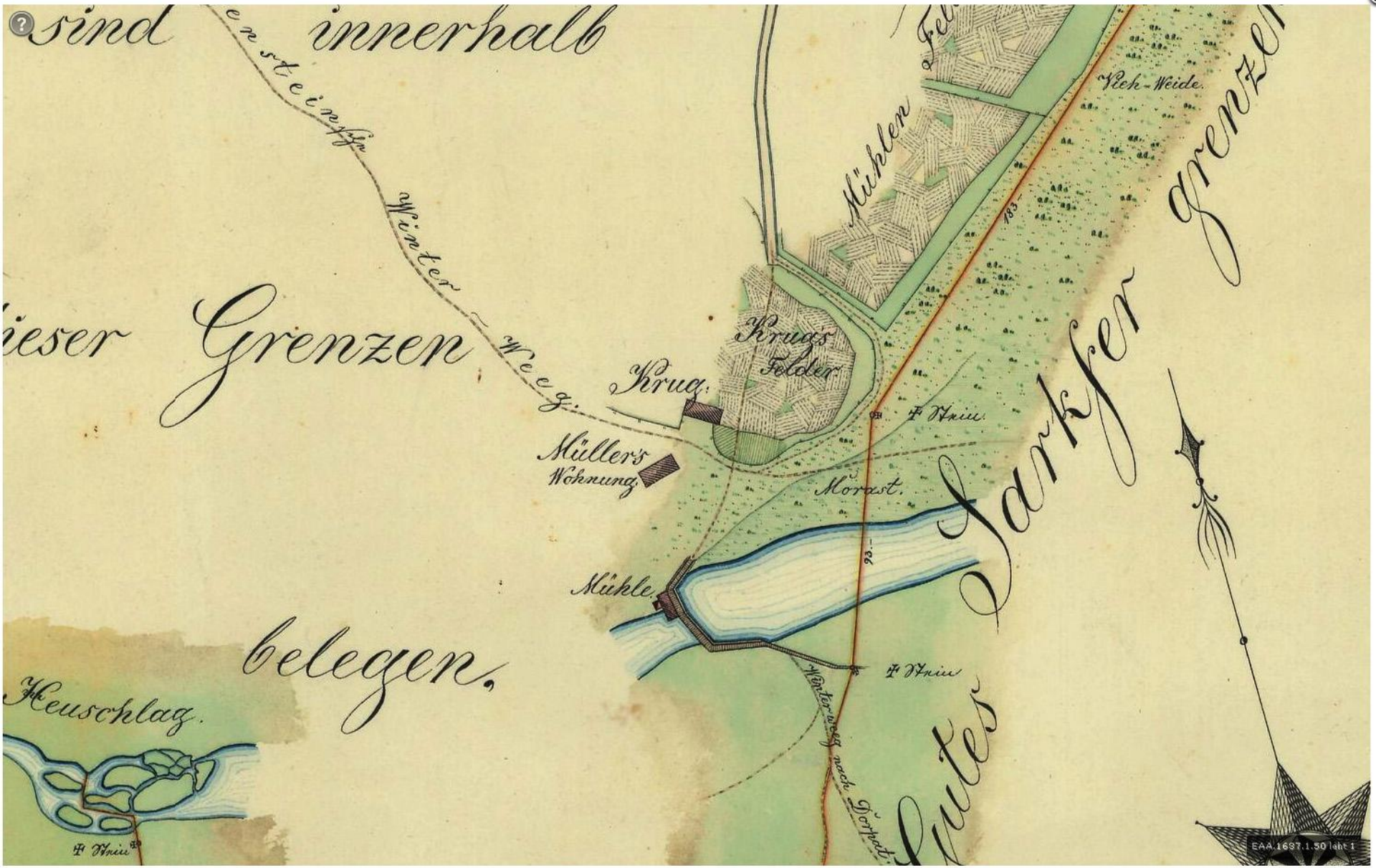

Suure Tartu Talitee Paide-Laimetsa lõik Veskiaru keskajast pärineva veskikoha juures Prandi mõisa 1829.a. piirikaardil

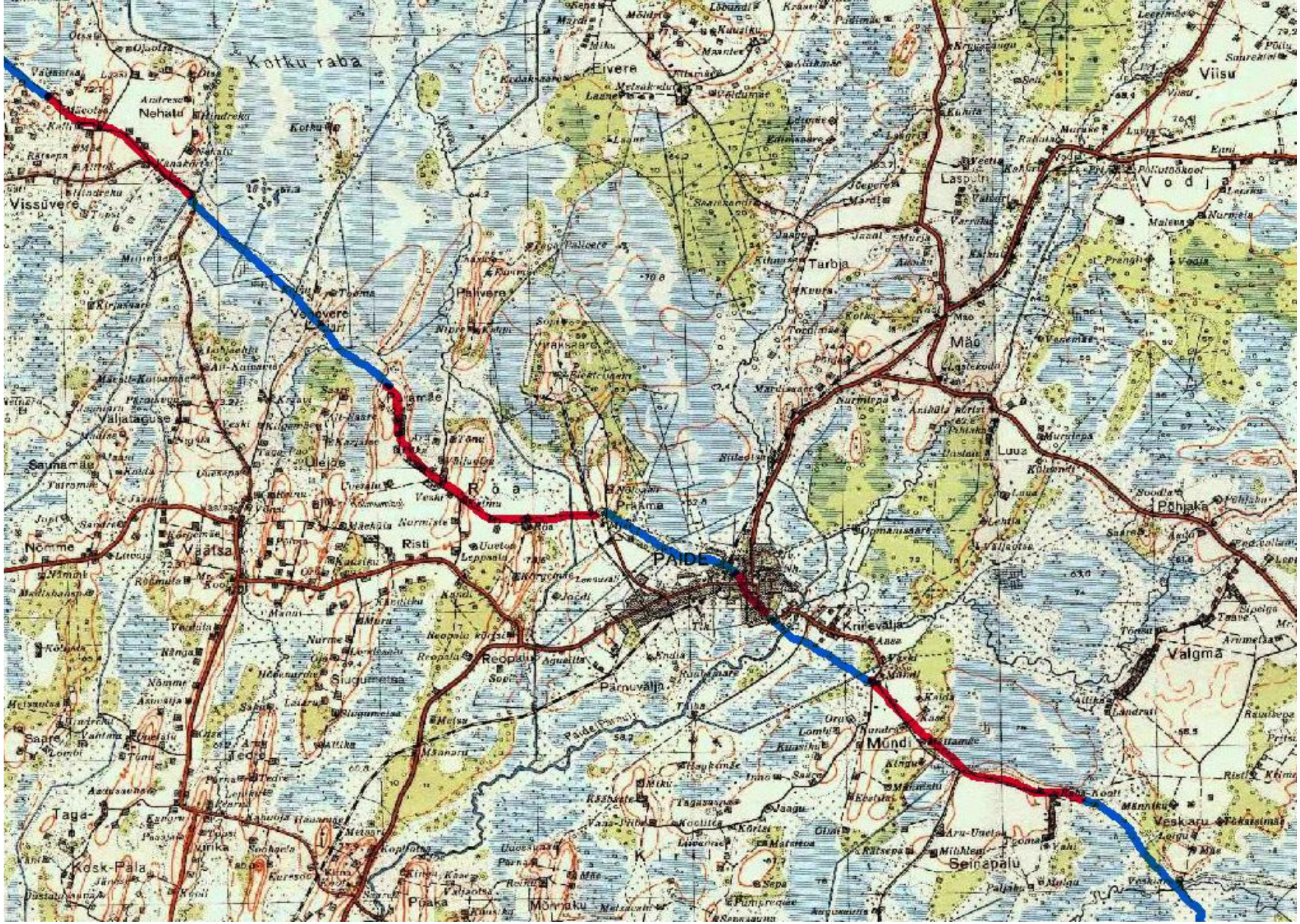

Tallinna-Tartu Suur talitee käis üllatavalt sirgelt üle Paide. Kaasajal on enamik talviseid (siniseid) lõike kadunud, kuid 80% neist on peal erinevatel 17.-19. sajandi kaartidel

Tallinna-Tartu Suur talitee käis üllatavalt sirgelt üle Paide. Kaasajal on enamik talviseid (siniseid) lõike kadunud, kuid 80% neist on peal erinevatel 17.-19. sajandi kaartidel

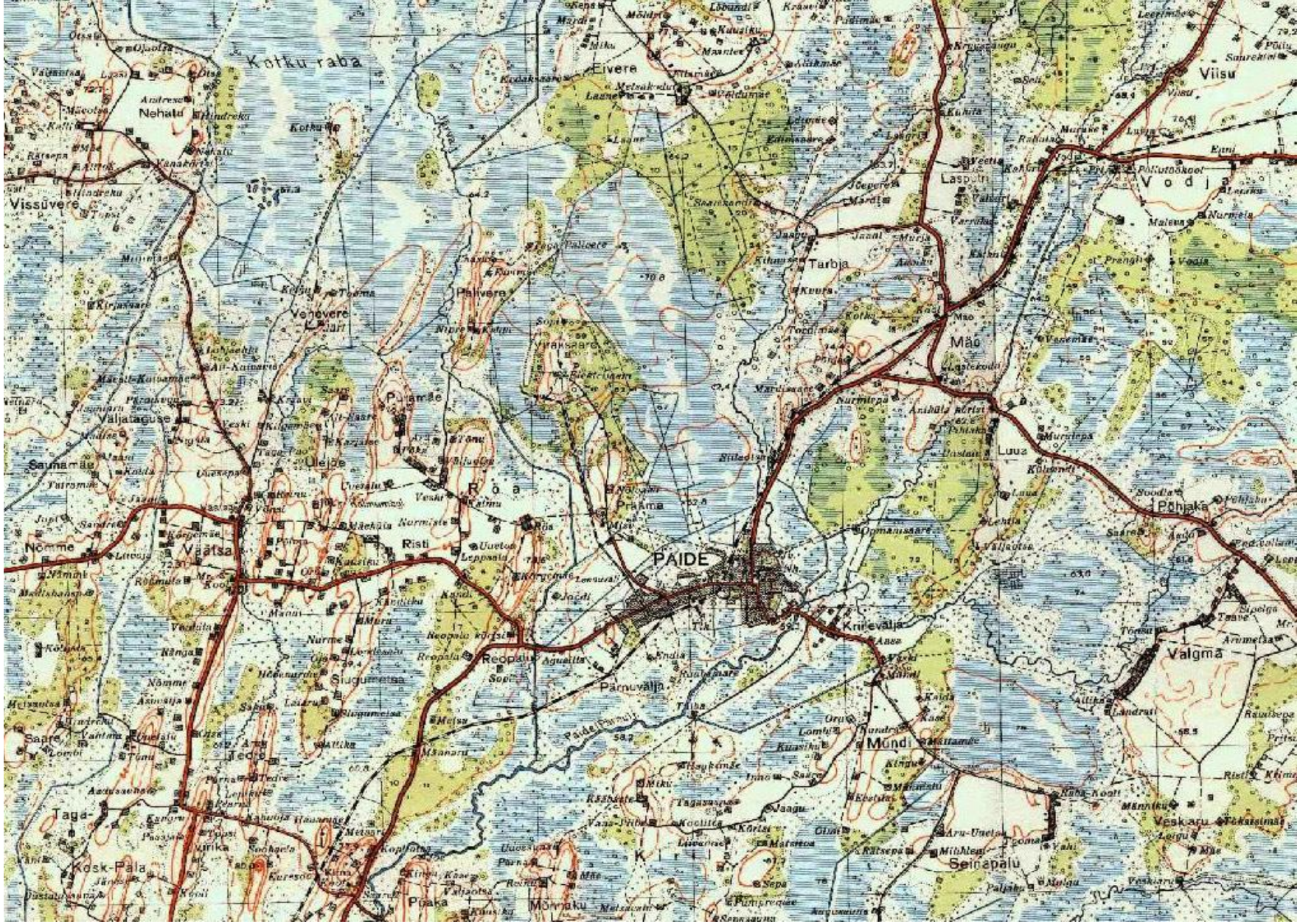

Tallinna-Tartu Suur talitee käis üllatavalt sirgelt üle Paide. Kaasajal on enamik talviseid (siniseid) lõike kadunud, kuid 80% neist on peal erinevatel 17.-19. sajandi kaartidel

Kitsaskohad ja probleemid

1. Kaardirakenduste avamisvõimaluse puudumine täisekraanil

- Maa-Ameti kaardirakenduses puudub. Geoportaalis (inspire.maaamet.ee) on see olemas, kuid seal on vähem teavet (kihte)
- Ajalooarhiivi uues kaardirakenduses (IIPImage) see algselt oli, kuid mingil ajal kadus
- KUPITS avaneb hoopis väikesel ekraanil
- Hädapärane lahendus on arvuti kuva keeramine suurele lahutusvõimele nn liugekraani põhimõttel

Võrdluseks – WDLi rakenduses (Mellini atlas) on täisekraanivaade ilusti olemas

Kitsaskohad ja probleemid

2. LIDARi kõrgusandmete kättesaadavus Maa-Ameti kaardirakenduses vaid halltoonides reljeefvarjutusena kindla valgusnurgaga

- Mõned objektid (jäljed vanadest teedest) oleksid selgelt nähtavad mõne muu valgustusnurga alt
- Varjutuskaardil olevad lisakihid, mida ei saa eemaldada (piirid, teed, metsad), segavad vahel teabe vaadatavust
- Huvi pakkuva kitsama piirkonna andmed võiks kätte saada ka maatriksina, et saada neid eksportida mõnda teise mudelisse
- Kasulik oleks ka ristlõigete tegemise võimalus ning vaatamisvõimalus traditsiooniliste samakõrgusjoontena

Kitsaskohad ja probleemid

3. Võimaluse puudumine Maa-Ameti kaardirakenduses loodud jooni ja pindu salvestada ja teise vaatesse eksportida

- Selline võimalus lubaks loodut teistes rakendustes vektorikujul kasutada (kus on saadaval teisi kaardikihte või täiendavaid võimalusi)
- Üleminekul teise vaatesse (nt maainfo teenusest pärandkultuuri kihti) loodud joon- ja pindteave kaob
- On olemas äärmiselt hädapärane võimalus eksportida neid andmeid rasterkujul vaate mahapildistamisega (olen palju kasutanud)

Kitsaskohad ja probleemid

4. Ajalooliste kaartide rakenduste autonoomsus (sidumatus teiste rakendustega)

- Paljude ajalooliste kaartide väärtus avaneb alles nende muutmisega üheks GIS-kihiks (kokkupanekul kaasaegse taustaga). Eriti kehtib see piirikaartide (osalt ka teemakaartide) kohta.
- Reeglina ei saa rakendustest kätte pildifaili ennast (tasu eest küll saab), saab ainult veebitsi vaadata. Hädavariant on tükkhaaval maha pildistada ja mingis osas algne pilt või selle fragment taastada
- Olen hädavariandina tihti muutnud tulemuse tausta heledaks ja läbipaistvaks, mis võimaldab selle kokku panna kaasaegse alusega

Epiloog: minu unistuste keskkond

- Iga ajaloolise kaardi (endasalvestatud rasterpilt, mäluasutuste poolt pakutav teenus) saab avada kaasaegsel alusel (nt Maa-Ameti kaardirakenduses) täiendava kihina
- Ajaloolise kaardi kihti saab sujuvalt mõlemas suunas nihutada ja suumida – kuni 19. sajandi lõpu verstakaardini on kaardimaterjal vaid teatud tasemeni topograafiliselt täpne
- Ajaloolise kaardi kihti saab "venitada" etteantud referentspunktide või –joonte järgi (teed, jõed, külad vm) kaasaegsele alusele

Tänan tähelepanu eest!

Kontakt:

- e-post mois@mois.ee
- tel. +514 3262
- Valdo Praust Nurme 11 Kehra 74305